

ORIZONT

REVISTĂ A UNIUNII
SCRIITORILOR DIN
ROMÂNIA

SERIE NOUĂ, 32 PAGINI

29 SEPTEMBRIE 2010

NR. 9 (1536),

ANUL XXII

1 LEU

Editată în colaborare cu
Centrul pentru Dialog
Multicultural "Orizont"

www.revistaorizont.ro

NICU VLADIMIR

UN HIPIOT ÎN VREMEA COMUNISMULUI

16-20

UN DIALOG CU ANDA PITTIȘ DESPRE NICU VLADIMIR

Mircea Mihăieș: Ce a supraviețuit din lumea underground-ului românesc al anilor '70 pe care, cu ochii minții, o văd magică, dar care — îmi spune rațiunea — nu putea fi întotdeauna comodă? Ați fost un martor privilegiat al dezvoltării unui fenomen fascinant, dar care implica și o enormă doză de sacrificiu. N-a fost ușor — sau mă înșel?

Anda Pittiș: Nu, dar era incomparabil de frumos față de ce ne înconjură. L-am ales cu bună știință, ne-am expus. Vladimir se expunea în fiecare clipă. Începând de la ținută. Din momentul în care ieșeam din casă eram ținta urii și răutății instinctive a celor din jur. Lumea spunea: "Uite-l pe pletosul ăla" sau "Ce ești, mă, fată sau băiat"? Era un lucru absolut nejustificat, Vladimir fiind o ființă blândă, serafică aproape, foarte subțire, grațios, blond cu ochi albaștri, deloc agresiv.

16-17

NICU VLADIMIR AUGUST '83

Povesti-vom numere, Ochi, Fapte,
Viziuni, văzduhuri, drumuri, șoaapte...
"Marea-a fost fosforescentă-azi noapte",
O spune unu', am mers puțin pe ape...!
Altul: "Vania a plâns lacrimi curate,
s-a-mpăcat cu lumea pe-nserate"
Altul, "Cred c-am să mă aștern pe cifra 7"

Anda doarme. Somn ușor, iubită blândă.
Cearnă-ți îngeri visul din lăută...
Eu mai stau cu luna lângă tâmplă.
Sus, în cer, sunt stelele în nuntă.
Gavriil, motanul, toarce... Suplă,
câtre Vama Veche, o stea se-aruncă-n
mare. A mai trecut un an. Suntem încă vii.

19

PROIECT REALIZAT
CU SPRIJINUL PRIMĂRIEI
MUNICIPIULUI
TIMIȘOARA ȘI AL
CONSILIULUI LOCAL
TIMIȘOARA, ÎN CADRUL
CONCEPTULUI
TIMIȘOARA
OPEN ART CITY
(TIMIȘOARA - ORAȘ
DESCHIS AL ARTELOR)

LIVIUȘ CIOCÂRLIE – 75. EXPERIENȚA INTERVALULUI. CORNEL UNGUREANU,

LIVIUȘ CIOCÂRLIE FATĂ CU SORIN TITEL (N. 1935)

Liviuș Ciocârlie a evocat în mai multe articole, eseuri, dialoguri, pagini de jurnal întâlnirile cu Sorin Titel. Sunt de aceeași vârstă. Sunt scriitori ai aceleiași generații, care se regăsesc după întârzieri succesive. Intră în literatură în momente diferite, pe care nu e inutil să le comentăm. Sorin Titel devine cunoscut după excluderi "pedagogice" și solidarizări exemplare. Aparține momentului studentesc rebel al anilor 1956 – 1958, dar și anilor șaizeci care au creat o imagine triumfală literaturii tinere. El aparține momentului în care se afirmă în proză, în poezie, autori care remodelează imaginea scriitorului – ani în care fascinația scrisului artist devenise capitală pentru tânărul capabil de a rămâne în literatură.

A fi în literatură însemna a exista pe înalte reliefuri ale societății. A fi "scriitor rebel" însemna că ești capabil să redefiniești societatea și lumea. Generația lui Sorin Titel, care este și a lui Nichita Stănescu, trăiește prin dialog, prin bucuria de a avea ecou, de a fi văzută, comentată, de a avea succes. Este, fie și cu intervale dramatice, o generație a "lor": succesul literar le asigură o (mai) bună așezare în lume. Scrisul lui Nicolae Velea, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Ștefan Bănuțescu, Fănuș Neagu, Augustin Buzura se exersează pe o persoană întâi care, mărturisindu-se, învinge; își descoperă infinitele resurse de a se regenera. Stările de bucurie, "fericire", împlinire, chiar puse mereu în cumpănă, chiar așezate sub semnul întrebării, devin repere în schițele, nuvelele, romanele, autorilor generației 60.

Într-un amplu studiu despre Sorin Titel, Liviuș Ciocârlie observă că "Există în cărțile lui o sumedenie de repetiții, de clișee mai bine zis, clișee în sensul obișnuit al cuvântului, adică referiri la un mod banal de a privi viața, sau clișee proprii autorului, repetări de vorbe de situații, de motive în scrisul lui". Efectul, zice/ crede Liviuș Ciocârlie e polemic. "Pe când, în epoca modernă, de la Flaubert, trecând prin Caragiale și până la Eugen Ionescu clișeul a fost un semn al reificării, al golirii indivizilor de interioritate, Sorin Titel produce un fel de magnificare a clișeului, făcând din el, parcă, semnul fericirii de a exista". Și precizează criticul că "S-ar putea vorbi în această privință despre un revers al condiției micului burghez. Privit astfel, micul burghez se transfigurează, devenind altceva. Este acum Omul însuși, redus la o condiție precară în scurta lui viață, pândită de primejdii, cărora nu le face față decât ghemuindu-se, însă știind să o prețuiască, iubind din toate puterile viața cât mai simplă, cât mai lipsită de aventură, viața pur și simplu, fără alte determinări". Și: "Sorin Titel umple treptat clișeele și repetițiile cu lumina acestei fericiri. O face cu atât mai mult cât nu ignoră – dimpotrivă! – marele ei preț, acela de a fi smulsă suferinței și morții, de neîndurarea cărora până la urmă nimeni nu va fi scutit".

Șaizeciștii trăiesc (se afirmă) în grup (în grupuri) care exprimă o solidaritate bine subliniată de temele, rețelele simbolice, subtextele comune. Ei cred în valoarea lor. Își trăiesc, fie și cu intermitențe, optimismul. Liviuș Ciocârlie e un solitar. El scrie jurnale, jurnale, jurnale, pe care și le va comenta cu o tandră ironie. E singur sau rămâne mereu singur. Notează cu umor calitatea prezentei sale în lumea literară. Nu se simte bine între Ceilalți, nu-i locul lui în publicul sărbătoresc. În câteva cărți, își trimite un loctiitor: Bibulie. În proza lui Sorin Titel imaturitatea,

vulnerabilitatea trăiesc o stranie magnifiere. Devin stări paradisiace. În proza lui Liviuș Ciocârlie ele sunt cenzurate de ironie, autoironie, umor. țin de un impas vinovat, de o neșansă perdantă.

E momentul să ne ocupăm de proza din anii 70 a lui Liviuș Ciocârlie, livrată revistei **Orizont**. Era, cred, debutul de prozator al scriitorului. "Fragmentul" se numea **Adresantul necunoscut**. Cine-i expeditorul? Cine-i adresantul (necunoscut)? Ar putea fi omul-care-scrie: "Revin la problema identității tale. Cum arăți? Din ce ești făcut? Din grafit, din cerneală? Ești o imagine? Un concept? În orice caz eu nu te văd. Dar nu fac din asta o dramă. Pentru mine ești tu și gata. Te iau așa cum ești. Nu ne cunoaștem, nu m-ai dorit totuși și ții și tu la mine în felul tău. Îți dai seama că fără mine n-ai fi nici cum. Așa cum ești, ești opera mea. Nu m-am sfiit să te scot din nimic, nu mi-a fost rușine de originea ta obscură. Am simțit nevoia unei absențe amicale și iată-te, ești aici. Mai scapă-te de mine dacă poți. Nu-mi pasă de gura lumii. De ce o să zică unul sau altul. Că ești așa sau pe dincolo, că nu știu ce-ți lipsește, că trebuia să fii mai altfel, că așa fi meritat ceva mai bun. **Fleacuri (s. n., C. U.) (Adresantul necunoscut**. Fragmente, **Orizont**, 4/1970, p. 30). După ce am fost anunțat că Liviuș Ciocârlie are în pregătire romanul (!?) **Adresantul necunoscut**, suntem lăsați în așteptare. O fericită așteptare.

ADRESANTUL CUNOSCUT. ADRESANTUL NECUNOSCUT

În anii șaptezeci mai apar **Realism și devenire poetică** (1974), **Negru și alb. De la simbolul romantic la textul modern** (1979). Cu **Mari corespondențe** (1981), volum care îl așează pe autor între cei mai importanți oameni de literă ai actualității, se încheie un ciclu al performanțelor teoretice/analitice. În 1983 Liviuș Ciocârlie publică **Eseuri critice** care adună eseuri risipite prin reviste, pentru ca în 1985 să inaugureze seria de "jurnale" cu masivul **Un Burgtheater provincial**. Între proze, **Caietele lui Cioran** (1999) și un volum de **Convorbiri cu Mircea Bentea, "... pe mine să nu conați"**. Pare că un circuit al ambițiilor teoretice se încheie între **Adresantul necunoscut** și **Mari corespondențe**. Ce se întâmplă în "intervalul" dintre adresantul necunoscut și adresantii cunoscuți? Scrie autorul pe prima pagină a **Marilor corespondențe**: "Privită prin perspectiva definiției jakobsoniene, dintre toate scrierile înzestrate cu unele particularități ale literaturii - printre care implicarea expresivă a autorului și orientarea ei către un destinatar - corespondența pare a fi cea mai puțin literară, întrucât exclude funcția poetică. În principiu, scrisoarea există ca intermediar [...]. În schimb, dacă hazardul scoate scrisoarea din circuitul informațional căruia îi era destinată, adică dacă cititorul nu este același cu adresantul inițial și el ignoră identitatea expeditorului, atunci se produce un fenomen remarcabil: din simplă purtătoare de mesaj, scrisoarea se prefacă în text literar".

Scriitorul nu și-a întrerupt definitiv jurnalele și în paginile dedicate unor Călinescu, Balzac, Proust, Flaubert, E. Lovinescu, I. Negoițescu putem descoperi alunecări suave prin intervale speculare: "E. Lovinescu nu pare nu numai să sufere din cauza delicateții sale sufletești, dar și să aibă nevoie de suferință. El își caută motive și atunci când nu sunt evidente, într-o

problematică nesinceritate a apropiaților săi ce-i este dureroasă și deoarece îi dă sentimentul de a fi tratat ca un "facheux", unul de care nu ști cum să scapi.[...] Odată intrat în nisipul mișcător al bănuiei, suspiciunea - și deci suferința - se poate prelungi la nesfârșit".

Epilogul **Marilor corespondențe** ne arată cam ce ar trebui să urmeze: "Scrisorile, în schimb, sunt ca această fotografie din viața mea. Câțiva bărbați între două vârste, toți mustăcioși, cu jiletcă peste cămașa albă deschisă la gât, se află reușiți în jurul unei mese întinse, cu sticle lungi, destupate, din loc în loc; e vară, după prânz, când soarele bate tare până în sub umbratul sub care stau. Mă uit la ei și - cum zac așa, puțin toropiți de căldură, de vin, și mă privesc la rândul lor - **mi se par cumplit de adevărați** (s.n.). Spun cumplit pentru că fotografia e veche de șaptezeci de ani și toți bărbații aceștia au murit demult". Și: "Așa sunt corespondențele vechi: în ele se păstrează timpul - timpul real cu tot ce e viață în el, dar se păstrează - apropiat și inaccesibil - dincolo de o apă, dincolo de un mal".

A EL A NU FI. ETICA ȘI ESTETICA INTERVALULUI

Un moment important a fost, pentru Liviuș Ciocârlie, lectura dosarului său de urmărit. Volumul care cuprinde pagini din **Dosarul** lui Liviuș Ciocârlie se numește **Cu dinții de lână**. Este, din punctul de vedere al timișoreanului care sunt, o carte excepțională. Și e o carte cu totul ieșită din comun fiindcă jurnalul trebuie așezat mereu în fața documentelor securității. Ce face, cu alte cuvinte, profesorul, scriitorul, omul de literă și ce fac sau ce înțeleg cei care sunt pe urmele lui. Ce se întâmplă în viața literară a orașului și la Facultatea de filologie din Timișoara și cum își fac datoria cei de pază. Cum arată paginile liniștite, uneori senine, uneori îngrijorate ale scriitorului. Cum se desfășoară, în acest interval viața literară și viața scriitorului: viața și (pe)trecerea.

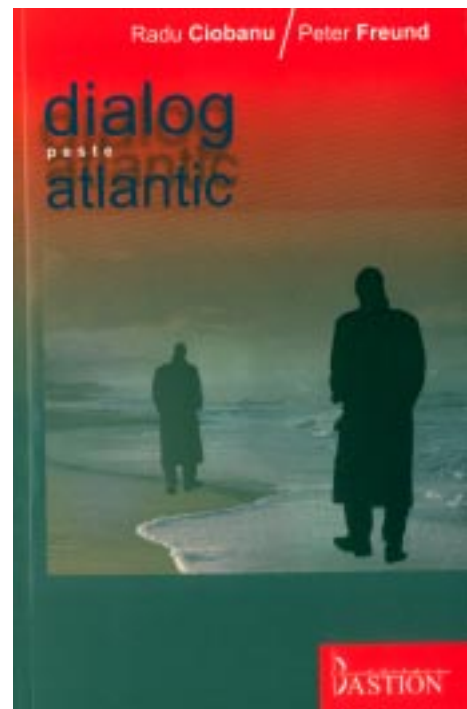
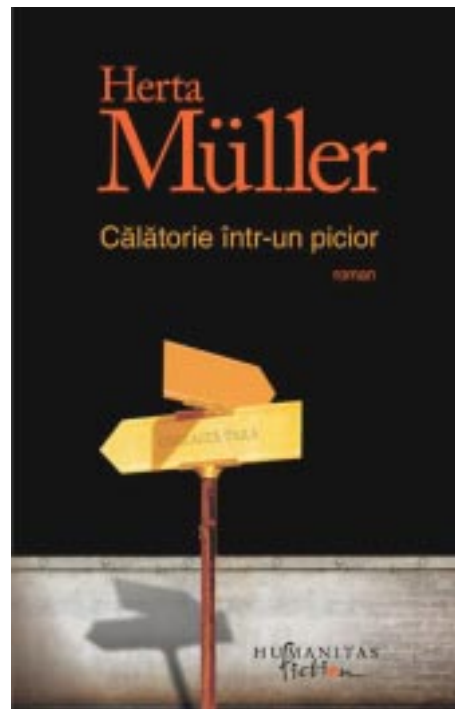
Ultimele cărți ale lui Liviuș Ciocârlie, **Cu fața la perete** și **Cartea cu fleacuri** sunt despre bătrânețe. E primul scriitor român care

încearcă să urmărească simptomatologia vârstei - consecințele ei, așa cum se manifestă în scris. Uzura corpului și uzura scrisului ar fi temele unor pagini care vor să înregistreze/bifeze ceea ce rămâne.

Ceea ce rămâne nu face altceva decât să continue, să detalieze, să sublinieze: să recitească pagini de odinioară, de data aceasta fără reținerile pe care le reclama protocolul vieții literare. A rămas el însuși, e din ce în ce mai singur, așa că poate detalia. Își ia cu el, pentru o "lectură de vacanță", cărți iubite odinioară de el și/sau de prietenii săi. "A treia carte de voiaj, **Lovinescu**, de I. Negoțescu. Nivelul unei teze de licență mijlocii, fără personalitate. O jumătate de volum, ideile lui Lovinescu despre critică în general, despre critica proprie, despre critica celorlalți. Și-ar fi avut loc într-un studiu mult mai întins. "Figura spiritului creator", cum se zice, nici a lui Lovinescu, nici a lui, a lui Negoțescu, deloc. O frază de 28 de rânduri, urmată de una de 49, terne de la început până la sfârșit. Nu este Iorga cine vrea", bifează **Cu fața la perete**.

Cartea cu fleacuri este și mai necruțătoare. "Părinții noștri au trăit dramatic, unii chiar tragic, noi am trăit scabros". "Mă gândesc la morții mei din ultimii ani. Constat că suport destul de bine dispariția lor". Și, cu ironia dintotdeauna: "Mă aștept ca la a mea universul să se zguduie din temelii". O concluzie, între altele, care sună aproape la fel: "Senzația că am trăit o viață falsă, într-o lume de mucava". Află (două rânduri) că a murit Vanea, alte două, că a murit Deliu. "A murit și Gheorghe Crăciun". Ajunge din nou la Timișoara: "După o întrerupere de doi ani, am perceput trecerea vremii ca năvălind. Maestrul, Muri, doamna Boroșiu în stare rea. El, doctorul Boroșiu, a murit. Doctorul Chiovschi, doctorul Drăgan [...]". Cărțile despre bătrânețe ale lui Liviuș Ciocârlie sunt cărți despre moarte. Despre intervalul în care "se trece dincolo". În civilizațiile arhaice (vezi Bardo Thodol). Intervalul începe după moarte - erau cele 40 sau 49 de zile ale drumului dincolo. Liviuș Ciocârlie deplasează Intervalul în lumea de aici. Dincolo nu mai există. "Adresantul necunoscut" putea să fie (este?) un personaj al Intervalului.

CĂRȚILE LUNII SEPTEMBRIE

PENTRU COPII ȘI PENTRU RAFINAȚI ELEPHONTUL ȘERBAN FOARTĂ

Literele, țineți cont:
nu-s de-un fel, – iar felul fie-
căreia se cheamă *font*;
nu-i chiar o filozofie

să le învățăm pe fie-
care: unele au linii
drepte, altele-s cu-o mie
de cârlionți sau curbilinii,

unele-s subțiri ca niște
catalige de paing,
altele nu pot să miște
pentru că se-ntreating, –

vreau să zic (cum, la armată,
zice-se) *să miște-n front*;
tot ce fac și cum arată
ele, depinzând de font.

Unul dintre-aceste fonturi
se numește **elephant**...
Rogu-vă, nu vă dați ghionturi,
știu și eu că elegant

fontul ăsta nu prea este;
elefantul, însă, da,
o umbrelă ca-n poveste,
dacă, iată, îi vom da:

LA TOLCE VITA 2 TEME LITERARE ÎN LUNA SEPTEMBRIE: BLAGA ȘI GIRLEANU MARCEL TOLCEA

BĂSESCU, BLAGA ȘI "COROLA DE MINUNI A LUMII" DIN STRADA

De ieri, protestele polițiștilor și reacția Președintelui nu lasă o clipită pe loc repaus emotivitatea televizivă. "Realitatea" vântură scenarii apocaliptice, liderii de sindicat polițiști se felicită pentru că nu a ieșit măcel în fața Cotroceniului. Deși cunosc destui polițiști cinstiți și de ispravă, am un defect ocular: în freza fiecărui polițist mi se pare că sclipește cărarea apăsată a chipiului de milițian. Știu că nu e chiar așa, mai ales în cazul celor tineri. Știu că polițiștii de la Criminalistică și cei de la Circulație nu au aceeași grosime la portofel, după cum destui șefi sau șefuți au acțiuni și amiciții pe la interlopi sau afaceriști. Iată de ce cred că - dacă nu au fost manipulați sau trimiși cu ordin expres - au ieșit în stradă tocmai ăștia cinstiți și fraieri. Care se vor pensiona cu vreo 6 milioane și fără alte privilegii. E extrem de frustrant să te trezești într-o asemenea postură, mai ales după ce ani de-a rândul Poliția a fost o clasă privilegiată în România. Vă mai aduceți aminte că, la un moment dat, au fost pensionați sute, mii de polițiști cu grade mari căroră li s-au oferit, fiecăruia, zeci de mii de dolari? Băieții au luat potul și, fiindcă erau în floarea vârstei, s-au reangajat pe la Jandarmerie, alte structuri sau, pur și simplu și-au deschis prospere firme de pază. Asta după ce Poliția Română a primit în bot cea mai penibilă palmă. De la minerul Cozma, în bătlălia de la Costești. Așadar, mă tem că protestele polițiștilor au prea puțină susținere din partea opiniei publice. Din partea românilor în general, care nu prea au încredere în oamenii în uniformă; undeva la 32 de procente, în timp ce media pe Uniunea Europeană se situează undeva la 30 la sută. Dincolo de ceea ce se vede acum, dincolo de legalitatea sau ilegalitatea mitingurilor, mie mi se pare că asistăm la o reglare de conturi cu ministrul Blaga. Și un excelent prilej de a primeni rufăria intimă din Poliție.

DIN LUMEA CELOR CARE NU CU VÎNTU

Fiica mea a fost marcată de imaginile cu bătrânul câine al lui Vântu: bătrân, orb și rănit de o justiție matinală antivântoasă. Și-a amintit, probabil, povestea cu senilul Grivei din volumul lui Emil Gîrleanu, duios intitulat *Din lumea celor care nu cuvântă*. Cu mulți ani în urmă, un alt membru al familiei a fost emoționat din cauza aceluiși Vîntu. Tocmai "decedase" copilul domnului Sorin, FNI, pe care popa l-a dus la groapă așa cum se cuvine. Care popă? Popa Nicolae, evident. Personal, eu nu am prea lăcrămat nici măcar la imaginile cu certificatul medical dedicat unei labe rănite. Domnul Vîntu a știut să colecționeze, de-a lungul anilor, javre, potăi, dulăi și exemplare de rasă. Care, când a fost reținut Baciul, și-au exersat vezica pe arborele justiției fără a ridica măcar un picior. Cum? Cam cum se micșionează salvamarii: beau berea pe plajă și o eliberează off shore.

UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA FILIALA CALENDARUL ANIVERSĂRILOR 2010 SEPTEMBRIE

- 2 septembrie 1944 s-a născut **Viorel Marineasa**
- 4 septembrie 1946 s-a născut **Gheorghe Zinescu**
- 7 septembrie 1930 s-a născut **Ion Arieșanu**
- 7 septembrie 1946 s-a născut **Petru Livius Bercea**
- 8 septembrie 1916 s-a născut **Cristea Sandu Timoc**
- 10 septembrie 1944 s-a născut **Eugen Evu**
- 12 septembrie 1952 s-a născut **Manolita Filimonescu**
- 12 septembrie 1951 s-a născut **Petru Ilieșu**
- 14 septembrie 1949 s-a născut **Elisabeta Bogătan**
- 14 septembrie 1948 s-a născut **Roman Iacob**
- 17 septembrie 1953 s-a născut **Herta Müller**
- 18 septembrie 1942 s-a născut **Nicolae Dolângă**
- 19 septembrie 1961 s-a născut **Iosef Erwin Țigla**
- 21 septembrie 1957 s-a născut **Octavia Nedelcu**
- 21 septembrie 1945 s-a născut **Nicolae Sârbu**
- 25 septembrie 1939 s-a născut **Stevan Bugarschi**

17 SEPTEMBRIE

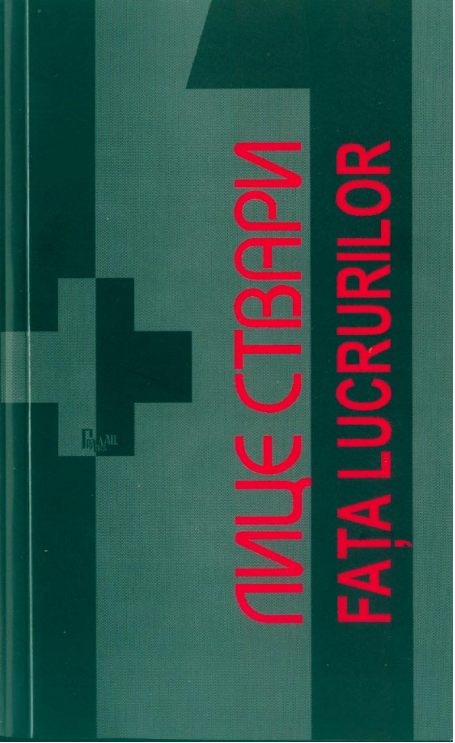
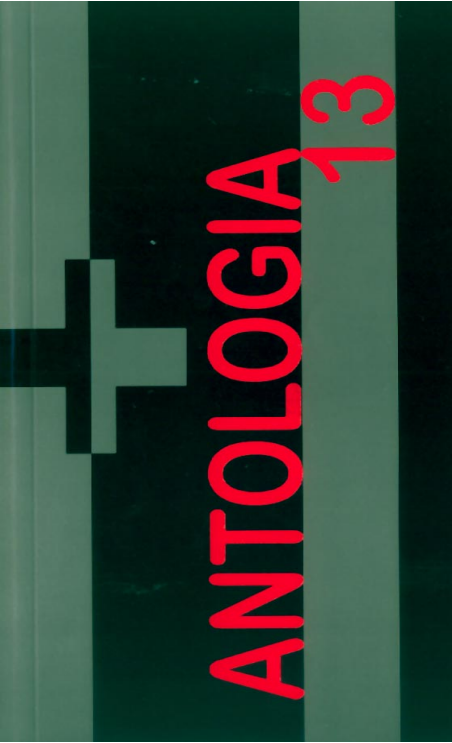
A avut loc deschiderea anului literar 2010 – 2011 și aniversarea scriitorului Ion Arieșanu la opt decenii de viață și șase de scris. A fost lansat volumul **Sentimentele**, realizat de sărbătorit. Despre anul literar, dar și despre prezența scriitorului Ion Arieșanu în viața literară au vorbit Alexandru Ruja, Mircea Mihăieș, Ion Marin Almăjan, Lucian Alexiu, actorul Vladimir Jurăscu, Claudiu Arieșan și alții. A fost prezent, cu omagiile cuvenite, nepoata scriitorului. Ședința a fost moderată de Cornel Ungureanu.

VECINĂTĂȚI A 47-A ÎNTÂLNIRE INTERNAȚIONALĂ A SCRITORILOR DE LA BELGRAD

Manifestare de tradiție organizată de Uniunea Scriitorilor din Serbia, ajunsă în acest an la cea de a patruzeci și șaptea ediție, **Întâlnirea Internațională a Scriitorilor de la Belgrad** (22-30 septembrie 2010) a reunit un număr impresionant de poeți, prozatori, traducători și editori din numeroase țări ale lumii, care au participat la dezbateri pe teme specifice (limba: moștenire și perspective, pământul – casa tuturor popoarelor etc.), recitaluri poetice, lansări de carte, vernisaje. Din palmaresul invitaților din România, în acest an menționăm prestigiosul **Premiu al Moravei**, acordat de Uniunea Scriitorilor din Serbia și de orașul Mrciajevci, poetului Slavomir Gvozdenovici, pentru întreaga operă literară (ceilalți doi laureați – poeții Matija Becikovici din Serbia și Anna Santoliquido din Italia). Uniunea Scriitorilor din Serbia a acordat, de asemenea, poetului Lucian Alexiu, pentru traducerea și promovarea literaturii sârbe contemporane, o **Diplomă de excelență**.

În cadrul manifestărilor acestei reuniuni internaționale, a fost prezentat proiectul editorial **12+1**, reunind opere semnate de peste 100 de poeți și de 12 artiști plastici sârbi,

ultimul volum din această serie fiind o antologie lirică a poetului român Nichita Danilov, în traducerea scriitorului Miljurko Vukadinovici. La prezentarea volumului **Fața lucrurilor** de Nikita Danilov și a unei replici timișorene la proiectul **12+1**, respectiv a volumului **Antologia 13** (poeți sârbi contemporani în traducerea lui Slavomir Gvozdenovici și Lucian Alexiu), apărut la Editura Uniunii Sârbilor din România și la Editura Anthropos, a rostit o alocuțiune Excelența Sa Domnul Ion Macovei, ambasadorul României în Republica Serbia. Despre respectivele volume, ca și despre proiectele literare comune, ale scriitorilor români și sârbi, au vorbit, în contextul numeroaselor întâlniri cu publicul, scriitorii Srba Ignjatovici și Radomir Andrici, președintele, respectiv vicepreședintele Uniunii Scriitorilor din Serbia, poetul și traducătorul Miljurko Vukadinovici, scriitori și artiști plastici sârbi, inițiatori ai proiectului editorial **12+1**, Aleksa Arsoveci, Branislav Veljkovici, Miloško Milicevici, Nikola Sindik, invitații români la **Întâlnirea Internațională de la Belgrad**, poeții Slavomir Gvozdenovici, Lucian Alexiu și Nichita Danilov.

UN PROIECT BABILONIC

GHEORGHE SCHWARTZ

Gheorghe Mocuța: Dragă Gheorghe Schwartz, în curând vei împlini 65 de ani și te afli, ca scriitor, în pragul celui de-al 30-lea volum. E o performanță! Ai obținut de-a lungul carierei numeroase premii, între care și Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor în 1998. Ai la activ vreo zece mii de pagini! Ești unul dintre cei mai harnici scriitori ai generației și ai întregii literaturi române. E un pariu personal sau o întâmplare? Cum privești înapoi, cu mânie, cu regret, cu melancolie?

Gheorghe Schwartz: Că voi împlini, sper, 65 de ani nu e vina mea, dar faptul că am publicat, până acum, peste 30 de cărți și mult peste zece mii de pagini se datorează (și) acestui accident biografic. Se spune că un poet se epuizează pe la 30 de ani; nu știu dacă este adevărat. Însă sunt sigur că un prozator abia atunci începe să dea ce are mai bun din el. De aceea, nu privesc înapoi nici cu mânie, nici cu regret, nici cu melancolie, ba mai am puterea chiar să gândesc și înainte. La vârsta mea, principala atitudine este cea de contemplare. Eu încerc să mă situez într-o contemplare activă. (Pe urmă, vin și întrebările: "Poți interveni?" "Și, dacă da, cât de mult poți interveni?" "Și în ce scop să fie intervenția?" Etc.) Spaima mea cea mai mare este că s-ar putea să nu apuc să termin ciclul *Cei O Sută* (unde, acum când răspund întrebărilor tale, mă aflu la cel de Al Optzeci și optulea destin). Iar, de voi apuca să ajung la capătul babilonicului proiect, aș mai vrea să scriu câteva cărți. Sunt un mare nesățios...

— **Să ne întoarcem puțin la copilărie pentru că acolo se întâmplă întotdeauna ceva important pentru devenirea unui creator. Acolo se petrece declicul inițial care declanșează pactul cu inconștientul. Ca psiholog, ne poți spune mai multe... Ce detalii din copilărie, din adolescență poți evoca în sprijinul acestei ipoteze? Care a fost educația în familie, atitudinea părinților? A contat evreitatea ta în lupta cu inerția și cu complexe? Au contat lecturile, profesorii, modelele?**

— Se mai spune că, pe măsură ce îmbătrânești și memoria apropiată ți se tocește, tot mai mult îți revin cu mare acuitate amintirile timpurii. Unii consideră acest lucru drept un semn de senilitate. Cum memoria (ca și atenția) este indispensabilă activității, atunci când viața activă scade, se reorientează și acest proces psihic. Îmi aduc aminte tot mai des de copilărie, de familia mea de atunci, cu care, încetul cu încetul, mă pregătesc să mă reîntâlnesc. Însă nu recunosc nici un *declin* care să-mi fi orientat atunci calea spre scris. Pe când ceilalți copii visau să ajungă aviatori sau scafandri, eu am vrut, din clasele primare, să devin regizor de teatru. (Am făcut în timpul școlii caiete de regie – după cele ale lui Sică Alexandrescu pentru piesele lui Caragiale. Eu am fost cucerit de Cehov, de Shakespeare, de Molière.) Când să dau admiterea la Academia de Teatru, mi s-a spus că nu există secție de regie pentru bacalaureați și că trebuie să absolvi mai înainte filologia, dreptul sau filosofia. Mă îndoiesc acum că informația a fost exactă, dar n-am verificat-o niciodată. De scris am scris de prin clasa a V-a primară, mi s-a difuzat și o piesă pionierească la postul local de radiodifuziune, dar după ce am comis și câteva lucrări extrem de proaste, am

renunțat la ideea de a face carieră din scris. Nimeni nu m-a îndemnat spre literatură. Profesorii m-au influențat doar într-atât că în facultate m-am plictisit cumplit la cursuri și, în loc să iau notițe, am reînceput să scriu. În Cluj, unde existau reviste de cultură, mediu literar, cenacluri și grupări de scriitori, nu am profitat de nici una dintre aceste oportunități. În studenție am fost un singuratic. Mi-a ajuns să scriu și, în ultimii ani de facultate, să trimit povestiri la reviste. (N-am primit nici un răspuns, nici măcar la celebrele "poște ale redacției".) Evreitatea mea? Habar n-am! Probabil că mi-a influențat scrisul, toți purtăm în gene o anume moștenire, dar n-am fost adoptat pe vremea aceea nici măcar de către scriitorii evrei. (Pe la sfârșitul anilor 60, mai erau destui scriitori evrei în România și țin minte că unul dintre ei chiar mi-a atras atenția că am venit prea târziu, "locurile fiind de acum ocupate".) Cu toate astea, evreitatea mea mi-a determinat biografia: dacă n-ar fi fost cumplita prigoană fascistă, m-aș fi născut cu vreo opt ani mai repede, părinții mei neavând curajul de a face un al doilea copil în acele vremuri, în "minunata perioadă interbelică"... Evreii, timp de milenii în diaspora, poartă în gene nu numai zestrea neamului lor, ci și cea a artei conviețuirii cu pământeni de pe unde i-a adus soarta. De cele mai multe ori, o artă a supraviețuirii.

— **Ai debutat cu romanul *Martorul*, în 1972. E un titlu care te-a marcat pentru că ai rămas "martorul" istoriei, fără a fi obsedat, cum a spus Sorin Titel, de experiența personală, de biografie. În schimb, ai o încredere oarbă în imaginație și în bibliotecă, în alte surse ale întâmplării și destinului, dacă le pot numi astfel. Cum se împletesc aceste elemente în opera ta?**

— Experiența personală – dacă e bine redată – poate să se prezinte ca un text interesant pentru lectură și valoros pentru diferiții analiști. Dar oare reprezintă un asemenea document mai mult decât viața povestită, un fel de istorie de popularizare? Povestea a fost scrisă de Dumnezeu. (Noi fiind actorii într-un scenariu extrem de larg.) Ce rost are să rescriem ceea ce s-a scris deja? În unele limbi, termenul de literatură se confundă cu cel de ficțiune. În acest sens concep și literatura mea. M-am ferit întotdeauna să copiez faptele, însă pentru a mă face înțeles folosesc trăirile. De pildă, volumul VIII din ciclul *Celor O Sută* (*Secretul Florența*) se petrece în orașul din titlu. Or, eu n-am fost niciodată la Florența. Volumul următor (*Diavolul argintii*), predat unei edituri, se desfășoară în cea mai mare parte la Hanovra. Eu am trăit o vreme în Germania, am colindat-o în lung și în lat, dar la Hanovra n-am ajuns niciodată.

Cred că arta scrisului tocmai în aceasta constă: în construirea unui puzzle în care fragmentele disparate să provină din creuzetul autorului, iar alăturarea lor să se realizeze după rețetele cunoscute ale vieții. Doar astfel limbajul rămâne inteligibil – prin echilibrul permanent dintre materialul inventat și logica, educația, cutumele celui căruia i se adresează. Cititorul trebuie să posede instrumentele necesare pentru a se putea descurca în universul ce i se propune.

— **Care era situația prozei românești în momentul debutului?**

— Eu am debutat în 1969 în revista

Familia din Oradea și în volum la sfârșitul anului 1972 la nou înființata editură Facla din Timișoara. A fost o perioadă când mica deschidere de după 1965 a fost înăbușită de *Tezele de la Mangalia*. Aceste două momente sunt foarte bine reflectate în ceea ce s-a întâmplat atunci: pe de o parte, a reapărut un mare număr de reviste culturale (odată cu redistribuția administrativă a țării), s-a spart monopolul a ceea ce a fost ESPLA (Editura de Stat pentru Literatură și Artă), înființându-se și alte case de editură, au fost tipărite lucrări interzise în alte țări ale lagărului socialist, au apărut direcții de creație inimaginabile cu un deceniu înainte (de exemplu, curentul onirist), au fost trecuți în uitare și eliminați din lecturile obligatorii o parte dintre proletcultiști, au fost reabilitați scriitori importanți ținuți până atunci la index; pe de altă parte, sistemul represiv a devenit din nou tot mai dur, cenzura tot mai haotică, nesiguranța, iarăși, mereu mai mare. A fost perioada când au apărut scriitorii așa-zisei "generații șaizeci", scriitori care s-au clasicizat repede, devenind repere importante la vârste timpurii. De la Nicolae Labiș nu s-au mai făcut asemenea cariere cum a reușit un Francisc Munteanu sau un Titus Popovici.

Dacă pe plan național numele importante s-au impus, pe plan regional cam aceiași autori și-au păstrat pozițiile și pe mai departe. Cine a venit după 1971 n-a mai avut aceeași soartă. Și asta nu numai datorită conjuncturii politice, ci și fiindcă noii veniți n-au avut parte de critici care să-i susțină. (În ceea ce mă privește, primele cronici – nu proaste, ci de-a dreptul desființatoare – le-am avut din partea a doi critici din generația mea!) Ca întotdeauna, cei câțiva scriitori cu adevărat importanți au captat atenția a numeroși trepăduși: gândește-te la cât cozonac s-a mâncat de pe urma lui Nichita Stănescu. Dacă îmi aduc

în față personajele importante – canonizate – pe vremea când debutam eu, mi-e teamă că ar trebui să amintesc nume care, majoritatea, nu mai spun absolut nimic. Într-o Românie unde scara de valori a fost întotdeauna grav viciată, unde nu opera (indiferent de domeniu), ci omul este cel așezat în ierarhie, este firesc să dispară lucrarea odată cu autorul ei.

— **Critica a fost destul de atentă în cazul tău, până la revoluție. Ce se întâmplă acum, când te afli în fața unui proiect unic în literatura noastră, din care ai realizat trei sferturi? A adormit critica? Am văzut că o provoci din când în când, fie în articole de atitudine, fie chiar și în recentul volum, *Secretul Florența*. Cum te-au receptat criticii importanți, autorii ultimelor istorii literare?**

— Proiect din care am realizat, până acum, 87%... Nu se poate face o comparație în ceea ce privește receptarea critică de dinainte de 1989 cu cea de azi. Până la acel an de cotitură, scriitorul era considerat o speranță, se citea printre rânduri, scriitorul era mai protejat, era persoană publică, se putea exprima – într-o teribil de îngustă piață a informației – ceea ce altul n-avea cum face. Acum oricine poate spune orice. (De obicei, fără nici un rezultat.) Ierarhiile s-au structurat după alte criterii, în special după veniturile adunate. Cititorii au mai puțină vreme pentru lectură, dar, în același timp, sunt confrunțați cu mult mai multe tentații. Scriitorii alunecă tot mai jos în topul aprecierii publicului. Se pomenesc tot mai săraci, trebuie să facă tot mai multe alte munci pentru a supraviețui. (Dar sunt convins că este o fază vremelnică. Omenirea a mai trecut prin astfel de perioade.) Am citit în presă că Ioana Bordei (sper că nu i-am greșit numele) s-ar putea despărți de iubitul ei. Cumplit! Tu ai habar cine este și ce lucruri minunate a făcut până acum Ioana Bordei

(sau cum s-o fi numind)? Eu recunosc spășit că nu. Necazul cel mare este că avem de a face cu o politică de stat îndreptată împotriva culturii, pentru educarea populației înspre cele mai joase producții ale spiritului, goana după audiență și populismul politicienilor aducând deservicii pe termen lung identității culturale naționale.

Da, pe vremuri aveam în jur de douăzeci și cinci de cronici și recenzii la o carte. Acum, când scriu aceste rânduri, deși *Secretul Florența* a apărut de vreo două luni, nu s-a consemnat nimic. "Cum m-au receptat criticii importanți, autorii ultimelor istorii literare?" Nicolae Manolescu m-a trecut în rândul "autorilor de dicționar", iar Alex Ștefănescu m-a ignorat cu totul. Sau: tocmai astăzi am primit prin poștă o revistă conținând stenograma unui colocviu de proză. Sunt menționate acolo zeci de nume. Nu și al meu. Despre *Cei O Sută* se vorbește – când se vorbește – ca despre o curiozitate, câte un confrate mă mai întreabă la Al Câtelea am ajuns, ca într-un gest de politețe "Ce mai faci?". Cei mai mulți n-au citit nici un rând din cele opt volume groase apărute până acum. Faptul că nici măcar un proiect asemenea *Celor O Sută* nu stârnește apetitul criticii – măcar ca o curiozitate... - e elocvent.

Am tot repetat un lucru (mai ales pentru mine însumi): pentru ca să izbutеști în meseria scrisului trebuie 1.) să ai în spate o operă și 2.) să ai parte de un management adecvat. Sunt foarte puțini cei cu darul de a le îndeplini pe amândouă. În cazurile fericite, pe lângă un artist important apare un mecena sau o rudă tenace care se ocupă de marketingul necesar. Mie, scriind atât de mult și lăsându-mă antrenat și în alte activități pentru a putea trăi, nu-mi rămâne timp pentru a deveni propriul avocat literar. Până și la întâlnirile de breaslă – atât de importante din acest punct de vedere – nu prea am avut vreme să mă duc. Sunt un provincial, arădean de peste patruzeci de ani. Aradul este un oraș în vestul extrem al țării... Dar sunt convins că măcar *Cei O Sută* nu vor muri împreună cu mine. Dacă n-aș fi atât de ferm convins de acest lucru, n-aș fi avut puterea să le ofer cei mai buni ani ai vieții mele. Și să continui.

— **Proza ta e, după părerea mea, o proză actuală, ce aparține canonului neomodernist, mai ales în prima parte a ciclului lugojan (romanele *Pietrele*, *A treia zi*, *Spitalul*, *Om și lege*). Faci parte din galeria scriitorilor care se apropie și ne apropie de Europa Centrală, de Kafka, de Thomas Mann, de Hesse. De ce ai ales parabola, misterul și nu, să zicem, formula realist-esopică pe linia Ivasiuc-Buzura?**

— Aș fi tentat să răspund printr-un truism: "Nu eu am ales metoda; ea m-a ales pe mine". Dar ar fi prea simplu. Probabil că totul pornește de la aceeași premisă după care n-are rost să copiezi ceea ce există. M-am întrebat, de multe ori, de ce n-a compus o tragedie Shakespeare despre Henric al VIII-lea, regele care a oferit atâtea noduri epice majore. Cred că din același motiv: ceea ce s-a înrădăcinat atât de aproape în timp nu s-a estompat încă suficient pentru a oferi un suport pe care să poți picta ceva original: pânza încă nici nu s-a uscat pentru a suporta deja un palimpsest.

— **De peste 25 de ani ești preocupat de soarta *Celor O Sută*, un proiect ambițios, istoria neoficială a lumii ("cealaltă Istorie") de la Moise la... Gheorghe Schwartz, în o sută de biografii. Fiecare biografie e o povestire, un microman. (Aici ar mai trebui să adăugăm un mare scriitor de care te**

aproprii, Borges), A contribuit la ideea acestui proiect și apetitul pentru povestire, pentru că eu cred că nucleul Cronicii Scribului se află în volumul *Castelul albastru* din 1986. Cum ți-a venit ideea acestei *Legende a Secolelor* modernă? Ne poți dezvălui dacă biografia lui Gheorghe Schwartz va apare în ultimul volum al vastei cronici?

— Cam multe întrebări într-una! În primul rând, întâiul dintre *Cei O Sută* nu este Moise, ci Primul. Că are o origine legendară – ca Moise, ca Sargon, ca Iisus – este adevărat, dar asemenea geneze sunt necesare pentru fiecare nou început. *Cei O Sută* s-au ivit într-un moment când, nemaivăzând nici un rost vieții, a trebuit să caut un temei pentru a avea puterea de a continua, de a face un lucru diferit de veșnicul cârpit al unei pânze care se rupe mereu altundeva. Nu numai *Castelul albastru* a pregătit *Cei O Sută*, ci tot ce am trăit, aflat și scris până atunci. (Omul, spre deosebire de animal, este construit și din amintiri indirecte, o parte dintre ele extrem de influente.) Până să apară *Anabasis*, primul volum al ciclului, am fost deja autorul a zece cărți tipărite. Care au constituit școala mea, călătoria mea de inițiere. Fără de care n-aș fi putut trece mai departe.

Cine va fi Cel de *Al O Sutălea*? De unde să știu? Deocamdată n-am ajuns încă nici la străbunicul străbunicului său. Dar nu înțeleg de ce ar trebui să fie tocmai Gheorghe Schwartz Cel de *Al O Sutălea*. De ce n-ar fi fost el Al Optulea sau Al Patruzeci și cincilea? Succesiunea este o iluzie cu care Dumnezeu l-a înzestrat pe individul om, atunci când, izgonindu-l din Eden, i-a luat nemurirea. Înaintea acestei decizii demiurgice, fiind nemuritor, omul n-a cunoscut timpul. Pe care doar Dumnezeu l-a cunoscut. (De pildă, El – scrie în Carte – a făcut lumea în șase zile și în a șaptea s-a odihnit.) Abia odată ce a mușcat din mărul cunoașterii, a aflat și omul ce reprezintă timpul, întregul său univers a devenit limitat, iar spaima față de acea drămuire îi modelează toată existența. Între Primul și Al Optzeci și optulea nu există mari diferențe morale, ci doar cele din ambientul tehnic.

— **Călătoria în imaginație, în bibliotecă, în istorie te duce uneori la căutări și rezultate surprinzătoare, chiar derutante. La urma urmei, opera postmodernă e o compilație, o sublimă compilație. În ce măsură ai aderat la postmodernism, ca atitudine literară, în *Cei O Sută*?**

— Primul postmodernist pe care-l știu a fost Hesiod. A urmat Homer și ceilalți. Sunt unul dintre umilii lor urmași. "Istorie" și imaginație! Dumnezeu! De multe ori, după o vreme, nu știu nici eu ce am citit și ce am inventat.

— **Maniera de a scrie se înrudește, uneori, cu cea a detectivului care caută să dezlege enigme. Chiar ai alura unui detectiv, cu nelipsita pipă, cu pasiunea pentru jocul de șah, cu umorul sec, aptitudini pe care le-ai dezvoltat până la caricatură în volumele *Maximele*, *minimele* și *Paranoia Schwartz*. Cred că această formulă epică, mai naturală, mai neorealistică te-ar fi dus la succes. Cum comentezi? Te-ai gândit vreodată să scrii un roman polițist?**

— Asta îmi aduce aminte de o observație a lui Friedrich Dürrenmatt: dacă, într-o piesă de teatru, doi actori stau pe scenă la o masă golind câte o halbă de bere și emit cele mai profunde idei, publicul din sală moare de plictiseală. Însă, dacă i se spune spectatorului că într-una dintre cele două halbe se află un gram de otrăvă, lumea va urmări acțiunea cu sufletul la gură. În prezentarea făcută

de editură ultimelor mele două volume, chiar sunt comparat cu un detectiv: "În timp ce scrie, prevăzătoare, istoria își șterge urmele, dar niciodată atât de mult încât să-l împiedice pe umilul, fantasmagoricul detectiv Scrib să scoată la lumină..." etc. Umilul, fantasmagoricul detectiv Scrib nu vrea decât să scoată la lumină grăuntele de otrăvă din halba de bere, spre a face suportabil discursul de idei.

— **De multe ori, în demersul tău, sfidezi știința și provoci istorismul. *Istoria adevărată nu este numai cea scrisă și acceptată, ci și cea inevitabilă*. Utopia poate egala Istoria, o poate suplini. Munca ta se aseamănă cu a unui alchimist. (Cred că ai o pasiune specială pentru Evul Mediu.) Nu te îndoiești niciodată?**

— Istoria? *Istoria este cea pe care o cântă menestrelii, cea pe care o aștern scribii pe hârtie, ceea ce acceptă mentalitățile populației și propaganda oficială a unui timp și a unui spațiu*. Satisfacția pe care o simte scriitorul este că el creează o lume – istoria! Faptele se pierd, ceea ce a scris el rămâne literă de lege. Vai de demiurgul care se îndoiește de munca sa! Și vai de demiurgul care nu se îndoiește niciodată! Autorul are acest drept, actorul nu – în caz că arată și cea mai mică îndoială, actorul este stigmatizat drept eretic...

— **În ce măsură propria ta filozofie (dezvoltată în volumele *Filosofia comportamentului*, 2002 și *Psihologia transversală*, 2006 ș.a.) îți influențează scriitura? (Am remarcat în *Secretul Florența* câteva conexiuni ale acestei filosofii cu aceea a lui Fra Gregorio, de exemplu, din gândirea medievală.)**

— Ioan Holban – unul dintre foarte puținii critici (și) ai generației mele, a fost cel care a remarcat că fără a cunoaște *Psihologia transversală* nu vei înțelege o mare parte din sensul cărților mele. *Psihologia transversală* sau *Filosofia comportamentului* – la care am lucrat, de asemenea, vreme de mai multe decenii - constituie, alături de *Cei O Sută*, muncile care au dat conținut vieții mele. *Psihologia transversală* reprezintă noțiunea, *Cei O Sută* exemplificarea.

— **Prietenii literare, le-ai cultivat, ai timp să le mai cultivi, sau ai rămas un solitar?**

— Am avut câțiva prieteni, dar unii au murit, alții au plecat. Am muncit întotdeauna pe multe fronturi, am avut mereu un sentiment de culpă dacă "socializam", în loc să scriu. Înainte de 1989, "raiul" era Casa Scriitorilor de la Neptun, unde am fost de fiecare dată în aceeași serie cu Eugen Uricaru, Doina Uricariu, Grete Tartler/Stelian Tăbăraș, Adrian Popescu, Marian Papahagi, Ion Mircea, Florin Bănescu, Nicolae Turtureanu, Petre Poantă/Irina Petraș, Vasile Andru și alți scriitori cu

famiile lor. Așteptam un an cu speranța că acele întâlniri se vor repeta. La Arad, i-am cunoscut pe Florin Bănescu, Viorel Gheorghită, Vasile Dan, Horia Ungureanu, Dorel Sibii, Gheorghe Mocuța... Ne legau preocupările comune, necazurile de care nici unul dintre noi n-a fost scutit. După 1989, inamicul evident a dispărut, contactele s-au rărit. Înotăm tot mai singuri către un orizont aflat mereu la aceeași distanță.

— **Soția ta e scriitor. Este ea și primul tău cititor? Cum se împacă prozatorul cu poezia Iuliane Petrian?**

— Iuliana Petrian scrie pentru copii, pentru oameni mari, pentru copiii din ființa oamenilor mari. În mod inevitabil, după atâția ani, ne-am format împreună, avem lecturi comune, gusturi comune. Ceea ce – totuși - pe ea, personalitate puternică, n-a transformat-o în apendicele meu. Iuliana Petrian este, indiscutabil, criticul meu cel mai nemilos. Eu îi dactilografiez manuscrisele. Până să apară, ne certăm pe mai fiecare cuvânt. E bine.

— **În mod normal, ar mai urma să scrii încă trei cărți din ciclul *Cei O Sută*. Dacă nu ești superstițios, ce ne poți spune despre ele?**

— Prima dintre acele trei cărți "care ar urma" există de acum și este predată la o editură. Se intitulează *Diavolul Argintiu*. A doua – de fapt al zecelea volum, *Bastonul contelui*, - este în curs de elaborare. Așa cum am spus, mă aflu la Al Optzeci și optulea. Dacă voi mai avea răgazul necesar, în vreo trei ani aș putea termina întregul ciclu. (De douăzeci și cinci de ani, bornele calendarului vieții mele nu sunt marcate prin datele din agendă, ci prin la Al Câtelea am ajuns...). *Psihologia transversală* împarte indivizii în *oameni adamici*, *oameni faustici* și *oameni prometeici*. Cred că eu fac parte din cea de a treia categorie.

— **O ultimă întrebare: cum te raportezi la generațiile mai tinere? Să ne gândim că ultima generație se prezintă ca un desant al prozei românești. E posibilă ruptura cu trecutul, așa cum o înfățișează ea?**

— Recunosc, citesc mult mai puțin decât aș dori. Lecturile mele, de ani buni, sunt subordonate documentării pentru *Cei O Sută*. Puținele plăceri pe care mi le permit sunt, în majoritate, lecturi țintite. Așa că nu dispun de o privire autorizată asupra literaturii tinere. Dar: există *literatură tânără*? "Ce este sus este și jos". Ce va fi a mai fost. Marele Caleidoscop aranjează în mod aleator mereu aceleași bucățele de sticlă. Dă-mi voie să-ți pun și eu o întrebare: chiar crezi că va fi cineva care să citească acest interviu?

Interviu realizat de GHEORGHE MOCUȚA

SCRIITORUL ȘI SPAȚIUL EXISTENȚEI SALE ALEXANDRU RUJA

Cu o mimică uneori radioasă, alteori ușor închisă într-o simbolică greu de descifrat, ușor misterioasă, dar tocmai prin acest inedit seducătoare, cu toată uitătura uneori pătrunzătoare, care taie parcă în sufletul celui din fața sa, Ion Arieșanu este un afectuos, un liric, un purtător de sentimente, de dragoste față de aproapele său. Ion Arieșanu este capabil să și citească în acela care este sau nu este în stare să dăruiască la rândul său afecțiune. Posesor al unui cod etic sprijinit pe ceea ce a primit de la oamenii apropiați de dinaintea sa, ascendenți din familie mai ales, completat cu ceea ce experiența propriei vieți l-a învățat, el este omul unei fermități cu vocația construcției, al unui comportament nu rareori înduioșat de respectul și interesul față de aproapele său, cu o bonomie uneori exagerată și cu o capacitate de a ierta mai peste limitele suportabilului.

Când vorbesc de vocația edificării culturale mă gândesc, evident, în primul rând la felul în care Ion Arieșanu și-a realizat propria carieră de scriitor, cu o operă deja clasicizată, adică intrată definitiv în literatura română contemporană, dar care ne surprinde mereu cu noi apariții editoriale cum este și cea de față, intitulată *Sentimentele* (Editura Excelsior Art, Timișoara, 2010, 171 p.). "De la un timp, simt că aveam cea mai valoroasă a unui om sunt sentimentele sale" scrie Ion Arieșanu undeva în această carte și aserțiunea are rezonanțe puternice în opera sa. Mai înainte, la o vârstă mai tânără, un volum se intitula *Primiți puțină duioșie?* De altfel, asemenea afirmații ca și aceea citată au caracterul de sinteză și de semnificație al maximelor. "Cred tot mai mult că, pentru a fi om în lume, nu mai ai nevoie de aproape nimic din ceea ce aparține lumii, ci ai nevoie de cele ce aparțin sufletului", citim tot în volumul *Sentimentele*. În proza sa, chiar și în cea de anvergură, în romane, un lirism subiacent subțiază curgerea epică, finisează asperitățile, face să vibreze coarda mai sensibilă a sentimentelor.

Apoi, edificarea unei noi serii a revistei "Orizont" în Timișoara, revistă în care poeți, prozatori, critici literari, artiști plastici și alți creatori puteau să se manifeste, să-și afirme spiritul creator. O revistă a interferenței de generații, dar și o revistă deschisă mereu tinerilor. Pentru aceia care nu știu, tineri mai ales, un supliment cultural care trebuia să devină revistă se numea chiar *Generații* și a apărut în Timișoara din inițiativa și sub conducerea lui Ion Arieșanu.

În esență, Ion Arieșanu a înobilat prin creația sa o literatură – literatura română –, cultura unui oraș – Timișoara –, în care și-a trăit și își trăiește cea mai mare parte a vieții, oraș pe care l-a descris în destule pagini ale operei sale. Un oraș al idealurilor și realizărilor, dar și al iluziilor și deziluziilor, un oraș care, dacă mai are adăugată o linie puternică ce-i susține verticalitatea culturală, acest lucru i se datorează și lui Ion Arieșanu. Un oraș, Timișoara, în care sunt căutați cu asiduitate prietenii, colegii, scriitorii, artiștii și oamenii de cultură în general, evocați

altădată cu căldură în *portrete sentimentale*. Un oraș, căutat el însuși pentru a fi cunoscut și înțeles, fiindcă devenea încet-încet locul întâmplărilor fundamentale ale vieții. Există pagini memorabile despre oraș în proza sa, spre exemplu, în romanele *Cei buni mor cei dintâi* sau *Flacăra singuratică*. Cunoaște atât de bine orașul la a cărui sedimentare culturală a contribuit din plin decenii la rând prin scrisul său, încât îi simte și resimte respirația și vibrația culturală, pe care o poate sintetiza în aprecieri de mare exactitate. Când, în urmă cu ani, am realizat pentru revista "Orizont" o anchetă despre *Spiritul cultural al Timișoarei* am avut și bucuria participării lui Ion Arieșanu. Există o mare încărcătură de valoare antologică în acel text despre spiritul cultural al Timișoarei, din care citez fragmentar.

Spațiul cultural este observat printr-o deschidere de anvergură, "de la barocul și secesionul arhitecturii ei, la creațiile purtând pecetea stilului germanic expresionist. La realismul magic sau onirism, la eclectismul special locului, dar și la creațiile fundamentate pe firul unui specific folcloric românesc original, de la nerăbdarea de a aduce, în pictură și în literatură, stilurile și curente europene, fie în mișcarea cinetică, constructivistă, sau în cea semiotică, până la accentele textualiste și cele postmoderniste actuale, cu tendințe de fărâmițare a artei și a cuceririlor ei moderne stabile. S-ar putea afirma, poate, că spiritul cultural al Timișoarei s-a clădit, deci, pe sine pe principiul bulgărelui de zăpadă, care, prin rostogolire, a primit din mers noi și noi prețuri și valențe inedite, fiecare generație fiind sensibilă la noutate și adăugând câte ceva nucleului inițial. Pe lângă acesta, un specific al ei a fost și a rămas legat de marele sentiment al acceptării, al îngăduinței de a fi Celălalt, de lângă noi, indiferent de etnie, de-a lăsa să se îmbogățească spiritual și să se dezvolte pe sine în contextul armonios general. Un gen și o mostră superioară de europenism, în plină provincie, vasală cândva Marelui Imperiu și inclusă Balcanilor. O stare magnanimă de spirit cu viziune largă, conciliantă, de-a accepta orice limbă, orice gândire, orice opinie, orice acțiune care ar putea să îmbogățească fluviul general al culturii locului. Din această unitate în diversitate s-a creat, cred, spiritul cultural stabil și complex al Cetății din vestul țării."

Un oraș, deci, descris cu luciditate, dar și cu afecțiune – Timișoara, unde Ion Arieșanu este omagiat astăzi în cadru colegial și profesional, la Filiala Uniunii Scriitorilor între scriitori, deci, și între alți oameni de cultură, la împlinirea a șaisprezece lustri de viață, prilej cu care, la această vârstă a înțelepciunii, îi urăm și noi sănătate pe un drum neted și luminos al vieții.

Notă: Text prezentat în 17 septembrie 2010 la Filiala Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România cu prilejul sărbătoririi lui Ion Arieșanu la împlinirea a 80 de ani de viață.

ION ARIEȘANU, OCTOGENAR CORNEL UNGUREANU

De aproape șase decenii Ion Arieșanu publică în presa din Timișoara și din țară interviuri, proze, reportaje. Scrie cronici plastice, muzicale, literare – cred că s-au adunat câteva mii. S-au mai adunat nuvele, romane, cărți dedicate orașului, Banatului, Ardealului, scrise cu înțelegerea acestui spațiu pe care puțin o au. Redactor 17 ani în redacția pe care a condus-o, am putut înțelege de unde venea îngăduința lui neobișnuită: el era salvatorul paginilor care ar fi trebuit scrise de redactori și n-au fost scrise decât fiindcă ei nu erau specialiștii care să înțeleagă viața muzicală, culturală a ținutului. El o putea face, în timpul său unic.

Primul său roman – câteva sute de pagini – era despre Anina, istoria și întemeierea locului. Continua primul roman al Banatului, **Lume fără cer** de Virgil Birou. Între datoriile sale de scriitor tânăr era și aceea de a prelua mesajul unei tradiții literare. A respectat-o

cu bunăcuviință. Sociografia sa **O complicată stare de fericire** este, ca toate cărțile sale, un roman despre încredere în valorile umane: oamenii sunt buni, literatura trebuie să fie cu acești oameni frumoși pe care îi avem lângă noi. După întâmplările anului 1989, Ion Arieșanu nu a abandonat literatura și, mai ales, angajarea scriitoricească: memorialistica sa vrea să fie modelatoare, sub semnul unui gânditor a cărui miză e tradiția. A tipărit multe cărți, între care una, **Între înțelepți**, e un neobișnuit elogiu al celor ce, aici, scriu. I-a citit pe toți și i-a însoțit cu admirația sa de om pe care nicio schimbare a vremurilor nu l-a cruțat. A înțeles că aceste vremuri nu vor cruța scriitorul, scrisul, literatura.

La opt decenii de viață, treierat de șiruri de istorii care l-au făcut să-și păstreze seninătatea, Ion Arieșanu nu mai caută dialogurile cu (im)posibilul său public. E, și din punctul acesta de vedere, un înțelept.

ARI PAUL EUGEN BANCIU

Cu aproape patruzeci de ani în urmă, pe când Ion Arieșanu, atunci redactor șef la un ziar local și promotor al unui supliment cultural cu impact la publicul cultural al orașului, era la jumătatea anilor pe care îi are acum, eu aveam vreo douăzeci și șapte. Veneam dintr-un același mediu, și peste niciun an aveam să devenim colegi, el, evident, șef la proaspătul hebdomadur "Orizont". Optsprezece ani am lucrat alături, și cu bune și cu greutățile vremilor de-atunci, înțelegându-i, mai bine decât oricare din proaspăta redacție a revistei literare săptămânale, toate ezitățile și încrâncenările unui asemenea post, aflat la mijlocul dintre cele două mari apăsări ale destinului său, cea de gazetar, cu avatarurile firești ale vremii, și cea de scriitor.

Fără să vrem, toți cei din vechea echipă a "Orizontului" am împrumutat ceva din înțelepciunea aceea tristă, cu zâmbet bonom, a celui pe care îl numeam pe atunci "ARI", apoi "Jean duiosul". Aproape toți am preluat, în timp, după cum ne-au adus destinele, ceva din fizionomia celui "frate mai mare", cum îl vedeam noi, ceva din nervozitatea celui "primus inter pares", nu întotdeauna capabil să mustre pe cei ce nu realizau că între ei și cei de deasupra lor se afla o pavăză, un om ce încerca să fie coagulantul unei întregi vieți culturale a Timișoarei, riscându-și nu o dată funcția.

Mi-au trebuit și mie tot optsprezece ani de șefie peste mult mai mulți oameni, rupt între chemarea de scriitor și cea de funcționar cultural, pentru a-mi da seama că repet un destin pe care îl avusesem alături, poate și ca model uman, dar pe alte coordonate. Ca acum, când ne revedem destul de des, la bătrânețe, să realizăm că nu avem a regreta că am trăit atât de departe, dar împreună, ca într-o familie ce a fost alături de câteva generații de artiști, muzicieni, scriitori, înțelegându-le vanitățile firești ale acestor meserii, și trăind cu disperare, aproape de final, cu conștiința neîmpăcată că asistăm cum din tot ceea ce pentru noi era un ideal cultural, n-a mai rămas decât rugina nefericită a unei lumi mute, surde, superficiale și mercantile.

Lucid și la optzeci de ani, tipărește acum o carte de suflet, o reconstituire a propriei vieți pe coordonatele sentimentului, cel ce i-a marcat întreaga existență, după o altă carte, plină de generozitate, prin care încerca să se despartă de toate cunoștințele și colegii și prietenii lui, intitulată, aproape ironic, *Printre înțelepți*, punând repere într-un itinerar al singurătății oricărui om de artă, mai tânăr sau la vârsta senectuții, în lumea de azi, sufocată de prea mulți politicieni artiști.

Pentru toți cei aproape cincizeci de ani petrecuți aici ar trebui să-i mulțumească, alături de mine, generații întregi de artiști, scriitori și poeți, care s-au văzut tipăriți în "Orizont" și datorită generozității acestui mare om al culturii Timișoarei, care nu s-a bucurat de vreo recunoștință din partea oamenilor ei.

La mulți ani, Domnule ARI!

CORPUL DELICT

RADU CIOBANU

Recuperarea din arhivele Securității și editarea romanului *Așteptând ceasul de apoi* al lui Dinu Pillat au fost resimțite și tratate, pe drept cuvânt, ca evenimente ieșite din comun în viața noastră literară. Alura senzațională a întâmplării și șocul emoțional ce decurgea din simpatia, admirația și compasiunea care aureolează memoria autorului, au făcut, însă, ca centrul de greutate al comentariilor să se deplaseze cu precădere înspre istoria cărții și aspectele conjuncturale, absurde și tenebroase, care i-au hotărât destinul. S-ar zice că celebrul dicton al lui Terentianus Maurus își află în acest caz ilustrarea perfectă. Totuși, el e citat îndeobște trunchiat. Forma sa corectă e "*Pro captu lectoris, habent sua fata libelli.*" Adică, "Odată ajunse la cititor, își au și cărțile destinul lor." Fericite vremuri acelea când singur cititorul hotăra soarta cărților, iar "sfinte oficii", precum Inchiziția și Securitatea, erau încă realități de neconceput. Dar destinul ultimului roman al lui Dinu Pillat a fost decis, cel puțin într-o primă etapă, de Securitate și de Hazardul care i-a îngăduit recuperarea. Abia de acum încolo, intervenim noi, cititorii, care îi vom hotărî soarta, *id est* locul, în marea familie a valorilor literare.

Că *Așteptând ceasul de apoi* nu este un roman legionar, care propagă ideologia "Mișcării", făcând prozelitism în rândurile tinerei generații, e un adevăr atât de evident pentru orice om cu bun simț, încât nu cred că are sens să-l mai demonstrăm, lăsând astfel impresia că polemizăm, după o jumătate de veac, cu acuzatorii lui Dinu Pillat. Anchetatorii, care erau niște brute ignare, vor fi crezut ineptia care li s-a inoculat. Dar e imposibil și neverosimil ca un complet de judecată, fie el și din anii 50, să fie format dintr-o adunătură de imbecili absoluți. Nu erau imbecili, ci canalii. Ei procedau la o înscenare premeditată, a cărei motivație ultimă și inexorabilă a fost revelată de Gabriel Liiceanu în *Prefața* cărții: "Existau indivizi ce trebuiau suprimați în măsura în care întruchipau *un anumit tip uman*. [...] Erau, ca să spunem așa, *istoric* vinovați. Dinu Pillat reprezenta, din cest punct de vedere, ținta ideală" (s. aut.) Pentru regimul nou instaurat, primejdia acestui tip uman rezida în complexitatea vieții interioare, în "prestigiul unei gândiri pe cont propriu" și "într-o formidabilă cultivare a instinctului libertății". Caracteristici radical opuse preconizatului "om nou" și, ca atare, pericole de moarte pentru toate dictaturile, care își arogă astfel libertatea de a recurge la orice mijloc pentru a-i suprima pe potențialii lor purtători. Printre aceste mijloace, a transforma o carte într-un corp delict e o bagatelă. Se cunosc înscenări mult mai spectaculoase în infamia lor.

Mi se pare astfel mai interesant să separăm cartea de posteritatea ei accidentală și s-o privim doar ca operă literară. Cu alte cuvinte, să riscăm o apreciere a nivelului la care ea se află pe scara valorilor *literare*, din perspectiva de azi, dar ținând seama totodată și de contextul istoric în care a fost concepută. Demersul e destul de delicat, întrucât, cu riscul de a provoca iritări, trebuie spus de la început că Dinu Pillat a fost o conștiință inflexibilă, un om de vastă cultură și un eseist elegant, subtil și profund, dar n-a avut în aceeași măsură și o dotare particulară pentru roman. E un adevăr care nu impietează cu nimic asupra calității umane și artistice a autorului. L-au perceput și alți comentatori, dar eufemistic și fără insistență. El se cuvine totuși argumentat.

DL Gabriel Liiceanu observă pe parcursul *Prefetei* că "Nu putem înțelege *Așteptând ceasul de apoi* dacă îl desprindem de romanele care l-au precedat." E foarte important și nu se întâmplă prea des să descoperi cauza primară – big bang-ul! – care a declanșat procesul de creație al unei opere. Și, într-adevăr, în cazul de față, doar ținând seama, în succesiunea

lor, și de celelalte două romane ale lui Dinu Pillat – *Tinerete ciudată* (1943) și *Moartea cotidiană* (1946) – putem ajunge la identificarea acelui impuls inițial. Înaintând apoi și mai în amonte, până la acel veritabil manifest juvenil – *Jurnalul unui adolescent*, scris în 1941, când avea abia 20 de ani!, și apărut în revista "Albatros" – se pot recunoaște *in nuce* determinările romanelor, până la cel de față, devenit corp delict. "Jurnalul" nu este doar o expresie comună a teribilismului primei tinereți, etern revoltată împotriva "acelui clasic om matur, rigid, încuiat și gol, șablonat de prejudecăți burgheze!", cum vitupera tânărul Dinu Pillat, – ci și o disimulată reacție intimă. Familia Pillat a rămas exemplară prin ținuta morală și intelectuală a membrilor ei, ca și prin solidaritatea lor în orice împrejurări. Ceea ce nu înseamnă că armonia n-a cunoscut și momente de criză, mai mult sau mai puțin asumate sau surdinizate. Bunăoară, Pia, sora lui Dinu, fire pe cât de afectuoasă, pe atât de voluntară, a produs un considerabil seism familial când a divorțat de primul soț și s-a mutat la Mihai Fărcășanu. Dinu, pe de altă parte, era discret și interiorizat, iar insurgența lui ca reacție la frustrări secrete s-a exprimat prin scris, mod de a se desprinde – cum spune Cornelia, soția lui – de o viață "încătușată în profunde deprinderi care pentru el deveniseră formale", dar și de a se detașa de "imperiul literaturii clasice și asta pentru descrierea vieții în manifestările ei, de la absurd la grotesc, cu preferință pentru cazurile insolite."*)

Pentru tată, bine ancorat în tărâmul tradițiilor solare, noua orientare a fiului a fost dureroasă. Ion Pillat, povestește Cornelia, "Rămăsese consternat de fronda afișată de fiul său în *Jurnalul unui adolescent* și romanul *Tinerete ciudată*, limitat în propriile sale prejudecăți care-i barau deschiderea spre existențialism – Ion Pillat credea că Dinu nu-l iubește." Asemenea tainice dizarmonii familiale sunt nu numai unul dintre mobilurile viitoarelor romane, ci și, parțial, substanța din care ele s-au alimentat. Ecourile lor sunt perceptibile te miri unde, de-a lungul tramelor epice, cum, de pildă, în următorul pasaj, aparent subsidiar, din *Așteptând ceasul...* "Deși străin, Vasia înțelesese de mult la orele de masă că nu era mai străin decât lăsau impresia că se simt, între ei, înșiși membrii familiei. Și totuși, *casa avea o unitate de atmosferă* (s. R.C.) cu care trebuia să recunoască, rușinat, că începuse să se obișnuiască." Pretutindeni, de altfel, în curgerea textului, se disting ecouri ale unor realități familiale, de la atmosfera ușor recunoscutibilă a Miorcanilor, până la unele semnalmente ale personajelor, precum Liliana, Ștefănuță, Raluca Holban, care aduc în paginile preponderent neguroase ale cărții, un aer inefabil de idilic Medeleni, influență explicabilă și prin afecțiunea ce lega familiile Pillat și Teodoreanu.

Nu cred că fac o afirmație hazardată dacă voi spune că romanele lui Dinu Pillat decurg unul din altul, putând fi, la urma urmelor, o trilogie-frescă a unei epoci tulburi. El însuși spune în cursul anchetei că *Așteptând ceasul...* "este o completare și o continuare a romanului *Tinerete ciudată* scris în perioada celui de al doilea război." E vorba în ele de aceeași lume a unor generații debusolate, care, sub aspect individual, se risipește în derivă și ratare. Și, peste tot, același efort chinuitor al autorului de a-și lămuri, în primul rând sieși, esența fenomenului: de unde acea aspirație de fuziune, absurdă și incompatibilă, dintre ideal și crimă, dintre mistică și violență, dintre ortodoxie și prigonirea semenului, de unde deriva, de unde ratarea? Pentru Dinu Pillat, demersul acesta, finalizat în *Așteptând ceasul...*, a fost cu atât mai sincer, mai solicitant, mai dramatic, cu cât – cum iarăși

spune Cornelia – "totul în această mișcare se vorba, evident, de mișcarea legionară – [nota R.C.] era departe de firea lui echilibrată și de optica lucidă cu care privea orice caz, oricât a fost el de senzațional."

Ideea de frescă a adus-o în discuție dl Gabriel Liiceanu, în *Prefață*. "Cărții – scrie d-sa – îi lipsește dimensiunea de «frescă istorică», fiind gândită din capul locului ca roman *psihologic*" (s. aut.) Ceea ce nu vrea nicidecum să spună că fresca istorică ar fi fost formula ideală, ci doar că Dinu Pillat a avut toate premisele pentru a o aplica. Nu era însă genul său și apoi îi lipsea suflul epic, indispensabil unei întreprinderi de anvergura frescei. Romanul e structurat în opt părți, fiecare cu câte trei capitole scurte, oarecum expeditiv, ca și cum autorul s-ar fi grăbit mereu să le încheie și să treacă la următorul. E, probabil, consecința condițiilor concrete în care și-a elaborat cartea, febricitant, doar în trei luni, singur la Miorcani, în vara lui 1948, când totul se pornise spre dezastru. Episoadele sunt mai curând enunțate decât dezvoltate, cu rare insistențe asupra detaliilor din care se configurează o atmosferă sau un personaj. Cunoscând din atâtea surse, inclusiv din propria-i corespondență, profilul lui Dinu Pillat, e întru totul plauzibil, așadar, să-și fi gândit cartea ca roman psihologic. Doar că, privit și din acest unghi, el lasă până la urmă impresia de insuficiență sau, mai frust spus, de treabă nedusă până la capăt. Într-un mod delicat, cam asta spune și dl Daniel Cristea-Enache, când constată că "Pentru a-i da fiecărui personaj culoarea lui proprie și a-l lăsa să-și facă rolul, autorul a ezitat să mai configureze complexități interioare." (Obs. cult., 533) Singurul personaj complex ar fi, în opinia criticului, Raluca Holban. Cred însă că e o aparență consecutivă locului important pe care autorul i l-a destinat: introdusă întotdeauna în scenă cu oarecare solemnitate, cu prenume și nume, simbolizând generația matură, veghea maternă și unitatea familială, ea, bovarică, mai ține și un jurnal, care, în paranteză fie zis, e, sub aspect stilistic, identic cu stilul ușor datat al autorului însuși. În general, personajele sunt fără chip, rămase la ipostaza de tipuri categoriale, ale căror mesaje le și transmit. Prin ele, Dinu Pillat își exprima incompa-

DINU PILLAT
Așteptând ceasul de apoi
Roman. Prefață de Gabriel Liiceanu.
Ediție îngrijită de Monica Pillat.
București. Humanitas. 2010.

tibilitatea organică cu orice tip de extremism, ceea ce i-a fost fatal în condițiile date, întrucât acuzarea și-a recunoscut extremismul regimului pe care ea însăși îl reprezenta.

DL Sorin Lavric, care, cu studiul său, *Noica și mișcarea legionară* – păstrând proporțiile și mutând ce e de mutat – a cunoscut de asemenea experiența răstălmăcirilor, a falselor atribuii și procesului de intenție, observa că, întrucât "piatra de încercare a onestității unui intelectual român este fenomenul legionar, Dinu Pillat trece proba libertății de conștiință, prețul plătit fiind cel știut. De aceea valoarea lui simbolică o înțrece pe cea literară." (Rom. lit., 20/2010.) Într-adevăr, *Așteptând ceasul de apoi* nu e un roman "mare". Dar, cu certa sa valoare simbolică și documentară, e un roman important.

*) Citatele din Cornelia Pillat sunt din volumul său *Eterna întoarcere*, cu un *Prolog* de Doina Uricariu. București, Ed. DU Style, 1996.

O PREMIERĂ ACADEMICĂ

A apărut sub egida Centrului Interdisciplinar de Studii Regionale de la Universitatea de Vest din Timișoara (la Editura Universității de Vest, 2010) primul număr al revistei «Colloquium politicum». Revista are o apariție semestrială și își propune, așa cum arată editorii ei (Vasile Docea, Robert D. Reisz, Smaranda Vultur), analiza și dezbateră fenomenului politic într-o perspectivă interdisciplinară. Cu alte cuvinte, deși numerele sunt focalizate pe diverse tematici din sfera politicii (primul număr: *Comunism românesc și est-european: studii de caz*, o rubrică de dezbateri și alta de recenzii), perspectiva de abordare și metodologia de cercetare pot fi de tip politologic, istoric, antropologic, sociologic, psihologic, juridic, educațional sau se pot situa la interferența dintre acestea.

Printre cei care semnează în primul număr sunt cercetători din România (Oltița Cântec, Dorin Dobrinu, Vasile Docea, Robert D. Reisz), dar și străini (Reinhold Stipsits, Manfred Stock), studiile fiind publicate în română sau în limbi străine. Tematica deja anunțată a numerelor viitoare subliniază prioritatea pe care revista o acordă cercetării interdisciplinare: "Regiunile în contextual

globalizării", «Politici culturale, educaționale și de cercetare», «Gen și politică», «Urbanism politic – politici urbane», «Imaginarul politic», în timp ce dezbateră academică privind sistemul totalitar comunist va rămâne deschisă și în numerele viitoare.

PRIETENUL NOSTRU IOTA ION POP

A plecat prea devreme dintre noi Ioan Radin, adică Ioan Peianov, prietenul nostru Iota... Scriu la plural, fiindcă nu-l pot despărți nici acum de grupul minunat-solidar al "Echinoxului" de la începutul anilor '70 din Clujul tinereții noastre. L-am simțit de la început foarte aproape, căci era, în firea lui boemă de atunci, ceva profund atașant, adânc statornic, ținând de o gravitate fundamentală pe care scânteierile adesea ironice al privirii abia o camuflau. Iota al nostru era, de fapt, un sentimental, o ființă ce se dăruia, dacă nu tocmai fără rezerve oricui, cel puțin oamenilor în care credea, iar această fidelitate urma a fi probată multora dintre noi o viață întreagă.

L-am cunoscut și mai bine în călătoria echinoxistă, devenită, în felul ei, legendară, din primăvara anului 1971, prin Iugoslavia, oferită de Rectorul Ștefan Pascu în ultimul anotimp al micii liberalizări a regimului comunist de la noi. Am plecat, incredibil, zece oameni cu microbusul Universității spre țara cea mai "occidentală", atunci, a Estului comunist – și am avut de ce să ne minunăm în fața vitrinelor spectaculoase, a cărților cu titluri la care jinduiam degeaba dincoace de Dunăre, a discurilor celor mai noi de muzică la modă... Dar și a mișcărilor de revoltă studențească în desfășurare la Zagreb, contra "burgheziei roșii"... Iota a fost ghidul și interpretul nostru ideal, într-o aventură cu multe momente de neuitat, pe drumurile către Belgrad, cu popasuri în corturile noastre așezate prin Croația, pe coasta dalmată, apoi la Saraievo ori Mostar, cu podul lui celebru încă departe de a fi bombardat... Dar orele de redacție și tipografie, micile petreceri nezmotoase din casa de pe strada Rákóczi, cafelele reale și abstractele "coniac redacționale" de la "Arizona"...

Continuare în pagina 12

IOTA CORNEL UNGUREANU

Mi s-a părut întotdeauna foarte tânăr și doar lângă el sintagma "avem timp" nu mi se părea nedemnă de noi. Părea mereu tânăr, legat de proiecte importante pentru care ni se părea, și lui, și nouă, că avem timp. Mi-e foarte ușor să spun: a făcut liceul sârb din Timișoara, a început Facultatea de filologie aici, s-a mutat la Cluj, unde a fost membru fondator al celui mai frumos grup de literatură tânără din ultimii cincizeci de ani: **Echinox**. A fost prozator de seamă și traducător important sub semnul acestei reviste exemplare, dar nu s-a grăbit să publice prea mult. Era timp. S-a mutat la Târgu Mureș la revista **Vatra**, unde a înmulțit traduceri, prozele, prezențele în lumea literaturii. Dar nu prea mult, avea un bun simț și trăia exigențe care îl trăgeau înapoi. Era tânăr, nu era nici o grabă. La Timișoara s-a așezat în

Piața Unirii, a condus o bibliotecă sârbă în casa în care își trăise copilăria și adolescența Miloș Crnjanski, unul din marii scriitori ai literaturii sârbe. A tradus enorm în anii lui timișoreni din literatura sârbă și în literatura sârbă, cu un devotament pentru culturile noastre, devotament pe care puțini l-au avut. A realizat punți între Timișoara și centrele culturale din Serbia și din Europa Centrală cu inteligență, talent, bun simț, cu bucuria de a fi și de a rămâne în cultură. Voiam să-l conving să-și retipărească prozele de demult, acele pagini memorabile despre Timișoara adolescenței sale. Mi-a spus că are în sertar un roman, că are de încheiat altele, e timp pentru toate. Era, nu era. N-a mai fost timp. În Biblioteca sârbă din Timișoara, lângă tabloul lui Miloș Crnjanski, ar trebui așezat și tabloul lui.

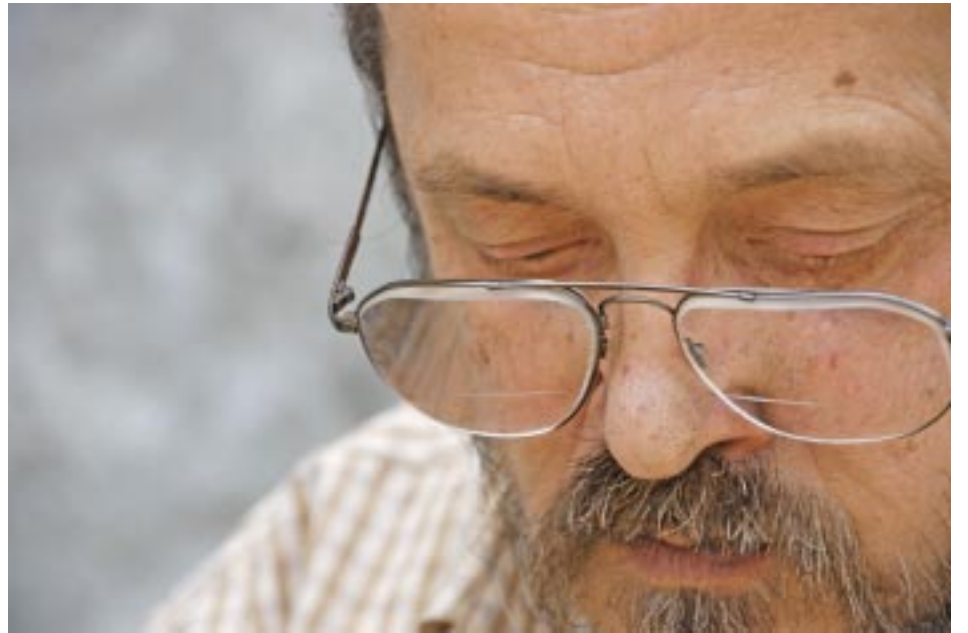
MEDIATORUL GENEROS ADRIAN POPESCU

În 1971, un grup de 10 tineri absolvenți ai Filologiei clujene, scriitori în afirmare, redactori, colaboratori ai publicației „Echinox”, are norocul de a i se aproba, de către Universitate, un drum în, pe atunci, Iugoslavia. Ioan Radin-Peianov, prietenul îndrăgît de toți, pentru generozitatea și spiritul lui de solidaritate intelectuală, pentru prozele sale realist-ironice, descurcă, practic, în țara socotită de oficiali semicapitalistă, itele traseului și ocolește obstacolele. Ion Pop și Eugen Uricaru sunt strategii, Iota ne asigură, traducând, neobosit, convingând, pledând, cu umor, cele necesare expediției. Peianov găsește cele mai bune locuri „de campat”, călătoria se făcea cu un microbuz, eram prevăzuți cu corturi de două persoane, ne spălam la fântânile satelor sau în râuri de munte, ne scăldam în mare, aveam conserve de carne, chinezești, plicuri de Supco etc.

Iota ne arăta ce minunății se găseau, atunci, pe rafturile librăriilor, adică autori francezi, italieni contemporani, antologii de poezie jună sârbo-croată, traduse în limbi de circulație europeană, filosofie, romane. Iota ne deschidea ferestrele spre lumea culturală liberă de lângă noi, era un om liber el însuși, plătea un preț, e drept, pentru libertatea lui, dar nu ceda. Timișoara lui devenise, de-atunci, prin el, și „a noastră”, prin niște spontane „afinități afective”, vorba poetului Șerban Foarță, apropiat „Echinoxului”, prin Dušan Petrovici, congener cu noi, prin veștile despre textele pentru „Phoenix” ale lui Ujčić, prin romanele lui Alexandru Deal, sau prin eseurile lui Cornel Ungureanu, mai apoi prin cele ale Adrianei Babeți și ale lui Mircea Mihăieș. Vestul adia un vârtej de libertate, pentru noi, clujenii, o boare ce venea de dincolo de Stamora Moravița, prin silueta longilină și calmul lui Iota. Clujul studenției noastre descoperea, prin Peianov, traducătorul, prozatorul, prietenul, Belgradul avangardist al „clocotrismului” lui Adam Puslojici, poezia densă a lui Vasko Popa, redacția revistei „Lumina”, din Pancevo. Belgradul era la standarde sensibil occidentale, prin 70, mi-a confirmat-o, recent, evocându-l pe prietenul nostru prea repede dispărut și Slavomir Gvozdenovici.

Fericiti, scăpați o vreme din Lagărul socialist, știam că fără Iota, atunci, nu am fi reușit nici să obținem o noapte nesperată la un hotel din Zagreb, nici, mai ales, să fim primiți, pe rând, de cele două facțiuni studențești, aflate în conflict, una legalistă, cealaltă în siluina protestelor, proteste considerate istoric importante, va scrie, mai apoi, Tamas Gaspar Miklos, colegul nostru, în acei ani, ani reverberând 68-ul revoltele tinerilor, primul pas spre destructurarea echilibrului european tradițional... Fără Iota, nu am fi găsit nici locurile bune de plajă, pe coasta Adriaticei, nici livezile de măslini, unde mi-am serbat ziua, cu vin roșu, la Căprița (așa a tradus el numele locului) n-am fi atins nici cetatea Dubrovnikului, nici n-am fi dormit în podul cu fân al preotului sloven...

Continuare în pagina 26

SĂ TRĂIEȘTI, DOMNULE PEIANOV! ROBERT ȘERBAN

Cine voia să-l găsească, intra în Biblioteca sârbească din Piața Unirii. Când se deschidea ușa, clincherea un clopoțel. Un fel de alarmă pe timp de pace. Din patru-cinci pași printre rafturile cu diverse publicații și cărți și o întoarcere de 90 de grade la dreapta, ajungeai în dreptul unei alte intrări. Fără ușă, dar cu câteva trepte (să fie trei?) ce urcau. Sus, în capul scării, la un birou, învâluit de fumul unei țigări ce părea veșnic aprinsă, te saluta Ioan Radin Peianov.

Nu l-am vizitat foarte des, dar de fiecare dată când am făcut-o l-am găsit citind, traducând sau scriind. Motiv pentru care nu stăteam mai mult de... două țigări. Timp suficient însă ca să-mi povestească despre cum găsisese echivalentul unui cuvânt în română ori în sârbă, despre un vers al nu știu cărui poet pe care îl tot plimbasese între sârbă și română până când îi ieșise exact așa cum trebuia, despre cum se fușerese marii scriitori de către... grăbiții traducători. Timp suficient, cât ardea tutunul strâns cilindric în foiță, să facem planuri literare (câteva ne-au și reușit) ori să schimbăm informații din lumea scriitoricească.

Ultima noastră întâlnire n-a fost la biblioteca domniei sale, ci la sediul "Brumar", editură unde domnul Peianov a publicat, în 2007, o superbă "tripletă" Crnjanski ("Lirica Itakăi", "Jurnal despre Carnojevic" și "Strazilovo"), iar în 2009, o altă traducere, "despre gaide", de data asta din poetul contemporan Jovan Zivlak, cât și o ediție nouă a Ghidului român-sârb. A venit ca să-i dau, cum îi promisesem, primul număr din "Poesis Internațional" unde era prezent cu o selecție din poemele lui Zivlak. I-am propus să permanentizăm colaborarea, iar literatura sârbă să fie, prin traduceri ce urmau să-i poarte semnătura, prezentă în paginile trimestrialului. Am bătut palma. "Așa merită să arate o revistă de poezie", mi-a spus, în timp ce se uita peste pagini. Am mai povestit de una, de alta, i-am arătat ce cărți am mai scos, i-am dăruit câteva, iar după un timp, am tras cu coada ochiului la ceas. Am pornit spre ieșire. În fața porții, în timp ce-și aprindea o țigară, oaspetele meu mi-a mărturisit că e vremea să se ocupe și de proza sa, de cărțile proprii. L-am încurajat să o facă, apelând la clișeele "nimeni nu scrie în locul nostru" și "timpul trece al naibii de repede". Mi-a zâmbit. Apoi, văzându-mă ușor agitat și că trag din nou cu ochiul la ceas, mi-a întins mâna și mi-a spus tandru-ironic: "Ți rămân dator cu o jumătate de oră din viață".

Scriitori români și scriitori sârbi îi suntem îndatorați lui Ioan Radin Peianov, căci a tradus din ambele literaturi, de la nume sonore, până la debutanți, de la Ivo Andrić și Danilo Kis, până la "Noua poezie română". Asta ca să se împrietenească cele două literaturi, iar scriitorii lor să se cunoască mai bine. Și a făcut-o din generozitate, sacrificându-și, cu bună știință, propriile cărți. Unui astfel de om, chiar dacă a plecat în cealaltă lume, se cade să-i spunem: să trăiești, domnule Peianov!

A PLECAT IOAN RADIN PEIANOV... EUGEN BUNARU

Când scriu cuvinte, trăiesc un sentiment straniu, aproape imposibil de definit, mă încercă o stare sufletească deopotrivă tulbură și apăsătoare, în care se amestecă și se resping uimirea, revolta, resemnarea, refuzul realității absurde.

Se întâmpla marți, în ultima zi a lui august, la ora 9 dimineața. Tocmai mă pregăteam pentru un ritual zilnic, bărbieritul, când, de undeva, dintre cărțile de pe noptieră, s-a auzit, parcă premonitory, celularul. Îmi stăruie încă în memoria auditivă melodia de apel – nu așteptam de la nimeni, la ora aceea, vreo veste!! – și apoi vocea albă a doamnei Rodica Peianov rostind ceva de domeniul irealității: *Domnul Bunaru? A murit Iota!* Era vestea, năucitoare, aberantă, pe care o așteptam cel mai puțin. N-o așteptam defel. Era în nefirea lucrurilor... Am bălbăit câteva cuvinte de uimire, de condoleanțe. Pe urmă, celularul s-a stins, a amuțit.

Nu cu mult timp în urmă – să fi fost vreo săptămână? – îl vizitasem pe Iota (așa i se adresau nu doar cei din familie, ci și prietenii, colegii, apropiații) la locul său de muncă, la Biblioteca comunității sârbești din oraș. Un spațiu cu adevărat privilegiat! Îl percepeam astfel grație acelei ambianțe misterioase și seducătoare, prietenoase, pe care o generau și o întrețineau rafturile împovărate de cărți, al căror maestru-vrăjitor îl simțeam a fi chiar el, Ioan Radin Peianov, cât și datorită unei fericite "poziționări" a lăcașului într-o superbă curte interioară a unei clădiri din vechea Cetate, vis-a-vis de Domul Catolic din Piața Unirii. Iota îmi spusese atunci că urma să plece, împreună cu poetul Ion Mircea, pe 30 august, pentru câteva zile – fuseseră invitați – la Novi Sad. La un simpozion (festival?) european de poezie.

Continuare în pagina 12

VIATA SI PETRECEREA LITERATURII CORNELIA SMĂDESCU-ȘTEFĂNESCU ALEXANDRU NICULESCU

S-a stins o autentică fiică a Banatului, după ce, ani în șir, i-a adus o nebănuită glorie: Cornelia Smădescu-Ștefănescu. Dacă scriem aceste rânduri, închinându-le existenței ei, ne împlinim o datorie. Am fost colegi, am fost prieteni de familie, am fost alături, atât cât am putut – și la bine și, mai ales, în vremuri de cumpănă, pe nedrept trăite.

Cornelia Smădescu – prin căsătorie, Ștefănescu – s-a născut în Caransebeș, la 11 noiembrie 1928. S-a stins din viață, după o lungă și grea suferință, la 28 iulie 2010, la București. Între aceste două date calendaristice, Cornelia Smădescu-Ștefănescu și-a înscris o activitate de cercetător literar, eseist și memorialist demnă de remarcat în cultura noastră contemporană. Studiile universitare le-a făcut la Universitatea din București, între 1947-1951, specializându-se, mai ales, în literatura română și în literatura franceză (ceea ce, mai târziu, a condus-o la cercetarea relațiilor dintre ele). A fost, după absolvire, numită la Biblioteca Academiei Române, unde lucrează pînă în 1953, cînd, profitînd de posibilitățile oferite de "aspirantura" din acea vreme, s-a îndreptat către studiile doctorale. S-a înscris și a fost admisă la concurs (împreună cu D. Vatamaniuc), la Institutul de Literatură – și, acolo, a început să lucreze sub conducerea lui G. Călinescu. Studiile cu eminentul critic i-au marcat, de atunci, existența și prestațiile literare.

Primii pași au fost mai puțin însemnați. Profesorul îi dăduse ca temă de doctorat studiarea operei lui Spiridon Popescu (1864-1925), un scriitor minor din preajma *Vieții Românești* (la care, probabil, lucra Profesorul însuși, în vederea completării unei eventuale ediții a doua a *Istoriei* sale). Dar, după cum afirmă Dan C. Mihăilescu în *Dicționarul scriitorilor români*, R-Z, p. 479-480, "numele Corneliei Ștefănescu este legat, în principal, de monografia dedicată lui Mihail Sebastian, prim reper unitar al problemei, important la data apariției". Într-adevăr, Cornelia Ștefănescu aducea, pentru prima dată după 1945, numele și opera lui Mihail Sebastian (1907-1945) în lumina criticii literare (în momente cînd, asupra unor opere ale valorosului scriitor, cădea interdicția cenzurii politice!). Nu era vorba de o "reabilitare", ci de o binemeritată *actualizare*, pe care mai mulți critici literari au considerat-o necesară și au remarcat-o (Ov. Crohmălniceanu, Dinu Pillat, G. Munteanu ș.a.). Fără îndoială, nu era o lucrare exhaustivă, ci un simplu "semnal" sau, cum scrie Dan C. Mihăilescu în *Dicționarul* mai sus citat, "o cercetare vizibil intenționată înspre realizarea unei ediții critice". Ediție pe care, din păcate, autoarea acestei meritorii inițiative literare nu a mai putut să o realizeze! [...]

Al doilea pol al activității sale l-a constituit admirația pentru G. Călinescu. Îi fusese conducător al tezei de doctorat, pe care o apreciasse la timpul oportun (1957) și îi devenise o colaboratoare apropiată, permanentă, în Institutul de Literatură. Dan C. Mihăilescu o consideră – credem, cu dreptate – "discipol al lui G. Călinescu". Admirația infinită pentru Maestru o conduce pe Cornelia Ștefănescu să alcătuiască un *Dosar al Scrinului negru*, cartea care a adus numele autoarei în istoriografia literară, făcînd-o cunoscută în lumea scriitoricească. Intrase, *ipso facto* urmărind

scrisorile constitutive ale romanului, în laboratorul de creație al geniului călinescian! Lucrarea interpretativă – în două volume – a Corneliei Ștefănescu însoțea (poate chiar depășea) interesul romanului *Scrînul negru* – în opiniile literare! Chiar cu titlu de butadă, aș gîndi că "dosarul" *Scrînului negru* nu ar fi fost pe placul Maestrului dacă acesta ar mai fi fost în viață: îi "deconspira" creația, pune în umbră opera sa. [...]

Dar discipola își urma Maestrul și pe altă cale, în cercetarea literaturii române. Mai întîi, în urmărirea documentară a scriitorilor, în volume colective, precum *Studii de istoria literaturii române. De la C.A. Rosetti la G. Călinescu* (1968) și în propria sa lucrare *Momente ale romanului. Eseuri. O sută de ani de roman* (1973). [...] Contactele cu marele critic dezvoltaseră în discipol pasiunea pentru documentul literar și pentru interpretarea sa, utilă istoriei literaturii române. O parte din aceste studii au fost, ulterior, după 1989, reluate. Semnalez îndeosebi *Destinul unei înflîniri: Marcel Proust și Românii* (2001, 2008). Dar lucrarea care a cuprins ansamblul acestor preocupări a fost *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine*, în trei volume, apărută la Editura Academiei (1980, 1982, 1986) – a cărei inițiativă, coordonare și redactare aparținea Corneliei Ștefănescu (colectivul de cercetători a continuat ulterior să urmărească și publicațiile periodice pînă în 1944). *Bibliografia...* este distinsă de Academia Română, în 1982, cu premiul B.P. Hasdeu. Fără îndoială, Cornelia Ștefănescu era cea mai bună cunosătoare a acestor probleme de literatură comparată franco-romnă. După Charles Drouhet, N.N. Condeescu, N.I. Popa și cei din școala lor, de la București și de la Iași.

La toate aceste prestații științifice se adaugă și unele încercări de creație literară. Călătoriile în Libia îi dau prilejul să scrie delicate însemnări *Sub scutul soarelui* (1985), iar orașului său natal, Caransebeșul iubit (mai ales cartierul Teiuș) – i-a dedicat volumul *Ritmuri în piatră* (1988). Cornelia Smădescu din Caransebeș nu se putea despărți de locurile sacre ale Banatului. De aceea, o fundație (*Reflex*), din Reșița i-a decernat un premiu pentru "promovarea culturii în Banat".

Pentru a înțelege și mai bine cine a fost Cornelia Smădescu-Ștefănescu aș mai adăuga o dimensiune a caracterului ei: apărarea celor nedreptățiți. Arătase, în diverse împrejurări, că este gata să-și ajute colegii, solidară cu cei nedreptățiți, aflați în confruntări răuvoitoare administrative în Universitate sau în Institutul de Literatură. Dar, mai mult decît toate acestea, ea și-a arătat adevărată la cauză justă a lui Gheorghe Ursu-Babu. Îi cunoscuse familia în timpul în care tatăl Corneliei, Traian Smădescu, ofițer, era detașat la Soroca (unde tatăl lui Gh. Ursu era medic). Copilariseră împreună, mai multă vreme. Atunci cînd a aflat despre ceea ce suferise Gh. Ursu-Babu în închisoare pînă a fi fost ucis de Securitate, Cornelia a scris o serie de articole în revista *România literară* și în alte publicații, descriind pe larg cine era prietenul ei, Gheorghe Ursu: un om de cultură care înfruntase, singur și izolat, Securitatea. Cornelia a dezvăluit adevăruri mai puțin cunoscute de opinia publică: – bineînțeles, condamînd crima comisă. Fundația Gh. Ursu i-a atribuit premiul pentru "recuperarea operei

literare a lui Babu" în 1997.

* * *

Aceasta a fost – află cît știm și cît am putut cuprinde – viața și opera Corneliei Smădescu-Ștefănescu. Să adăugăm la toate acestea delicatetea, modestia și discreția persoanei sale, dar și forța interioară neclintită, sacră aproape, de a-și realiza ideile și proiectele de studiu, pentru a înțelege și mai bine personalitatea acestei cu adevărat și bănățene, și eleve a lui G. Călinescu. Căroră le-a dedicat o bună parte din viața și prestația ei. De la Maestru a învățat să înainteze în colțurile mai puțin cunoscute ale istoriei literaturii noastre, acolo unde știa că se poate afirma. Dorința îndrîjită de a munci, creator, a moștenit-o din Banat: aceasta nu i-a lipsit niciodată.

Dar nu simțea ea, oare, că își depășea puterile ființei sale umane, mai ales în anii din urmă? Iată ce scria, în 1999, unei prietene din Caransebeș: "aventură se cheamă acest mod al meu de existență, pe care, persiflîndu-l... îl numesc «vivere periculosamente»". O încercaseră, la acea dată, două crize cardiace grave, în ciuda existenței ocrotite de grija pe care i-a dedicat-o întotdeauna soțul ei, Vladimir Ștefănescu. Totul are însă o limită. La 11 noiembrie 2003, împlinind 75 de ani de viață, Cornelia Ștefănescu și-a sărbătorit, cu colegii, aniversarea. Mai întîi, la revista *România literară* – cum era obiceiul în redacție (Cornelia scria periodic o "cronică a edițiilor") și, ulterior, la Institutul de Literatură. În ziua de 8 decembrie 2003, în urma altui atac cardiac (un accident vascular cerebral de tip ischemic)

Cornelia Ștefănescu rămîne definitiv paralizată. O suferință infinită. Soțul ei a vegheat-o, ani de-a rîndul, zi și noapte. I s-au dat toate îngrijirile medicale. S-a stins Cornelia noastră în ziua de 28 iulie 2010. Ca și noi, cei care am cunoscut-o și am prețuit-o, Banatul are a deplînge dispariția unei personalități de reală însemnătate culturală. Poate că a mai "rămas datoare" țării "de piatră" a locurilor de baștină (cum spunea, uneori), dar, prin ea, prin creația ei, Banatul și valorile lui au strălucit o dată mai mult în România și peste hotare. Cornelia Smădescu Ștefănescu și-a făurit un destin național. La Caransebeș, în cartierul Teiuș, în casa părintească, un spațiu memorial îi va păstra îndelung, peste ani și ani, amintirea.

(fragmente)

IOAN CRĂCIUN (15 NOIEMBRIE 1954 – 14 SEPTEMBRIE 2010)

2010 se arată a fi, din nefericire, un an îndoliat pentru Banat, pentru Timișoara culturală, pentru viața artistică a *zonei* și a orașului nostru. După ce i-am pierdut, pe rînd, pe muzicianul Béla Kamocsa, pe solistul vocal Sergiu Țapuchievici, pe Sabin Opresan, poetul librar de la poalele Domogledului, pe prozatorul și traducătorul Ioan Radin Peianov, a plecat, iată, dintre noi, cu mult prea devreme, după o suferință îndurată cu smerenie și demnitate, în chiar seara Înălțării Sfintei Cruci, poetul, prozatorul și jurnalistul Ioan Crăciun.

S-a născut la 15 noiembrie 1954 în Timișoara. A absolvit Colegiul Național "C.D. Loga" (1973) și Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara (1980). În anii de studenție, dar și după absolvirea facultății, în perioada 1977-1990, a frecventat cenaclurile literare "Hyperion", "Pavel Dan" și "Orizont". Între 1980 și 1990 s-a dedicat carierei didactice, ca profesor de limba și literatura română. Din 1990 este membru fondator al cotidianului și al societății "Timișoara", deținând funcțiile de redactor, redactor șef și șef de secție, iar din 1992, pînă nu cu mult timp înaintea sfârșitului, a desfășurat o bogată activitate ca redactor-realizator la Radio Timișoara, remarcabile fiind emisiunile sale cu tematică spirituală și dialogurile cu diverse personalități ale vieții culturale din Banat.

A debutat publicistic în 1987 în revista "Orizont" cu un fragment de roman, iar debutul editorial a avut loc în 1994, sub sigla Editurii Marineasa, cu volumul de poeme "Blîndul ceas al reîntoarcerii", carte care a obținut premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor, filiala din Timișoara (1995). În același an și la aceeași editură, i-a apărut volumul de publicistică "Noi am fost zeli zilei", (ediția a II-a, Ed. Eubeea, 1999). A mai publicat volumele de poezie: "Răsăritul trădat" (Ed. Marineasa, 1996) și "Deșert" (Ed. Eubeea, 1999), fiind prezent cu poezii în antologiile: "Zona. Prozatori și poeți timișoreni din anii '80 și '90", (Ed. Marineasa, 1997) și "Manifest. 20. Revoluție", (Ed. Brumar, 2009). A colaborat cu poezii, proză, interviuri și articole la revistele: "Forum studentesc", "Orizont", "Luceafărul", "Orient latin" ș.a.

Și dacă totdeauna despărțirea de un semen al nostru nu poate fi decît un prilej de nefericire, de îndurerare și meditație asupra rostului acestei vieți, plecarea unui poet adaugă, parcă, la toate aceste trăiri, o tresărire aparte a ființei noastre, un anume sentiment, coplesitor, ce nu se lasă definit. Poate doar de cuvintele profetice ale poetului însuși: "Vai, dacă am ajunge acolo// unde lumina se topește în lanul de grâu// neștiută de nimeni/ / fără să gândească la binecuvîntarea// cuiva dintre noi!// iată, din nou// cuvintele alergînd înspre matcă// mîngîindu-ne ca într-un ritual// căruia nu-i vom sfârși înțelesul!// (...)//Haideți dincolo de lanul// Acela // în lanul acela albastru..." (E.B.)

ACESTA NU ESTE UN JURNAL

ALEXANDRU BUDAC

Cărți de înțelepciune sunt îndeobște considerate textele străvechi ale Orientului mai mult sau mai puțin îndepărtat, vocile autoritare ce răzbat din *Ecleziast* sau *Proverbe*, moștenirea sapiențială a Greciei antice, manualele stoicilor, îndoilele primilor sceptici, apoftegmele părinților deșertului ori pildele talmudice, adică un întreg izvor profetic, confesiv, imaginativ și meditativ menținut proaspăt grație efortului de a intersecta analiza de sine autentică și verticala transcendentă. Deoarece încă din a doua jumătate a veacului al XIX-lea distincțiile între literatura sacră și cea seculară nu au mai fost făcute ferm, nici măcar de unii dintre teologi, în sfera cărților de înțelepciune (*wisdom literature*, cum numesc anglo-saxonii genul) au putut fi recuperate scrieri care, potrivit unei gândiri dogmatice, ar fi rămas deoparte. Acest fenomen cu origini în epoca Luminilor a făcut posibil să avem acum toată libertatea de a vorbi despre *Biblie* în termeni literari, să o apreciem sub aspect stilistic, dar și de a găsi în excomunicatul Tolstoi, de pildă, nu doar un romancier genial, ci și un gânditor redutabil, un înțelept comparabil cu cei din vechime. După cum splendid a argumentat Gershom Scholem într-una din cărțile sale, laicizarea misticii a făcut posibilă apariția unor creatori la fel de fascinanți precum cei situați, tradițional, în interiorul unei religii.

Note, stări, zile. 1968–2009 este o carte sapiențială cu un caracter aparte, scrisă de unul dintre cei mai interesați și dăruți esești români ai ultimelor decenii, care a izbutit să rămână în mod autentic elitist și popular, să nu altereze rafinamentul și expresivitatea aleasă, dar să se bucure totodată de fidelitatea unui public de cititori heteroclit, să vorbească despre cele mai vechi probleme din filosofie și istoria religiilor ca și cum ar fi temele cele mai urgente, și să așeze dilemele noastre de zi cu zi în lumina învățăturilor de odinioară. În *Note, stări, zile*, Andrei Pleșu nu ne oferă un jurnal. Mai degrabă ne dezvăluie o parte din pașii unui neobosit ritual al lecturii pasionate și gândirii flexibile. Credincios, fără a se instala autosuficient în concluziile altora, reținut înaintea filosofării excesive, *bon vivant* mereu ironic cu slăbiciunile umane, dar și cu propriile ezitări, fin observator al *Zeitgeist*-ului românesc de dinainte și de după 1989, cărturar cosmopolit cu un imens simț al umorului, inițiat în subtilitățile limbii române pe care o strunește cu o măiestrie ce ar trebui să atragă atenția majorității prozatorilor noștri căzniți, Andrei Pleșu se simte pe deplin confortabil cu maniera sa de a scrie. Nu e un filosof *manqué*, întrucât argumentarea cristalizată, fetișizarea conceptului fac adesea obiectul unei relativizări destinsă, unui scepticism ușor amuzat, asumat și profund nefilosofic.

De altă parte, ecumenismul său religios îl protejează de pericolul întepenirii mărginite într-o singură teologie. De altfel, în cărțile lui, recunosc uneori mai repede influența lui Andrei Scrima decât pe cea a lui Constantin Noica. Istoric de artă cu ureche literară, Andrei Pleșu nu-ți dă senzația că visează romanul când scrie eseul sau că ar da aforismul pentru povestire, deși este un povestitor plin de farmec. Mult prea curios ca să se mulțumească doar cu câteva domenii ale culturii, el frecventează cel mai convingător genul invocat puțin mai sus, *wisdom literature*. Deschid adesea cărțile lui Andrei Pleșu doar ca să mă delectez cu felul cum citește și cum se bucură de viață manifestându-se în același timp ca o complexă făptură culturală. În cazul lui, exercițiul cultural rămâne mereu grațios, lecturile sale alcătuiesc o rețea captivantă de influențe, răspunsuri dialectice și reacții spontane tocmai pentru că viața pură și simplă e afirmată cu optimism înainte de toate.

O bună parte dintre însemnările cuprinse

în *Note, stări, zile* au apărut sporadic în *Dilema* și *Dilema Veche*. Citindu-le împreună, cronicologic, efectul lor a fost destul de diferit. M-a surprins unitatea stilistică a textelor și retorica lor aproape neschimbată de-a lungul deceniilor. Autorul mărturisește că a efectuat "mici reajustări stilistice" însemnărilor de tinerețe, însă mă îndoiesc că acestea au modificat serios forma și conținutul inițiale. Andrei Pleșu scrie limpede, își caută cu grijă cuvintele, cultivă metafora surprinzătoare și confesiunea manierată. Arta cu care valorifică registrul semantic al limbii române constituie o adevărată igienă mentală, mai ales astăzi, când suntem îngâlați de cuvinte estropiate ori tumorale. "Nu știi bine o limbă" – ni se spune într-o notă din anul 2000 – "dacă nu deții *cantitatea* realilor ei, dacă nu te miri, clipă de clipă, de jungla sinonimiilor, de exotisme regionale, barbarisme picante, împrumuturi, contaminări și substraturi. [...] Din unghiul unei asemenea exigente, nimeni nu știe cu adevărat românește. Trebuie să-ți înveți, neconținut, limba maternă, să descoperi mereu, în cotidianul ei, limba *străină*." Retorica lui Andrei Pleșu respectă rigorile retoricii clasice. Fără pastişe, topici fanteziste, contorsionări logice sau abuz de stereotipi gramaticali mențiți a face părțile de vorbire interșanjabile. În schimb, lecția lui Aristotel, potrivit căreia un discurs convinge în funcție de caracterul vorbitorului, e bine învățată. Eseiul găsește de fiecare dată forma de exprimare potrivită propriei naturi și dispoziției într-un anumit moment: citează entuziast, comentează admirativ, polemizează elegant, satirizează amar, refutează hotărât, observă cu haz, se autoexaminează surprins, reflectează absorbit.

Pagini erudite despre mistici alternează cu panseuri politice, reflecții asupra bătrâneții sau intuiții specifice istoricului de artă. Evocări nostalgice ale unor momente și chipuri din trecut se succed laolaltă cu opinii picante privitoare la noile moravuri academice ori la reflexele dâmbovițene. Autorul admiră Polonia pentru demnitatea cu care înfruntă comunismul, îl taxează pe Descartes pentru previzibilitate, iar pe filosofii analitici pentru exces de jargon. O descriere a spectacolului urban din Bilbao mi-a amintit, datorită acurateții detaliului filtrat prin imaginație, de unul dintre *Orașele invizibile* ale lui Calvino. Fellini e asemănat cu pictorul Rubens, iar Bergman cu Rembrandt. Ortodocșilor fundamentalisti li se trage un perdaf. Trabantul face obiectul unui simpatic elogiu.

Nu am fost niciodată atras de filosofia lui Constantin Noica. I-am citit câteva dintre cărți mai mult sub imperativul unor obligații studențești (examene, seminarii, referate), decât din proprie inițiativă. În schimb, descopăr mereu un Noica aparte în cărțile discipolilor săi, în *Jurnalul de la Păltiniș* al lui Gabriel Liiceanu sau în acest recent volum al lui Andrei Pleșu, un Noica inteligent și simpatic, un cărturar ce și-a luat vocația în serios și care a făcut școală după un model cu atât mai demn de admirație, cu cât ne pare acum mai desuet. *Note, stări, zile* îl surprinde în câteva ipostaze anecdotice menite parcă să-mi întărească senzația că gesturile cotidiene ale lui Noica și dialogul direct cu el erau mai pline de miez decât ambițioasele sale proiecte filosofice.

Într-o lume tot mai tehnologizată și mai obsedată de exhibare, de spulberarea neghioabă a spațiului privat, cartea lui Andrei Pleșu te poate învăța, mai ales dacă te numeri printre cei amorezați de propriul iPod, cum să discerni între *post* și confesiunea veritabilă, între vedetismul de rețea și personalitatea adevărată. Salman Rushdie observa într-o conferință paradoxul *blogging*-ului: un număr uriaș de oameni simt acut nevoia să se confeseze în

spațiul virtual, deoarece mizează pe capacitatea Internetului de a-i scoate din anonimat, însă odată ajunși acolo ei sunt înghițiți de un anonimat și mai pregnant. Poți să fii un ucigaș în serie, spunea el, și să mărturisești asta deschis pe un blog, dar șansele să fii luat doar drept un excentric gălăgios sunt foarte mari. Andrei Pleșu constată la rândul său cam același lucru. A te transforma într-o pagină *web* înseamnă a te lăsa acaparat de un "terorism blând", creator de dependențe și generator de superficialitate.

Cu siguranță fiecare cititor va găsi în carte pagini care i se adresează direct și pagini înaintea cărora se va simți exclus. Dintre atâtea însemnări, e ușor să reții ce se dovedește remarcabil, căci multe dintre fraze par scrise anume spre a fi ușor de memorat. Totuși, două dintre întâlnirile evocate de Andrei Pleșu m-au făcut să revin asupra lor mai mult decât altele: dialogul cu stareța unui templu japonez din Kyoto și, puțin mai încolo, discuția cu un taximetrist croat din Berlin.

Deși mă fascinează buddhismul, mărturisesc că preceptele sale mă țin la distanță. Sunt prea nerăbdător și impulsiv pentru a mă lăsa sedus de detașarea pe care o propune, detașare ce, sunt convins de asta, indiferent ce susțin guru din California, de la mare și de pe youtube, n-o poți obține decât dacă te naști într-o cultură orientală. Cred că tocmai de aceea devin extrem de interesat doar când se ivește posibilitatea aflării unor explicații venite din interiorul tradiției. Stareța Chiko Komatsu și-ar găsi numaidecât locul într-o colecție de *koan*-uri. Iată cum îi răspunde interlocutorului creștin, când el o întreabă cum izbutește să se roage la o instanță impersonală: "Dacă dumneavoastră știți atât de bine *cui* vă rugați, dați-mi voie să vă întreb dacă știți la fel de bine *cine* se roagă?" Observațiile ei privitoare la diferența dintre viața religioasă creștină și cea japoneză, însoțite de glosele împaciuitoare și de bun-simț ale lui Andrei Pleșu, mi-au amintit de o altă deosebire fundamentală. Pentru un japonez, moartea lui Isus

și, mai cu seamă, transformarea trupului schingiuit pe cruce în obiect de cult este umilitoare, atroce și de neînțeles, deoarece, conform învățăturilor buddhiste, un om drept nu poate să aibă parte de o moarte violentă. Lucrurile rele li se întâmplă doar celor răi. De ce răspunsul japonez la problemele religioase este atât de diferit de cel creștin vă las să descoperiți în paragrafele revelatoare dedicate întâlnirii de la Kyoto.

Pe taximetristul volubil din Berlin, Andrei Pleșu încearcă să-l amuțască spunându-i că a scris o carte despre ingeri. Reacția omului și povestea profund emoționantă pe care începe s-o depene se dovedesc năucitoare. Experiența și viziunea asupra vieții ale acestui gnostic fără nume sunt mult prea tulburătoare pentru a le rezuma fără să le compromit tâlcul. Cred că e suficient dacă spun că după astfel de pagini simți nevoia să citești *Note, stări, zile* înainte de culcare, dar nu pentru a adormi mai repede, ci pentru a-ți dori ca dimineața să se trezești mai bun.

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

Sărbătorile nu s-au încheiat!
 Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!
ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?
ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!
 Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

APARITII

GRATIELA BENGHA

Cu mai bine de patru decenii în urmă, se forma la Cluj un grup de creație pe care Marian Papahagi l-a numit Echinox. Același va fi și numele revistei care prinde contur în 1968, după nici doi ani de la primele întâlniri ale grupului. În cercul revistei "Echinox" s-au format Adrian Popescu și Ion Mircea, Dinu Flămând și Petru Poantă. Și mulți, foarte mulți alții, generație după generație. La Crama Metropol, unde se țineau la început întâlnirile echinoxistilor, începuse să se scrie un capitol important din istoria noastră literară – un capitol la care încă se lucrează, cu lăudabilă seriozitate.

În 1971 au ieșit de la tipar primele cărți ale poezilor crescuți în jurul "Echinox"-ului. Seria acestora a fost deschisă de Dinu Flămând, cu *Apeiron*, volum în care tânărul poet de-atunci propunea o poezie a elementarului, a relației dintre vitalitatea concretului și indeterminabil. Pentru Dinu Flămând au urmat alte cărți cu poeme (*Poezii*, *Altoiuri*, *Stare de asediu*), volume de critică literară și eseu (*Introducere în opera lui Bacovia*, *Intimitatea textului*), traduceri. Efortul publicistic pe care îl face în Franța, unde s-a stabilit din 1989, nu a însemnat despărțirea de literatură. A continuat să publice poeme, dar și să traducă din Fernando Pessoa, Samuel Beckett, Umberto Saba, Dominique de Villepin ș.a.

După două antologii, *Migrația pietrelor* (2000) și *Frigul intermediar* (2006), Dinu Flămând publică o nouă carte de poezie : *Umbre și Faleze* (Brumar, 2010) – volum care marchează, în evoluția lirică a autorului, atât o continuitate, cât și o metamorfoză. Continuitatea e asigurată de câteva filoane care traversează poezia lui Dinu Flămând, cu variații de culoare și intensitate, de la debut până la cartea abia ieșită de la tipar : sensibilitate față de materialitatea vie a lumii, explorarea indefinibilului și a distanței instituite de acesta, obsesia spațiului de obârșie și sublimarea formelor prin spirit. Însă nicăieri până la *Umbre și Faleze* (nici măcar în *Dincolo*, volumul apărut în 2000, care încerca o familiarizare cu sfârșitul) nu au mai fost poemele lui Dinu Flămând atât de apăsate de sentimentul crepusculului – o apăsare care oprește respirația, fără să sufoce, și înstrăinează trupul, fără să-l piardă. *Dincolo* se centra mai mult pe (auto)contemplație, descoperindu-se prezența sfârșitului în cel mai fragmentar contingent. Era o întâlnire oarecum surprinzătoare, care, în *Umbre și Faleze*, se transformă în coexistență.

Lumea de dincolo se strecoară în pliurile subconștientului, în pleava grăului ori în încremenirea tăioasă a pietrei – atotprezentă, impalpabilă, incomunicabilă. E o agresiune (devenită) familiară, o perpetuă prezență-absență, neverosimil de aproape și totodată departe. Prima parte a cărții lui Dinu Flămând, *Umbre*, stă sub pecetea acestui ceremonial al imperceptibilului, a absenței care poate umple și perpetua existența. Căci mișcarea insinuantă a transparențelor nu poartă vreun semn apocaliptic, ci mai degrabă o intenție structurantă, ordonatoare, dincolo de mesajul lor crepuscular : "cum cele șapte culori în lumină ascunse / în întunericul meu locuiți / umbre / cu fețele voastre interioare // și precum / frunza / moartă / își / devine / elicea / căderii / în mine cădeți – morți ai mei - / când planați / în afara timpului // deși oasele voastre orifice / încă / mai răscolesc pământul // iar eu încep să miros / a piatră plânsă și mă zbat / cu mâinile legate pe dinlăuntru / vibrând / când traversați prin mine spre un / niciunde / abia de voi zărit // și mă aflu deja plecat / în timp ce încă rămân viața voastră / din culorile invizibilului" (p.9-10).

Fragil și puternic, intuitiv și reflexiv, irațional și lucid, înspăimântat, echilibrat și suferind de "frica vitală" – astfel apare subiectul poetic, îngemănând stări și impulsuri contradictorii în preajma unei realități ce refuză ierarhizările, dar acceptă (ca adevăr elementar) coincidența contrariilor. De aceea, lumea de dincolo, cu mesaje și mesagerii ei, nu apare ca o *altă* lume, opusă celei de-aici – amenințătoare sau, dimpotrivă, salvatoare. Între dincoace și dincolo limitele se șterg și punțile se înmulțesc, așa încât noua priză la real impune conștientizarea dublei naturi a lumii, simultan vizibilă și invizibilă, comunicabilă și imposibil de comunicat.

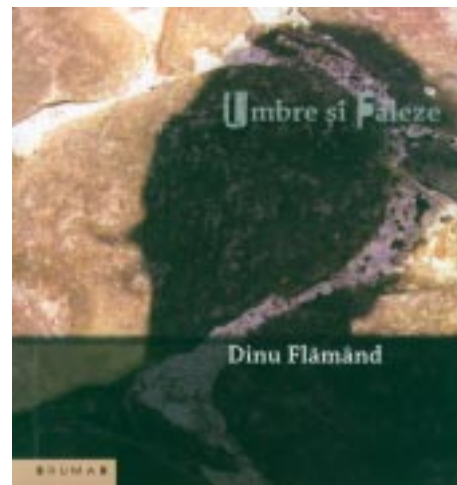
Nici limbajul poetic nu e străin de această natură antinomică, de vreme ce, la rândul lui, sugerează și ascunde, dezvăluie și protejează, absorbind sensul în asocieri contradictorii și în glisarea nonșalantă între concret și abstract: "ne-au părăsit infideli dar iată că ne trimit / umbra lor / ca o mângâiere de praf // și pe măsură ce se înecă în noi aflăm / că nimeni / ca ei / nu e mai aproape de consistența lui nimeni / lumina din adâncul întunecimii / supurează atunci în noi / ca seva unor lăstari [...] ceva se apropie din afară venind lăuntric / și se lipește fără să ne atingă / iar piatra ochiului devine lichidă" ... (p.21-22) Rădăcinile lirismului din *Umbre* pătrund în lutul unității inițiale și explorează, radial, înțelesurile ultime ale lumii. Aproximativ într-o "joacă / a apei cu focul" ori în "cercuri / de întunerice / care vorbeau cu pietrele", elementarul de extracție expresionistă (atât de familiar lui Dinu Flămând) intră în relație cu imaginarul evanescent și cultivă o revelatorie poetică a virtualităților. Sau a transfigurării absolute.

Căci totul este supus, în viziunea lui Dinu Flămând, unui proces de sublimare, în cadrul căruia tensiunea vinovăției și fascinația imponderabilității (deconspirate, mascate, imaginate) ating cote greu de închipuit. Deși nervurile lor verifică siguranța concretului și străbat istorii subiective, poemele iau naștere, cu precădere, din alunecarea luminii și a întunericului ori din prelingerea memoriei și a uitării. Datele realității par să se înlănțuie numai pentru a defini o sclipire sau, dimpotrivă, retragerea ei din lume. Materialitatea cea mai pregnantă are, așadar, un sens profund metafizic, orientat nu spre infinitul cerului, ci spre lumina soarelui. Ori a inimii. Principiul care guvernează lumea expusă liric de Dinu Flămând provoacă ruptura de contingent și procesul de spiritualizare; absența lui – adâncește presimțirea neantului. Însă prezența soarelui se topește în absența lui, așa cum în el se confundă oarecum focul și apa. Interogativă, dramatică, transfiguratoare, comuniunea cu Principiul se reflectă în expresia poetică, înțeleasă ca structurare creatoare a virtualităților : "mă rogi ca odinioară să-ți trec / prin ac firul negru / cu degetele mele butucănoase // și tot ca atunci omizile par o / gălăgie de pietre crâmpoțind / frunza dudului // ulii din infinit pândesc neatentia / puilor de găină / trecuți prin gard la vecinii morți // uitarea coace în cuptoarele indecisei veri / primele prune / iar în mături stă lipitoarea // de jur-împrejur din ceața persoanelor noi sosite / ies gesturile unor cuvinte ce nu se lasă / afară trase // chipurile lor se tolesc în lumina interioară / tu nu înțelegi nimic și te întorci spre mine / cumva cu spatele // eu pregătindu-mă să păcălesc indicibilul / citesc pe dos întrebările tale / iar trezindu-mă // spun: // «nu te îngrijora / îți traduc eu / mamă»". (p.18-19) Animând și relația cu celălalt, imaginarul privirii virează dinspre pulsul realității organice spre imaterialitatea spiritului și a

unui cuvântul nerostit – nu mai puțin vii, nu mai puțin reale.

Câteva *Poeme pentru Ulysse* leagă *Umbrele de Faleze*, ca o punte mobilă care înlocuiește veriga lipsă, rupturile și contradicțiile dintre fluiditatea indefinibilă a formelor și fixarea lor în contururi ferme. Un Ulysse singuratic, tăcut, pribeag într-o lume care a fost evocă cele cinci poeme, recurgând la o formulă de adresare directă ce suprapune istoriei mitul. Mai apropiat de moarte decât de viață, Ulysse descoperă drama ratării, dar și faptul că neantul s-ar putea umple de lumina lăuntrică a ființei : "...cu trirema inimii / ținută-n palmă / deasupra golului / / altfel nu poți trăi" (p.62).

Dacă *Umbrele* se însufleteau din alunecarea transparențelor, *Falezele* prind contur în relație cu mobilitatea organicului. Poemele decupează hotarul dintre mare și pământ, cuprinzând, totodată, și intervalul năucitor dintre apă și cer: "se rotesc unsprezece păsări deasupra mării / iar din centrul zborului o spirală / coboară direct în suflet // grădina cu portocali alunecă lent / spre marginea apei unde / frunzișul valurilor / devine lumină rostogolită // alt stol de vrăbii intersectează / subit aceeași diagonală / iar eoul / unui vag ciripit închide rana extazului // prinzi totul în palme de îndată ce le deschizi" (p.77) În funcție de metabolismul interiorității, spațiile se redefinesc calitativ și se lasă, de multe ori, învelite, înglobate de o realitate sufletească pentru care amintirea mamei și "un fum / de Transilvanie mediteraneană / cu dealuri vâlrind printre pești-mistreți" (p.80) constituie primele repere. Câteva motive clasice sau inserțiile livrești strecurate pe suprafața textului produc o deplasare din prezent spre trecutul care a fost – variante prăfuite ale vremii care ar fi putut fi. Pe aceste urme ale timpului presupus, poetul descoperă țesătura străvezie a existenței și o transpune în imagine și expresie poetică. De altfel, lirismul lui Dinu Flămând apare uneori din efecte destul de complicate în mecanismul textului, deoarece răsturnarea raporturilor obișnuite impune o riscantă conversie a lexicului și a aglutinării imaginilor.

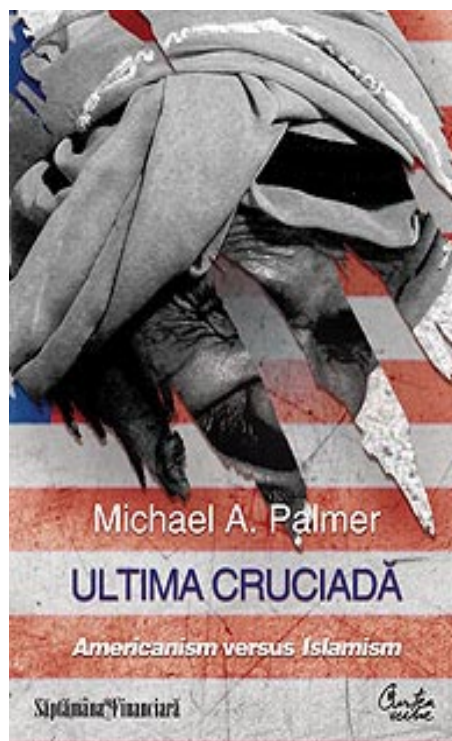

Există, în poemele lui Dinu Flămând, o alunecare de la fascinația discretă, irezistibilă, care confiscă ființa fără rest, la atracția fastuoasă a mineralului, nu lipsită de agresivitate, care lasă loc rezistenței și întrebărilor. Sau unui anume tip de oboseală. Aventura transfigurării nu e străină de complicații greu de asumat. *Umbrele* se conturau cu precădere vara, *Falezele* se înalță mai ales în noiembrie, într-un timp comprimat, epuizat. Se mărește, așadar, dificultatea luminii de a pătrunde în toate ungherele. Dar sporește și strădania spiritualizării – așa cum se vede și în *Grădina tropicală* (primul dintre cele *Trei Poeme Braziliene* care încheie volumul), în care vibrația exotică a imanenței dezechilibrează afectul și amplifică, insuportabil, incertitudinile: "...eu devenit acum mama ta / fiindcă eu am rămas iar tu ai plecat / și nici nu am speranța că vei mai reveni de la școală / eternității / unde te-a trimis cine ? // [...] iar dacă aici îmi vorbesc copacii și iarba sau chiar / necunoscutele constelații ale acestui cer / atât de nou pentru mine / cum noi îmi par și vânjoasele nervuri / rădăcinile vieții // este fiindcă ceva sfârșește? // fiindcă ceva nou începe?..." (p.118-119)

Însă nu răspunsuri la întrebări se ascund în poemele din *Umbre și Faleze*. Nici în excelentele ilustrații ale Savinei Tarsitano, care însoțesc, la răstimpuri, textul. Poezia lui Dinu Flămând vrea să vadă (și) nevăzutele. Să capteze tăcerile și formele, nu în stabilitatea liniilor, ci în prelungi alunecări și metamorfoze. În ochii poetului, realitatea și aparența se înlănțuie în nesfârșite apariții. Ele nu provoacă încordarea gândului și șuvoiul conceptelor, ci stârnesc sensibilitatea și trezesc intuiții. Într-un cuvânt, tulbură.

NOU

la CURTEA VECHE

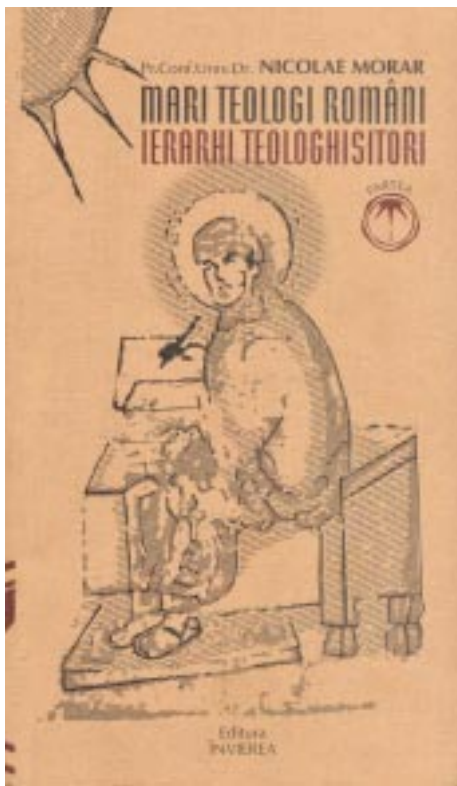

BUCURII DUBLE

CLAUDIU T. ARIEȘAN

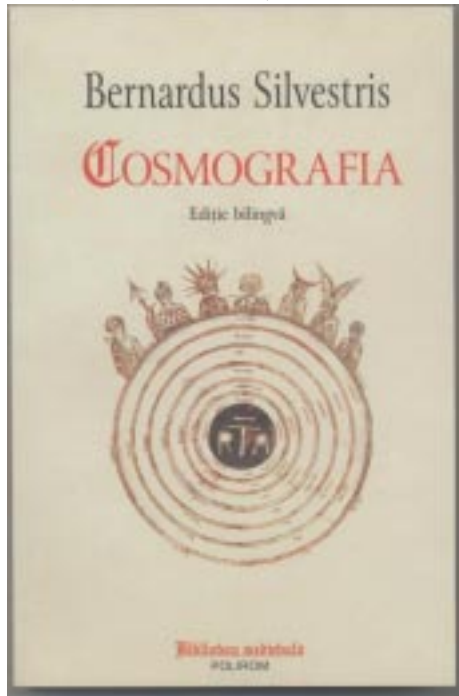
(I) Distinsa și deopotriva distincta colecție bilingvă "Biblioteca medievală", coordonată de savantul clujean Alexander Baumgarten la Editura Polirom a ajuns la volumele 12 și 13: **Mathaeus de Aquasparta, Întrebări despre cunoaștere** (trad., introd., note Ana Irimescu, Iași, 2010, 248 p.) respectiv **Bernardus Silvestris, Cosmografia** (trad. Ana Palanciuc și Florina Ion, introd. Michel Lemoine, postf. Jean Jolivet, Iași, 2010, 296 p.). Dacă primul volum evocat ne oferă trei (adică, I, IV și V) din cele zece ample întrebări gnoseologice propuse de importantul gânditor franciscan "care impune, pe urmele filosofiei lui Anselm, Avicenna, Augustin și Aristotel, ideea că intelectul are acces la cunoașterea singularelor și la cunoașterea de sine", a doua apariție de medievistică ce ne-a parvenit de la Iași conține una dintre cele mai notorii lucrări aparținând școlii scolastice din Chartres, *Cosmographia* de secol XII a lui Bernard din Tours. Tratatul alcătuit din capitolele Megacosmos și Microcosmos "expune succesiv constituirea lumii și a corpului uman", la confluența tradițiilor triadice consacrate de adâncimea filozofilor grecești, de limpezimea literaturii latine și de forța teologhisirii creștine. Lămuritoare

în perenitatea lor, asupra Sfântului ca "om firesc" și cu privire la sfințenie ca "mod superior de raportare la existență al oricărei

generații de oameni". Celălalt elegant opuscul este și mai mult o premieră în spațiul nostru editorial, ca primă parte a genericului **Mari teologi români. Ierarhi teologhisitori**, Editura Învierea, Timișoara, 2010, 174 p. Textele respective au fost la origine episoade rostite la Radio Timișoara în cuprinsul emisiunii "Universul credinței" și reprezintă tot atâtea biografii intelectuale ale celor mai venerabili teologi selectați din rândul ierarhilor, profesorilor și monahilor români. Evoluțiile teologhisirii autohtone sunt schițate prin micromonografii ce încep de la Vlădiciei Andrei Șaguna, Mitropolitul Ardealului și Nicolae Popea, Episcopul Caransebeșului și ajung până la Nicolae Corneanu, Mitropolitul nostru al bănătenilor și la Preafericitul Daniel, Patriarhul de azi al Bisericii Ortodoxe Române. Nu mai puțin de 18 asemenea crochiuri impecabil redactate se succed alcătuind o elevată galerie spirituală, veritabil model de concentrare ideatică și aplomb mediatic.

(III) Două impozante și masive tomuri publică echipa formată din **Pavel Petroman, Cornel Jiva și Ioan Petroman** sub titlurile **Oameni, oameni care au fost și sunt oameni** (Eurostampa, Timișoara, 2010, 532 p.) respectiv **Vocații împlinite** (Editura Eurobit, Timișoara, 2010, 434 p.). Ambele sunt niște originale colecții de biografii exemplare, în genul plutarhian al vocabulei, ale unor personalități culturale, științifice sau artistice din locurile noastre dar și din lumea largă. Eterogen selectate, personajele acestui mănunchi evocator configurează – prin propriile mărturii dar și prin comentariile autorilor coroborate cu efortul monografic al mai multor colaboratori specializați – o enciclopedie ilustrată a locului, cu școlile și universitățile sale, cu dascălii și eroii săi literari, cu somitățile ce și-au pus amprenta creatoare asupra modelului umanist și genuin ecumenic de la care ne revendicăm noi bănătenii. Străinii sau titanii universali ce îmbogățesc paleta rememorărilor nu fac decât să dea mărturie despre alosele gusturi estetice ale autorilor, profesori de vocație până în adâncul ființei lor. Le dorim succes în continuarea acestui efort de culturalizare ce a depășit deja câteva mii bune de pagini.

pentru textul ce alternează elegant pasajele în proză cu cele poetice sunt și cele două eminente studii franceze atașate traducerii, ce aduc un plus de pregnanță demersului editorial de față, unul iarăși pe deplin lăudabil.

(II) Tot cu două apariții aproape simultane, ambele binecuvântate de ÎPS Părinte Nicolae, Mitropolitul Banatului, ne-a dăruit unul dintre cei mai constanți teologi bănăteni, Pr. Conf. Univ. Dr. **Nicolae Morar**. Cea dintâi carte este intitulată **Religia, de la "homo habilis" la "homo adorans". Studii de teologie religioasă** (Editura Marineasa, Timișoara, 2010, 227 p.) și adună importante studii și comunicări științifice ale autorului, publicate inițial prin reviste de specialitate sau volume colective, subliniind cu bună încăpățănare culturală interesul religios al omului dintotdeauna și de pretutindeni "pentru propria-i ființare, pentru gândul profund, pentru idei, pentru reverii și bucurii spirituale inefabile". Absolut remarcabile ni se par și acum, la recitare, eseurile despre sacru în epoca Renașterii, despre starea complicată a creștinismului modern comprimat între exagerări și normalitate și, mai ales, minunatele reflecții, cât de actuale

PRIETENUL...

Urmare din pagina 8

Tempi păsăti, rămase însă foarte vii până astăzi, când ne despărțim de un un om și de un scriitor pe care-l știam în plină formă, lucrând în ultima vreme mai ales la tălmăcirii din literatura sârbă ori rusă, din care dăduse deja versiuni splendide, precum cele ale cărților unor Crnjanski ori Danilo Kis, Daniil Harms... Prozatorul rafinat, de o extremă exigență, cu numele Ioan Radin, reușise să semnaleze un talent adevărat cu *Aventurile tânărului Serafim* și *Schiță de portret*, tipărite la distanțe mari (1976, 1988), dar unanim apreciate, cum au fost și sunt și traducerile sale, răsplătite cu meritate premii. În sertarele sale vor mai fi rămas destule pagini la care va fi lucrat, în liniștea bibliotecii sârbești din Timișoara, cu aceeași stăruință de perfecționist pe care i-o știm, după cum e de crezut că "dosarul" cu texte reprezentative ale avangardei sârbe, din care a publicat nu prea de mult în revista *Vatra*, se va fi îmbogățit de atunci, căci îmi spunea că are de gând să scoată un volum din asemenea texte, încă necunoscute la noi. A lăsat, așadar,

moștenire și datoria celor care i-au fost aproape de a-i aduna sub coperte cât mai cuprinzătoare și scrierile proprii, și aceste traduceri în realizarea cărora știu că a pus mult suflet și mult talent.

Scriitor de graniță, Ioan Radin-Peianov a fost – se știe – și autorul unui *Ghid de conversație româno-sârb*. Însă medierile întreprinse de el între scriitorii români și cei din țările fostei Iugoslavii au fost cu mult mai numeroase, căci a trecut adesea Dunărea în ambele sensuri, însoțind scriitorii români și de etnie sârbă din Banatul natal ori aruncând punți verbale între sârbii de dincolo și cei din România. A fost, cum zic francezii un *passer*, adică un fel de luntraș care ajută la trecerea peste ape, un minunat acompaniator de oameni și de cuvinte de la un țărm la altul. Cunoaștem, din păcate, și numele apei ultime, peste care a trecut acum. I-a rămas însă, pe țărmul de dincoace, numele de scriitor și de interpret, amintirea, pentru camarazii echinoxiați de odinioară, a prietenului drag, Ioța. Foarte vie, în nestinsă lumină.

A PLECAT IOAN...

Urmare din pagina 8

Îmi și propusese, cu acea ocazie, să-i aduc câteva poeme pentru a i le "preda" poetului Pavel Gătaianu spre publicare în eleganta și excelenta revistă *Europa*, pe care acesta o coordona. Firește că "oferta" lui m-a bucurat. O simțeam ca pe un gest deopotrivă de prețuire și prietenie, de generozitate....

De altfel, în ultimul timp, asta însemnând în ultimii doi, trei ani, legătura noastră devenise mai vie, mai plină de substanță. Îl vizitam, aici, la Biblioteca, atras de un fir invizibil, cu o anumită regularitate. Și cum mai toate drumurile mele citadine treceau, aproape zi de zi, prin Piața Unirii, îmi deveniseră aceste (acele?) popasuri un fel de reflexe ...existențiale deja firești, necesare. Le datoram, parcă tot mai mult, o infuzie tonifiantă, un melanj bizar de liniște și energie pozitivă... Ce anume ne lega? Ce anume ne apropia? Când și cum s-a născut amicitia noastră? Sunt întrebări ale căror răspunsuri ar putea fi, în același timp, banale și intime, personale. Cred că mi l-a prezentat, cu niște ani buni în urmă, Viorel Marineasa sau Lucian Alexiu, sau fiecare în parte, la un moment dat. Apropierea s-a petrecut firesc, în virtutea unor afinități și poate, cine mai știe, sub semnul regăsirii în sfera aceleiași zodii. Eram născuți în aceeași lună, ianuarie, la distanță de două zile. În mod cert ne-a apropiat și faptul că amândoi aveam aceeași profesie, de bibliotecar... Ba mai mult, pusesem la cale un proiect: o antologie de poezie și proză ai căror autori, ce urmau a fi selectați, să fi fost, la viața lor, măcar o zi, bibliotecari. Ne bucuram copilărește că nu ne va putea "scăpa", din florilegiul aleșilor, bunăoară nimeni altul decât regele boemei timișorene, poetul (tot mai uitat) Traian Dorgoșan, bibliotecar și el, în tinerețea lui, la o fabrică din Timișoara.

Sâmbătă seara, pe 28 august, ne-am văzut ultima oară, în fața casei unde locuia, pe strada Eminescu, la numărul pe care nu l-am reținut, deși mi-l repetase la telefon, cu vreo jumate de oră înainte, când am stabilit să ne întâlnim. Trebuia să-i dau, conform înțelegerii, poemele pentru *Europa*. I le-am dat. Am schimbat câteva vorbe, am constatat amândoi că s-a făcut brusc frig, că a venit toamna. I-am mai urat drum bun, să-i fie bine acolo unde merge și să se întoarcă la fel. Cu bine... Ne-am strâns mâinile și ne-am despărțit. A doua zi, duminică, puțin după ora 12,00, un impuls greu de lămurit, m-a făcut să-l sun și să-i urez, din nou, drum bun... Mi-a răspuns jovial, ca de obicei. Mi-a mulțumit. Nimic din vocea lui nu trăda vreo anomalie, vreo neregulă. Și, totuși, o undă vagă de emoție (bucurie? tristețe? neliniște?) mi s-a părut, mai apoi, că mi-ar fi fost (oare pe ce căi?) transmisă. Mi-a promis că mă va suna la întoarcere.... N-a mai apucat. Pentru Ioța, timpul n-a mai avut răbdare. Îl vor păstra printre noi amintirile, cărțile, aerul acela bonom, expresia aceea, uneori ludică, alteori (parcă) iscoditoare, ca și când știa el ce știa, cu care te întâmpina de după lentilele ochelarilor, ori de câte ori îi trecea pragul, acolo în Biblioteca unde oficia, unde el era Magul...

O SINTEZĂ (II)

ALEXANDRU RUJA

E. Lovinescu și-a precizat intenția de a scrie un amplu studiu despre T. Maiorescu și contemporanii încă din prefața monografiei dedicată mentorului junimist și publicată în 1940. Proiectul a fost realizat și cele două volume au apărut, din păcate al doilea, postum (I – 1943; II – 1944). Separat, E. Lovinescu a scris și publicat (1941) studiul *P.P. Carp, critic literar și literat*. Dacă studiul *T. Maiorescu și contemporanii lui I – II* a mai fost publicat în diverse ediții, studiul despre P.P. Carp este publicat în seria de *Scrisori* de la Editura Minerva (*Scrisori 9*, ediție și postfață de Eugen Simion, Editura Minerva, 1982). Nu sunt incluse aici și părțile II, III și IV, respectiv *Articolele de critică literară*, *Fragmente literare extrase din discursuri* și *Epilog*.

Epilogul deplasează discuția de pe tărâmul strict literar-estetic pe unul politic și moral. Este mai mult o clarificare a omului de cultură E. Lovinescu cu sine însuși, decât o dezbateră asupra ideilor care-l vizează pe Carp. Toate evenimentele la care se referă E. Lovinescu sunt demult istorie, dar criticul simte nevoia unei destăinuiri, a unei revizuiri a propriei atitudini pe care, în timp, și-a manifestat-o public. "Încăpățânarea bătrânilor junimiști de a rămâne pe poziția lor din 1881, când împrejurările politice se schimbaseră cu totul, am judecat-o ca o incapacitate organică a bătrâneții de se reîmprospăta, de a se adapta la situații noi; destinele schimbate ale țării nu puteau fi duse la liman decât de generația nouă politică capabilă de a concepe mai îndrăzneț fie și cu mari riscuri. Așa am judecat până anul trecut generația lui P.P. Carp și T. Maiorescu – dar la lumina evenimentelor de azi nu mai judec la fel și, neștiind dacă voi mai avea prilejul de a mă exprima în public asupra acestei chestiuni, o fac sub forma de epilog al cărții de față. Un sentiment de probitate morală mă îndeamnă la aceste explicații, convins că nimeni din cei ce mă cunosc nu-și va putea închipui, că ele au fost determinate de vreo oportunitate..." Întregul epilog este un fel de destăinuire și de eliberare. În final, E. Lovinescu precizează: "Acestea aveam de spus ca încheiere, pentru eliberarea conștiinței mele de publicist, care am criticat atitudinea bătrânilor mei dascăli în preajma războiului trecut."

Studiul despre P.P. Carp a fost scris la îndemnul lui I. Petrovici, mai întâi ca o conferință radiodifuzată, apoi extins în dimensiunea cunoscută. Într-o lume în care E. Lovinescu nu a fost ocolit de inamicității, de obiecții dure și contestări, I. Petrovici a fost unul dintre cei care i-a prețuit activitatea și când a avut diverse demnități l-a sprijinit.

Pentru foarte mulți P.P. Carp este doar un politician, imaginea însăși a politicianului conservator. Studiul lui E. Lovinescu reface imaginea literatului P.P. Carp, a omului de cultură, a junimistului cu rol esențial în activitatea celebrei societăți. Din păcate a rămas prea puțin scris din partea acestui literat, cu evident talent după cum se poate

constata din puținele texte păstrate, instruit în școlile occidentale, cu deschidere spre modernizarea culturii și societății românești. La *Junimea*, "cel puțin câțiva ani, Carp a jucat un rol important dacă nu precum-pănitor" scrie E. Lovinescu, dar "în critica literară se poate doar vorbi de neîmplinirea destinului, pe care unele începuturi îl făgăduiau strălucit". Articolele despre Hasdeu și opera sa dezvăluie și talentul de polemist, dar mai ales o surprinzătoare întindere culturală. După cum discursurile parlamentare îi evidențiază claritatea unei viziuni. ("Primul semn al unei stări înapoiate, sub punctul de vedere al culturii, este netoleranța. Când cineva crede că numai el are dreptate, când cineva crede că în afară de concepția creierilor săi nu mai este absolut nimic alt în viața socială, acela este un om incult, care n-a avut încă puțință de a-și da seama cât de variate, cât de multiple sunt manifestările gândirii omenești.")

În primul volum din *Titu Maiorescu și contemporanii lui*, E. Lovinescu scrie despre V. Alecsandri, M. Eminescu, A.D. Xenopol, dar prin tangență apar și alții. Este o perioadă dificilă pentru critic, starea unei sănătăți precare obligându-l să se interneze în clinică. O spune chiar el într-o extrem de succintă *Postfață* la primul volum.

Al doilea volum, apărut postum cuprinde doar două studii – despre G. Panu și I.C. Negruzzi. Are în schimb o *prefață*, pe care o consider cu caracter testamentar din cel puțin două motive. În primul rând pentru că E. Lovinescu reafirmă calitatea sa de critic literar și valoarea acestei munci intelectuale. El răspunde, în acest fel și unor obiecții făcute la apariția primului volum. "Nu fac operă de istoriografie literară, las pe seama generațiilor mai tinere, studioase, din seminariile noastre universitare sarcina de a citi, transcrie și publica materialul informativ, încă inedit, asupra literaturii noastre din Biblioteca Academiei Române. Cititorul să nu caute, deci, aci, acte inedite de naștere, de botez sau de căsătorie, certificate de studii, schimbări de domiciliu, corespondență particulară, și atâta altă pulbere informativă, pe care demonul biografic îl cere. Nu: nu car nici pietriș, nici nisip, nici var, nici apă – operații, de altfel, foarte utile. Sunt critic și nimic mai mult, dar nici mai puțin decât atât. Mă servesc de materialele adunate și publicate de alții pentru a construi. Din lutul și apa aduse de dânsii eu încerc să încheș oameni vii, portrete însuflețite și – în cazul de față – să stabilesc raporturi[le] dintre dânsii pentru a putea crea atmosfera *Junimii*. ...; întregul material informativ e supus, de altfel, unei analize critice ce-mi aparține. Iată pentru ce recenzenții, care vor să judece cu obiectivitate și seriozitate aceste volume, se pot dispensa de considerații inutile asupra lipsei de noutate a materialului informativ, rezervându-și severitatea pentru judecarea interpretării lui critice și a conștiinței psihologice ce le ofer aprecierii."

În al doilea rând, pentru că reamintește

de noua mișcare a tinerilor din Ardeal, de tinerii intelectuali din Cercul Literar de la Sibiu, care ar putea reprezenta cea de a patra generație postmaioresciană. "În unicul scop de a studia pe T. Maiorescu și fenomenul maiorescian sub toate aspectele, e indiferent dacă, din motive cronologice sau altele, unele capitole s-ar fi încadrat în volume ce au apucat să apară. Iată pentru ce, sub formă de *Anexă*, public aici câteva considerații asupra *Infiltrației ideilor maioresciene în Ardeal*, ce ar fi fost mai nimerit să apară în *Titu Maiorescu și posteritatea lui critică* decât într-un volum privitor la *Contemporani*. Nu noi dictăm însă cursul evenimentelor. Semnele bune maioresciene venite de curând din Ardeal, printr-o mișcare a unor tineri publiciști din Sibiu, ne obligă să le înregistrăm acum fără a mai aștepta publicarea unei noi ediții a lui *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*." Prefața este datată: *Septembrie 1943*. Deci, este evident o postdatare, fapt clarificat de Pompiliu Constantinescu în postfața care însoțește volumul II din *Titu Maiorescu și contemporanii lui*, pe care acesta l-a editat.

Nu înțelegem de ce îngrijitoarea ediției în discuție a preluat nota din ediția Z. Ornea și Maria Simionescu (Editura Minerva 1974) în care, așa cum este reprodusă, s-a strecurat o eroare de datare în legătură cu data morții lui E. Lovinescu: "Autorul și-a postdatat lucrarea, menționând aici luna probabil de apariție. Criticul a încetat din viață în iunie 1943, volumul apărând postum." În *Postfața* care însoțește volumul, Pompiliu Constantinescu precizează că l-a vizitat pe critic în *10 iulie* și a avut o discuție referitoare la stadiul în care se afla *Anexa*, care cuprindea *Infiltrația ideilor maioresciene în Ardeal*. DGLR dă ca dată a morții lui E. Lovinescu: 16 iulie 1943.

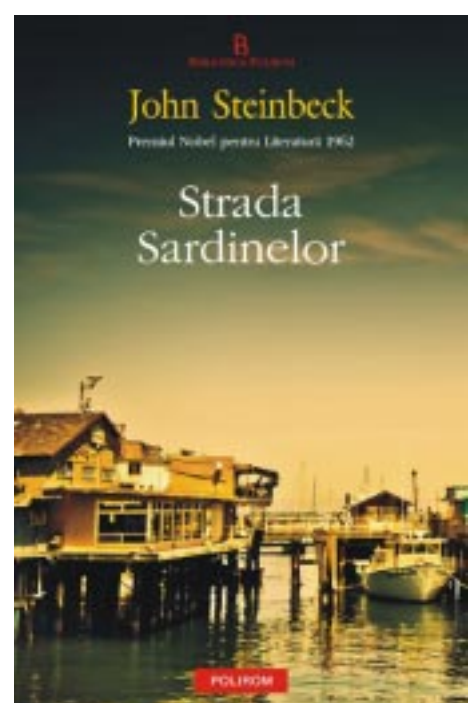

E. LOVINESCU
T. Maiorescu și contemporanii lui I - II
Editura Institutului Cultural Român,
București, 2009. Ediție îngrijită și notă
asupra ediției de Viola Vancea. Prefață
de Alexandru George.

Trebuie să dăm credit informațiilor lui P. Constantinescu care precizează că volumul al doilea avea proiectat și un capitol despre V. Pogor. Între timp au apărut și alte surse de informație, mai ales din corespondența lui E. Lovinescu. Într-o scrisoare către I. Petrovici este exprimată intenția de a extinde în alte volume cercetarea referitoare la T. Maiorescu și contemporanii lui, care să-i cuprindă pe V. Pogor, Ioan Slavici, N. Gane, Th. Rosetti și chiar pe... B.P. Hasdeu. Scrisoarea este din 24 iunie 1943, semn că E. Lovinescu era încrezător în viață, dorea să-și finalizeze proiectele, încerca să îndepărteze inevitabilul sfârșit prin frumusețea și forța creației literare.

Dar, totul a rămas în stadiul de proiect. Timpul și timpurile nu au mai avut răbdare, nu i-au mai fost prielnice criticului. Istoric privind, chiar dacă timpul ar mai fi avut răbdare, timpurile care au venit închideau definitiv posibilitatea de finalizare a volumului din ciclul junimist. După cum proiect a rămas și studiul *Infiltrația ideilor maioresciene în Ardeal*.

la POLIROM

PESSOA, FRATELE PORTUGHEZ AL LUI CIORAN

JOSÉ THOMAZ BRUM ÎN DIALOG CU CIPRIAN VĂLCAN

José Thomaz Brum este doctor în filozofie la Universitatea din Nisa și predă filozofie și estetică la Universitatea Catolică din Rio de Janeiro. A tradus în portugheză autori francezi ca Théophile Gautier, Guy de Maupassant, Clément Rosset, ca și patru lucrări ale lui Cioran (*Précis de décomposition*, *Syllogismes de l'amertume*, *Histoire et Utopie* și *Exercices d'admiration*). A publicat *Nietzsche. As artes do intelecto* (ed. LPM, 1986) și *O Pessimismo e suas vontades* (ed. Rocco, 1998), în Brazilia; *Schopenhauer et Nietzsche — vouloir-vivre et volonté de puissance* (ed. L'Harmattan, 2005, cu o prefață de Clément Rosset), în Franța, și următoarele articole în România: "Cioran et le portugais" (*Cahiers Emil Cioran – Approches critiques IX*, Sibiu, 2008), "Remarques sur l'essentiel dans quelques oeuvres françaises de Cioran" (*Cahiers Emil Cioran – Approches critiques XI*, Sibiu, 2010) și *Notes sur Cioran et Nietzsche* (*Alkemie 6*, în curs de apariție). Este membru corespondent al publicației *Cahiers Emil Cioran* (Editura Universității Lucian Blaga din Sibiu) și membru activ *Centre Emil Cioran*, al aceleiași Universități.

Ciprian Vălcău: Cum ai ajuns să cunoașteți opera lui Cioran?

José Thomaz Brum: Fiind ieșit dintr-un mediu catolic, sau mai degrabă benedictin, mă interesa tot ceea ce avea legătură cu creștinismul: pro sau contra lui. Într-o zi am cumpărat *Les gnostiques*, cartea lui Jacques Lacarrière și o carte cu un titlu gnostic, *Le mauvais demiurge*. Era începutul aventurii mele cioraniene. În 18 octombrie 1986 am publicat într-un mare ziar brazilian (*Jornal do Brasil*) un mic articol intitulat *A sabedoria da desilusão* (Înțelepciunea deziluziei). Intenția mea era cea de a prezenta opera lui Cioran publicului brazilian. În 1987 am început să traduc în portugheză *Exercices d'admiration*, iar în 1988 am început o corespondență cu Cioran. După aceea, pregătind un doctorat în filozofie la Nisa sub îndrumarea lui Clément Rosset, am continuat să lucrez pe Cioran.

Ciprian Vălcău: L-ați cunoscut personal pe Cioran și ați făcut un schimb de corespondență cu el. Cum era omul Cioran?

José Thomaz Brum: Omul Cioran era opusul total al unui mizantrop taciturn. Dacă e adevărat că era mizantrop, e adevărat și că era la fel de călduros și atent la proiectele celorlalți. Ceea ce m-a impresionat cel mai mult la omul Cioran a fost veselie și nemaiapomenită, o veselie uimitoare, foarte vizibilă în conversația lui plină de vervă. Cioran era un mare vorbăreț, iar atmosfera din mansarda lui amintea de mediul saloanelor din secolul al XVIII-lea. Un om cu vervă, cu mult tact și eleganță – așa era omul Cioran. Cioran mi-a povestit mai multe istorioare despre viața lui la Paris și despre legăturile lui personale cu unii prieteni, ca

Guido Ceronetti. Mi-a povestit prin viu grai faimoasa istorioară a finlandezei care a spus "ich hamletiere". Faptul că veneam din America Latină era pentru el o bucurie, fiindcă spunea că-l iubește pe străin mai presus de orice. Râsul cioranian era moderat de momentele în care privirea lui se umplea de melancolie. Dar în primul rând era amabilitate și eleganță din cap până-n picioare.

Ciprian Vălcău: Ați tradus strălucit *Précis de décomposition*, *Exercices d'admiration*, *Histoire et utopie* și *Syllogismes de l'amertume*. Care sunt principalele dificultăți ale traducerii cărților lui Cioran?

José Thomaz Brum: Principalele dificultăți sunt cele care țin de stil. Cum să redai verva și stilul lui colorat și în același timp să exprimi profunzimea gândirii lui? Cioran nu poate fi tradus de cineva străin de literatură. Era un mare scriitor în cele două limbi ale sale (română și franceză). Însă o formare filozofică rămâne indispensabilă pentru a surprinde complexitatea gândirii sale. Pentru traducători, cărțile lui Cioran mai au și acea dificultate proprie autorilor care oscilează câteodată între râs și seriozitate. Cioran nu este mai puțin profund fiindcă ironizează. Dimpotrivă, pentru el, ironia și umorul sunt instrumente care trebuie amestecate cu lirismul și concizia. Provenind dintr-o formare filozofică, dar impregnată profund de literatură și poezie, opera lui Cioran este o provocare pentru cei care vor să separe categoric filozofia de literatură.

Ciprian Vălcău: Ce aspecte din opera lui Cioran v-au atras atenția la o primă lectură și pe care continuați să le considerați importante și astăzi?

José Thomaz Brum: Cioran este un mare gânditor al existenței, un gânditor existențial. Faptul că exprimă această gândire într-un stil de scriere care se apropie uneori de proza poetică le dă ideilor sale o dimensiune extraordinară. Faptul că a izbutit să exprime toată angoasa modernă fără să eludeze dimensiunea metafizică a omului face din el fratele spiritual al lui Pascal, Schopenhauer și al marilor ruși ca Șestov și Rozanov. În lumea de astăzi, socotită de unii drept o lume post-creștină, Cioran aduce o gândire plină de nostalgia unui Dumnezeu dispărut sau absent și totodată o reflecție sceptică ce ne ajută să aruncăm în aer extremismele de orice tip. Acest amestec între o atmosferă de după moartea lui Dumnezeu și un scepticism ironic moștenitor al moralistilor francezi face din Cioran un glas unic care – așa cum spune foarte bine Philippe Sollers – "face repede țândări spectacolul social" (*L'Infini* pg. 108, "Noir Cioran").

Ciprian Vălcău: Ce scriitor de limbă portugheză ar putea fi comparat cu Cioran

în ceea ce privește temele de reflecție și stilul?

José Thomaz Brum: După părerea mea, în limba portugheză există un singur scriitor care să poată fi comparat cu Cioran, anume Fernando Pessoa. La Pessoa se găsește acea melancolie ironică, acel exil liric ce corespunde cuvântului *saudade*. *Sehnsucht*, *saudade*, dor. Cioran mi-a vorbit despre admirația lui pentru Antero de Quental, dar în primul rând Pessoa este cel pe care-l socotesc eu fratele portughez al lui Cioran. Cât despre Brazilia, cred că se găsesc câteva aspecte cioraniene la Machado de Assis, însă Pessoa e mai apropiat de el.

Ciprian Vălcău: Credeți că este justă opinia exegeților care-l consideră pe Cioran principalul continuator al lui Nietzsche în secolul XX?

José Thomaz Brum: Aceasta era opinia lui Gabriel Liiceanu ("un Nietzsche contemporan trecut prin școala moralistilor francezi") și a lui Susan Sontag, în celebrul ei text despre *La Tentation d'exister* (*Ispita de a exista*), printre altele. Însă nu trebuie să uităm de critica cioraniană făcută conceptului nietzschean de *Übermensch*, nici de dimensiunea *Skepsis und Mystik* a gândirii sale. În *Ebauches de vertige* (*Écartèlement*), Cioran a scris: "Nu aş vrea să trăiesc într-o lume golită de orice sentiment religios". Nu cred că Nietzsche ar subscrie la acest gând. Mai există și problema aforismului. Aforismele lui Cioran sunt mai ironice și mai seci decât cele ale lui Nietzsche. Este diferența dintre cineva marcat de La Rochefoucauld și Chamfort și tradiția aforismului german. Cioran poate

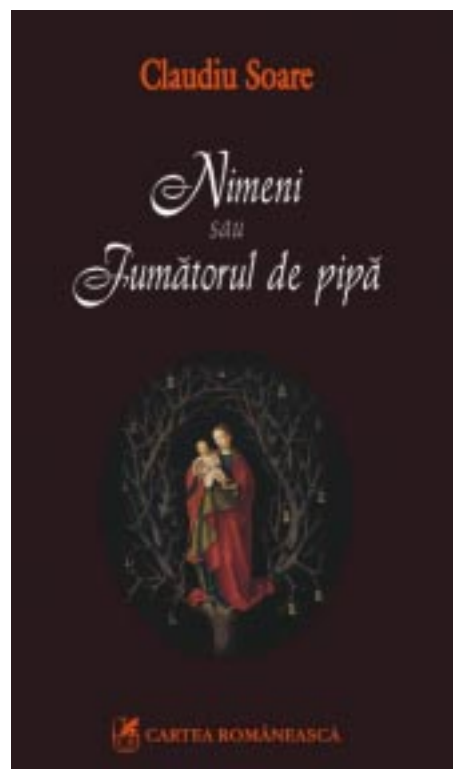
fi apropiat de Nietzsche datorită preocupării comune pentru dimensiunea tragică a vieții. După părerea mea, însă, el este mai aproape de Schopenhauer decât de Nietzsche.

Ciprian Vălcău: Care este în prezent receptarea operei lui Cioran în Brazilia?

José Thomaz Brum: În prezent Cioran e citit în Brazilia mai ales de tinerii artiști, cercetători, scriitori. Însă așteaptă și acum un brazilian care să-l aleagă ca subiect pentru o teză de doctorat. De curând a apărut o carte voluminoasă despre raporturile culturale dintre Brazilia și România: *Brasil e Romênia: pontes culturais* (Brazilia și România: punți culturale). În ea Cioran ocupă un loc la mare cinste. Începând din 2011, editura Rocco (Rio de Janeiro) va reedita traduceri pe care le-am făcut eu din Cioran. Contez pe faptul că acest lucru va reînsofleteți interesul brazilian pentru opera lui Cioran.

Traducere din limba franceză de CORNELIA DUMITRU

la CARTEA ROMÂNEASCĂ

"LOGICA SÂNGELUI" ȘI HOLOCAUSTUL (I)

NOI PERSPECTIVE FILOSOFICO-ISTORICE ȘI ANTROPOLOGICE

FLORIN LOBONȚ

Holocaustul, evenimentul major care a provocat atâtea semnificații și disoluții profunde ale formelor și paradigmelor culturii postbelice, de la deconstrucția marilor narațiuni istorice, la pulverizarea ideii de progres al condiției umane, nu și-a epuizat capacitatea de provoca atât reflecții și tentative explicative, cât și fascinație, obsesii, ipocrizii și nu arareori disperare. Ultimele două decenii, martore la deschiderea arhivelor fostelor țări comuniste, au asistat de asemenea la creșterea exponențială a numărului lucrărilor, direcțiilor de cercetare și formelor de teoretizare ale genocidului evreilor. Cantitatea și diversitatea copleșitoare a lucrărilor și abordărilor reclamau tot mai insistent producerea unei sinteze capabile de a le sistematiza. Anul 2010 marchează apariția atât de așteptată a unei asemenea lucrări. Deși anunțată, cu modestie, că volumul său *Histories of the Holocaust* se dorește în primul rând o continuare a importanței *The Holocaust in History* publicată de Michael Marrus în 1987—cu alte cuvinte un ghid istoriografic al ultimilor douăzeci de ani de cercetări intense și publicare a rezultatelor acestora—Dan Stone examinează în fapt critic și în profunzime, dând dovadă de o extraordinară erudiție, literatura în cauză, școlile de gândire și ariile de dezbatere. Acoperind o cantitate impresionantă de lucrări apărute după 1989, cartea devine astfel și cel dintâi ghid interpretativ privitor la conținutul acestora.

Privind holocaustul în termenii utilizați de către artizanii și executorii săi naștiți la definirea genocidului evreilor și, profund legat de aceasta, ca pe o componentă esențială a efortului de război al Germaniei, Stone subliniază în mod repetat că nu pierde nicio clipă din vedere marea număr de victime aparținând altor etnii sau grupuri (romii, polonezii, ucrainenii, prizonierii de război sovietici, martorii lui Iehova, germanii de culoare sau homosexualii, etc). Departe de a reduce genocidul nazist la anihilarea populației evreiești, el examinează în termenii filosofiei genocidului comparat semnificația ocupației extrem de brutale din Europa de est, a planurilor imperiale naziste privitoare la națiunile slave și a viziunii demografice generale a Celui de-al Treilea Reich. În același timp, autorul examinează și explică substratul filosofic al accentului pus pe evrei în cadrul teoretizărilor actuale despre genocidul nazist, discutând semnificația "metafizică" pe care naștii o atribuiau evreilor: ei "nu erau pur și simplu considerați inferiori din punct de vedere rasial (precum țigani), devianți (asemenea homosexualilor) sau națiuni inamice care stăteau în calea expansiunii coloniale a Germaniei (precum slavii)". Aceasta întrucât, în chip esențial, în viziunea nazistă asupra lumii, "evreii se situau în afara schemei rasiale în forma ei definită de către filosofi și antropologii rasei. Ei nu erau simpli *Untermenschen* (ființe sub-umane) care contraveneau visului nazist al *Übermensch*-ului (supraomului), ci erau priviți ca o *Gegenrasse*, o "contrarasă", altfel spus, nu ca propriu-zis umani în nicio privință" (2).

Stone examinează pe larg modul în care *Weltanschauung*-ul nazist privea istoria drept lupta titanică dintre bine și rău, cu alte cuvinte dintre arieni—întruchipați în chip esențial de germani—și evrei, plasați la extrema opusă. În special pe parcursul unuia dintre capitolele centrale ale cărții (Cap. 4) este înfățișat caracterul rasial al Celui de-al Treilea Reich și sunt analizate o serie de forme în care imaginea rasializată asupra lumii a penetrat sferele vieții publice și private germane sub conducerea național-socialistă. Regimul nazist a sprijinit știința rasială

și s-a revendicat constant de la aceasta. Însă Germania n-a reprezentat o premieră sau un caz izolat de coabitare dintre fascism și știința igienei rasiale. Nu este un secret, sublinia Stone altundeva, că în cele două decade anterioare holocaustului a te autodenumi fascist nu avea stigmal pe care această noțiune îl poartă (sau ar trebui să-l poarte) astăzi și că fascismul le-a apărut convingător îndeosebi intelectualilor, care s-au lăsat cel mai ușor seduși de verdictele și mesajul său. Importanța ideilor eugenice în dezvoltarea fascismului este larg recunoscută, fenomen ce, aparent paradoxal, n-a exclus deloc seducția exercitată de eugenie chiar și asupra stângii intelectuale. Știința rasială a alimentat copios mișcări extreme—răspândite din America până în Germania ori Scandinavia—fundamentate pe conceptul biologizant de *corp social*. Și chiar dacă un proces distructiv major precum holocaustul n-a fost rezultatul nemijlocit al influenței exercitate de știința igienei rasiale, aceasta a fost una din condițiile sale importante.

Un mare merit al analizei lui Stone este demonstrația falsei compatibilități dintre perspectiva nazistă apocaliptică asupra înclăștării dintre rase, pe de o parte și biologie, pe de alta, chiar în forma viciată a studiilor privitoare la deosebirile dintre rase. În esență, arată autorul, persecuția evreilor era în mare măsură lipsită de sens din perspectiva științei raselor, dată fiind imaginea lor propagandistică de popor unic cu o forță și puritate rasială neobișnuite, mitice, păstrate peste milenii, chiar în lipsa unui teritoriu. Analistul dezvăluie și demonstrează (utilizând diferențiat un material variat referitor atât la politici și acțiuni naziste, cât și la diverse regimuri aliate Celui de-al Treilea Reich, inclusiv cel al Antonescu) că, în spatele acestei motivații pretins științifice a persecuției evreilor se afla nu trâmbitatul triumf al eugeniei, științei și tehnologiei moderne, ci antisemitismul mistic și teoriile conspirației politice. Această fundamentare metafizic-antropologică și mitologic-politică a atitudinii naziste (și a unora dintre aliații lor ideologici) față de evrei, argumentează Stone, conferă un caracter distinct "holocaustului", drept genocidul evreilor. Totodată, el subliniază în repetate rânduri că aceasta nu exclude în niciun fel faptul că și alte grupuri, cu deosebire romii și slavii, au fost victime ale genocidului, nici dimensiunile devastatoare ale acestuia. Pe de altă parte, însăși asasinarea în masă a evreilor nu poate fi studiată adecvat din punct de vedere istoric dacă nu este însoțită de o înțelegere a viziunii demografice naziste de ansamblu.

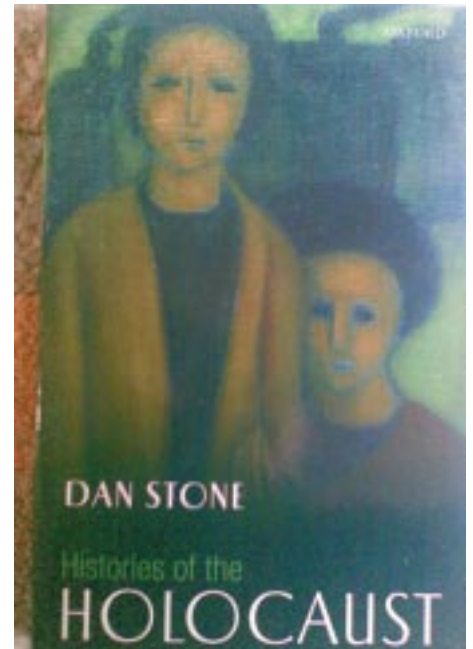
Radiografia complexă pe care o întreprinde lucrarea evidențiază, ca principală trăsătură a literaturii despre holocaust, locul central ocupat de rasă—fie în plan "științific", fie mistic—și identifică schimbarea de direcție a studiilor istorice contemporane: detașarea de istoria socială și concentrarea asupra "ideologiei" în general și a "rasei" în particular. Totodată, Stone detectează semnele recente ale treptatei marginalizări și a acestui *trend*. Demonstrația sa analizează critic literatura ostilă abordării literale a verbiului nazist care plasează rasa în miezul tuturor aspectelor celui de-al Treilea Reich, atribuidu-i o coerență respinsă de respectivii critici.

Scrutinel filosofico-antropologic al culegerilor de documente avansează concluzia că analiza antisemitismului ca ideologie rămâne o componentă esențială a înțelegerii istorice a programului nazist de exterminare totală și detectează un puternic curent de susținere a ei în lucrările aparținând "cotiturii voluntariste", potrivit căreia regimul nazist a fost exercitat mai degrabă prin consens decât prin teroare.

Spre deosebire de abordările literaturii anterioare, Stone se concentrează cu precădere asupra autorilor atrocităților, fără a neglija victimele, argumentând că examinarea celor dintâi este crucială pentru înțelegerea holocaustului și a credințelor care au stat la baza deciziilor naziste (244-275). Literatura vine și ea în sprijinul acestei opțiuni, ne demonstrează autorul, prezentând—drept una dintre cele mai importante evoluții ale ultimilor douăzeci de ani—avântul luat de așa-numita *Täterforschung* (cercetarea autorilor crimelor) reprezentată de cercetări ce nu se axează pe biografiile figurilor-cheie, ci pe analize ale organizațiilor și rețelelor de persecuție.

Totodată, Stone se referă adesea la necesitatea "modernizării" studiului victimelor (încă desfășurat preponderent descriptiv și prea puțin în termenii revoluționari ai istoriei culturale recente (277-83)), evidențind studiile istoric-culturale, pe care le consideră încă prea rare, ale șocului socio-cultural devastator suferit de victime și ale reacțiilor lor la agresiunea suferită. *Istoriile holocaustului* salută aceste abordări și le prezintă drept aplicări inovatoare ale teoriei culturii și antropologiei, apte de a dezvălui în profunzime multiplele dimensiuni traumatice ale ororii. "Mi-am dorit", scrie Stone "o acordare a excursului meu istoriografic cu ambiția lui Saul Friedländer de a crea o istorie "integrată" a holocaustului, în care autorii crimelor și victimele să fie discutați împreună" (5). Însă, mai presus de toate, el insistă asupra investigării în adâncime a culturii naziste, privită nu ca un subiect auto-definit sau doar ca una dintre fațetele nazismului. Dacă dorim să aprofundăm înțelegerea holocaustului trebuie să-l tratăm de asemenea ca pe o problemă a istoriei culturale (Cap. 6), ca încercare de a înțelege rețeaua de sensuri pe care și-au creat-o naștii pentru a permite valorilor lor să interacționeze cu narațiunile germane deja împământenite, într-o modalitate care a transformat excluderea radicală și în cele din urmă genocidul într-o posibilitate cu sens (247).

Autorul ne previne asupra neputinței sale de a acoperi întreaga literatură (chiar și cea în limbile accesibile lui, respectiv engleză, germană și franceză) privitoare la național-socialism—a cărei listă bibliografică standard cuprindea în deja anul 2000 37.000 de titluri—sau a celei cel puțin la fel de vaste despre

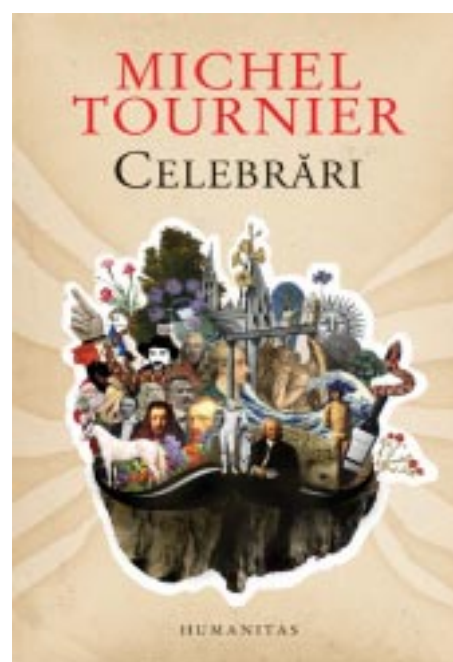
holocaust. Însă ceea ce oferă cu prisosință istoricul-filosof Stone este o cale originală de examinare a diferitelor modalități de abordare a holocaustului întreprinsă cu mijloacele istoriei, antropologiei și criticismului cultural-filosofic: "Evident, această perspectivă implică un tablou istoric ce conține multe linii generale, însă sper ca, în survolarea aceasta a istoriografiei, să arăt că holocaustul a cunoscut evoluții diferite de la un loc la altul; extraordinara răspândire geografică a persecuției nu poate fi înțeleasă dacă este gândită în termenii unui simplu model al genocidului. De asemenea, voi arăta că, deși n-a existat un plan clar al genocidului până în 1941-1942, logica *Weltanschauung*-ului nazist [...] a fost în mod inherent genocidală" (6).

1 O variantă modificată a articolului a fost propusă spre publicare revistei academice *Journal for the Study of Religions and Ideologies* (Cluj-Napoca).

Dan Stone: *Histories of the Holocaust*. Oxford: Oxford University Press, 2010; *Istoriile ale holocaustului*. Traducere în limba română de Florin Lobonț. București: Editura Curtea Veche, 2011 (în pregătire).

Dan Stone este profesor de istorie modernă la Royal Holloway, Universitatea din Londra.

la HUMANITAS

DESPRE NICU VLADIMIR

UN DIALOG CU ANDA PITTIȘ

Discuția de mai jos a avut loc la Timișoara, sub lumina difuză a începutului de seară, încheindu-se când întunericul coborâse peste Pădurea Verde, în ziua de 11 septembrie 2010. Am stat de vorbă, Adriana Babeți și cu mine, cu o ființă de-o rară distincție, o femeie frumoasă, expresivă și demnă. Doamna Anda Niculina Pittiș a fost căsătorită timp de optsprezece ani cu Nicu Vladimir. Refuzând să se angreneze în "sistem", Nicu Vladimir n-a avut parte de recunoașterea de care s-au bucurat — fie și o vreme — alți colegi de generație, de la Mircea Vintilă și Mircea Florian, la Doru Stănculescu ori prietenii de la Phoenix.

Dialogul s-a ținut pe parcursul câtorva ore, fiind întrerupt de agitația și întâmplările (eram la Festivalul Plai) care se desfășurau în jurul nostru: lansarea volumului de poezie și texte muzicale scrise de Nicu Vladimir, *Lucrătorul ostenit* (apărut la editura Blumenthal, prin eforturile lui Daniel Silvian Petre și Emil Kindlein), prezentarea discului ce cuprinde unele din cântecele straniului hippot român, miniconcertul admirabililor Petre & Kindlein, incluzând cântece de Nicu Vladimir, Bob Dylan și compoziții proprii. Între o întrebare și un răspuns, Anda Pittiș a participat la unele din aceste secvențe: a dat interviuri, s-a întreținut cu spectatorii prezenți, a vorbit în fața aparatelor de filmat. Și, mai ales, ne-a fermecat. (M. M.)

Mircea Mihăieș: Ce a supraviețuit din lumea underground-ului românesc al anilor '70 pe care, cu ochii minții, o văd magică, dar care — îmi spune rațiunea — nu putea fi întotdeauna comodă? Ați fost un martor privilegiat al dezvoltării unui fenomen fascinant, dar care implica și o enormă doză de sacrificiu. N-a fost ușor — sau mă înșel?

Anda Pittiș: Nu, dar era incomparabil de frumos față de ce ne înconjura. L-am ales cu bună știință, ne-am expus. Vladimir se expunea în fiecare clipă. Începând de la ținută. Din momentul în care ieșeam din casă eram ținta urii și răutății instinctive a celor din jur. Lumea spunea: "Uite-l pe pletosul ăla" sau "Ce ești, mă, fată sau băiat"? Era un lucru absolut nejustificat, Vladimir fiind o ființă blândă, serafică aproape, foarte subțire, grațios, blond cu ochi albaștri, deloc agresiv.

M. M.: Simpla lui prezență agresa acea lume amorfă, cenușie spre negru, dar care ascundea — așa cum se întâmplă întotdeauna — o imensă doză de violență și resentiment. Erau incapabili să treacă de partea exterioară a lucrurilor.

A. P.: Da, însă cu toată ținuta, a lucrat în sistem. A fost angajat la stat, la un institut de cercetări electronice pentru armată de gradul zero.

M. M.: Cum l-au admis?! Fotografiile ni-l arată cu totul inacceptabil pentru vremea comunismului "atotbiruitor".

A. P.: Era un atelier de design. Mă rog, termenul în sine nu exista pe atunci în nomenclator. Era un grup de arhitecți, el lucra ca grafician. Făceau machete pentru radio-transmițătoare, emițătoare, arme etc. Erau copii, nu originale. Mergea zilnic acolo, unde se ducea și tov. Ceaușescu în vizită.

M. M.: Opt ore pe zi?!

A. P.: Absolut! Și sâmbăta și duminica, dacă era nevoie.

M. M.: Cum arăta o zi din viața lui? A circulat ideea boemei compacte, dar îmi închipui că lucrurile erau mai nuanțate.

A. P.: O zi obișnuită de lucru era cea în care se trezea de dimineață, făcea cea mai lungă cafea (cât s-a putut, apoi a apărut nechezolul), își punea bocancii, geaca și pantalonii și pleca la serviciu. Avea de lucru în profesia lui, făcea afișe, calendare. Nu scria sloganuri sau chestiuni de acest gen. Ca absolvent de Arte Plastice — făcuse, e drept, pictură, nu grafică —, lucra în domeniu. Era înconjurat de oameni destul de deschiși, arhitecți, care aveau și ei înclinații artistice. Nu era un calvar. Era coleg, de exemplu, cu Florin-Silviu Ursulescu. Seara se întâmpla să mergem la *Zig Zag*, un băruleț pe 6 martie unde, o scurtă perioadă de timp, se cânta.

M. M.: Locuiați în zonă?

A. P.: Vladimir locuia pe Sahia, actualul Calderon. Mergeam acolo și cânta. Cântau și Johnny Răducanu, Nicu Alifantis, venea Nichita Stănescu, veneau o serie de oameni mai speciali ai Bucureștiului. Chestiunea nu a ținut mult. Vară ne luam vacanță și plecam la "*Două* mai", cum spunea Vladimir că ar fi corect. Acolo asculta și cânta neîncetat cu grupul de prieteni: Mircea Florian, Andrei Oișteanu — dintre cei care mai sunt și acum.

Relația cu ei continua și în București. Cu Andrei și cu Mircea ne vizitam frecvent, schimbam idei. Și cu Florian Pittiș, evident.

M. M.: Era în relații cu lumea muzicală mai largă?

A. P.: "Mai largă" însemnând cea acceptată de sistem?

M. M.: Sau la limita sistemului. Phoenix, de pildă, erau acceptați în anumite condiții.

A. P.: Cu Phoenix era în relații foarte bune. De câte ori veneau la București se ducea și îi vedea. Stăteau la Hotel Dorobanți, parcă. Am fost și eu de câteva ori. Când a mers în Germania, l-a vizitat pe Nicu Covaci. De el era mai apropiat.

M. M.: Era, totuși, cel mai dificil dintre "phoenicișii". Sau cel puțin așa părea din afară.

A. P.: Da, dar și cel mai hotărât, cel mai puțin concesiv cu ce se întâmplă în jur. Ceilalți erau mai permisivi, încercau să fie și pe placul altora. Nicu a fost și a rămas intransigent.

M. M.: De unde venea Nicu Vladimir? O apariție ca a sa nu era obișnuită pe vremea comunismului.

A. P.: Când l-am cunoscut, aveam douăzeci și doi de ani. Își făcuse deja studiile, era absolvent de Arte Plastice. Istoria anterioară nu o știu foarte bine. Mai există prieteni — precum Emil Mladin — anteriori cunoștințelor din muzică. Formau un fel de grup *hippie* al Bucureștiului încă de pe la cincisprezece-șaisprezece ani. Am înțeles că se întâlneau undeva în Herăstrău. Arătau total ciudat pentru lumea din jur. Când l-am cunoscut era un om format, educat, scrisese deja multe dintre poeziile și cântecele care apar astăzi. Nu a făcut decât să continue.

M. M.: Cum v-ați cunoscut?

A. P.: Foarte straniu. Eram într-o seară la Mișu Diaconescu (semna cu pseudonimul Anghel Mora, era poet, cântăreț, regizor.) Mircea Florian, fiind din Satu Mare, era găzduit la el. Era acolo și Mircea Vintilă. Băieții cântau. Vintilă descoperise "Un'te duci tu, mielule?" și era foarte fericit. Erau și câteva fete pe acolo. Mircea cânta așa cum știe el — ușor, să nu deranjeze, liniștit. Era iarnă. Se deschide brusc ușa și apare un tip slab, înalt de peste 1,80, cu părul lung, ca un Christ. Nu se dezbracă de pufioaică. Are niște picioare subțiri în blugii băgați în bocanci. Zice "Salut", nu bagă în seamă fetele, întinde mâna spre Mircea, îi ia chitara, pune un picior pe scaun, trage câteva acorduri — nu multe, zece-douăsprezece —, după care îi întinde la fel de brusc chitara, spunându-i "Așa se cântă. Salut", și pleacă.

M. M.: Era un gest demonstrativ? Era autentic?

A. P.: Foarte autentic. Am fost șocat. Nu mi-a plăcut deloc. M-am gândit că vine să facă pe nebulun. Eram în prezența lui Mircea Florian care era cunoscut, apăruse deja în locuri publice, îl admiram foarte mult. Mă întrebam cine vine să strice atmosfera frumoasă, romantică, de creație. Era Vladimir. L-au ascultat cu respect, nu au comentat nimic, și-au continuat treaba. În foarte scurt timp am mers cu Mircea Florian la o sală dintr-o uzină unde cântau ei. În același concert a venit și Vladimir. Mircea cânta pe o scenă improvizată. Când a sosit rândul lui Vladimir, nu a venit pe scenă.

Nicu Vladimir și Anda, în ziua căsătoriei

A rămas în spate, spunând că nu are nevoie nici de scenă, nici de microfon. A cântat de acolo, obligând toți spectatorii să se răsucescă spre el.

Probabil că eram o apariție care îi plăcea. Mă îmbrăcam în ie, aveam părul lung, cum purtam unii pe acea vreme. M-a întrebat dacă nu vreau să mergem undeva, nu știam unde. Am mers unde mergeau ei, deși erau un grup de nonconformiști: la Athenée-Palace sau, cum spunea Doru, la "Atene Palace, unde nouă mult ne place." De atunci ne-am văzut în fiecare zi. Era octombrie.

M. M.: Ce făceați pe vremea aceea?

A. P.: Eram deja educatoare. Vladimir a început să îmi prezinte prietenii, unul și unul. Între ei era Florian Pittiș. Am mers la teatru și l-am văzut în "Lungul drum al zilei către noapte", piesa lui Eugene O'Neill. Mai întâi am fost la cabină, unde Florian avea o poză de pe disc.

M. M.: Deci se știau încă de atunci.

A. P.: Erau foarte buni prieteni. Florian scrie undeva că el a fost modelul de personaj al piesei lui Dohotaru, "Anchetă asupra unui tânăr care n-a făcut nimic." Eu nu l-am băgat în seamă pe Florian. Când eram lângă Vladimir, nimic nu mi se părea atractiv. Ne-am și căsătorit foarte repede. Ne cunoșteam din octombrie și ne-am căsătorit pe 5 ianuarie.

M. M.: După trei luni. Ați intrat într-o viață tumultuoasă.

A. P.: Eram oarecum familiarizată cu ea. Și eu veneam dintr-un grup de prieteni în care se citea mult. Eram luată drept un copil cuminte, care tace și ascultă. Așa și făceam. Mă duceam acasă și căutam în cărți lucrurile despre care îi auzisem vorbind. Îmi era rușine că, evident, pe unele nu le citisem. De aceea am și fost acceptată. În acel moment nu prea aveam păreri. M-a introdus între prietenii lui și am fost foarte frumos primită. Când nu a mai fost, după optsprezece ani și ceva de căsnicie, am fost total dezorientată. Am crezut că nimeni nu mă va mai cunoaște, pentru că toată lumea mă iubea în postura de nevastă a lui Vladimir. Am avut imensa bucurie să constat că nu a fost așa.

M. M.: Cu cine a fost prieten până la capăt?

A. P.: Cu Mircea Florian. Am să vă spun un lucru poate nu atât de interesant, dar amuzant: primul lucru pe care l-a făcut când a fugit în străinătate a fost să ne trimită un pachet. Cu ce credeți? Cu alimente! Situația din România era atât de groaznică încât Mircea Florian, un nonconformist, un artist, un zăpăcit, a trimis prietenilor lui buni nu un disc, nu un set de corzi, ci un pachet cu margarină, ciocolată, zahăr, cafea. Au ajuns după mai mult de-o lună, revărsate, strâmbe... Era prin optzeci și ceva.

M. M.: Știu că și Vladimir a fost plecat în străinătate.

A. P.: În decembrie '89 a făcut cerere să

viziteze niște rude din Los Angeles. Scopul clar era de a rămâne. Am avut o discuție îngrozitoare în seara de dinainte. I-am spus că dacă se întoarce, nu rămânem împreună. Era imposibil de trăit, simțeam că vom muri. El era deja și bolnav, trecuse prin infarct, operație de ulcer. Am crezut că nu va supraviețui. Din păcate, așa s-a și întâmplat. L-am rugat să facă tot posibilul să nu se întoarcă. Scrisorile fiind urmărite, stabilisem un cod. Dacă scria într-o frază cu trei culori însemna că și-a depus cererea de azil la americani. Românii i-au dat imediat viză, nu știau cum să scape de el. S-a oprit în Germania la Mircea Florian, s-a văzut cu Covaci, apoi a plecat în SUA. Părea ultima salvare, o salvare aproape fizică. Psihic, ne salvasem prin mijloace proprii: prieteni, lecturi, muzică.

M. M.: Ce ascultați?

A. P.: Bob Dylan, neîncetat. Dacă porneai fierul de călcat, tot Dylan răsuna. Nu aveam alte casete în casă.

M. M.: Deși nu seamănă nici ca muzică, nici ca text, există un tip de frazare care sună ca un citat cultural. Vine din aceeași lume, același tip de abordare. O muzică și o poezie protestatară, menite să te scoată din amorteala și deznădejdea unei lumi respingătoare.

A. P.: El citea mult mai mult decât mine, lucruri care țineau de estetică, filozofie, numerologie, religie. Citea și cărți ușurele. Rădea de noi, fetele. Uneori ne citea până dimineața cărțile și a doua zi ne dădea citate. Textele și le scria și corecta de multe ori, rimele și le alegea cu grijă.

M. M.: Metafora "lucrătorului ostenit" sună aproape proletcultist. Era, cred, și o delimitare, dar și o asumare.

A. P.: Probabil. Nu scria dintr-un condei, nu era mulțumit de prima dată. Existau nenumărate variante. Nu se schimbau foarte mult, dar trecea până să șlefuiască și să ajungă la ce vroia.

M. M.: Ce ați păstrat de la el?

A. P.: Foarte multe. Mi-a fost greu să mă apropiu de multe lucruri. Din neputință le-am abandonat la un moment dat, când am plecat. Le-am lăsat pur și simplu acolo. Nu am avut puterea să umblu prin ele.

M. M.: Dar nu sunt pierdute!

A. P.: Nu. Am tablourile, textele scrise. Cărțile și le-a făcut de mână. Cadourile pentru familie și prieteni erau tot cărți. Chiar am una, cadou pentru Florian, cu dedicație: sunt, de fapt, textele lui, prinse, cu desene, picturi.

M. M.: A încercat să publice la vreo editură? Era, totuși, în mediul literar.

A. P.: Nu cred. Într-o vreme s-a apropiat de cenaclul lui Cezar Ivănescu sperând într-o recunoaștere, dar nu mai era, totuși, foarte tânăr. Avea deja treizeci și ceva de ani, scria de pe la șaisprezece, își cunoștea valoarea. Era o persoană foarte delicată, nu și-ar fi impus prezența.

1972, 1973

H.-R. PATAPIEVICI

L-am cunoscut pe Nicu Vladimir când aveam cincisprezece ani. El, în contextul vieții pe care o ducea, nu avea vreo vârstă. Era, pur și simplu, tânăr – un hippie tânăr. Ce m-a fascinat din prima clipă a fost aerul lui de eternitate. Se născuse în pantalonii lui strâmți, cu bocancii săi proeminenți în picioare, înalt, subțire, lipsit de griji, mereu disponibil, fără altă ocupație decât libertatea, străbătând străzile vechiului București ușor adus de spate, fiind, ca și casele ori străzile ori parcurile din jurul străzii Icoanei, un element constitutiv al orașului însuși, cu pletele cristice răspândite larg pe umeri, cu zâmbetul său de exilat îndurerat, mereu gata să cânte la chitară prin mansardele făcute anume pentru fugari și visători, bând interminabil la ore târzii alături de prietenii pe care i-i scosese în cale strada, fumând încontinuu, asemenea divinităților care ajung vizibile numai învăluite în suluri compacte de fumigații narcotice, și având mereu pe buze murmure din tot felul de cantilene hipnotice, pe care le acompania aluvionar cu dansul lenevos al degetelor sale incredibil de lungi, pe griful chitarei lui îngălbenite de tutun și de vreme.

Vârsta lui Nicu Vladimir era în afara timpului pentru că viața lui era făcută din refuzul timpului. Nicu Vladimir evacuale din viața sa nu doar epoca Ceaușescu, în care îl aruncase istoria, ci și biologia vieții sale, în care îl aruncase întâmplarea ori capriciile unui demiurg răutăcios. Nu era, din acest motiv, din nici un timp. Avea vârsta eternității valorilor în care credea, pe care le exprima prin trei de "L" — Luptă, Lumină, Libertate — și pentru care avea un anume gest al mâinii, pe care îl inventase, cu pumnul strâns ridicat în sus, indexul îndreptat spre cer, iar degetul mare perpendicular pe el. "Așa trebuie să ne salutăm între noi", îmi spunea. "Pumnul e pentru luptă, arătătorul e pentru lumină, iar degetul mare e pentru libertate. Libertatea e opozabilă tuturor celorlalte." Când se întâmplă, tot mai rar, să rătăcesc fără țintă pe străzile adolescenței mele, prin locurile pe unde îl întâlneam fără să ne dăm întâlnire, rămânând apoi împreună până noaptea târziu, prin orice casă se găsea să ne primească, privirile mele îl caută instinctiv pe Nicu Vladimir. Pe unde o fi? Pe unde mai cântă? Îl văd ca ieri, deși nu l-am mai văzut din 1973. Mi-e dor de el ca atunci când îl căutam să bem, să fumăm și să îmi cânte, cu murmurul său hipnotic, cu încordarea din corzile care îi zbârnăiau sub degete, din griful său patinat.

Așa a rămas în memoria mea Nicu Vladimir: ca o imagine exilată, și îndurerată, a libertății.

M. M.: Era, în același timp, în lumea culturală, prieten cu oameni care publicaseră...

A. P.: Nu era omul care să solicite vreun serviciu. Scria în primul rând pentru el. Cântând, găsea cui să se adreseze. Dacă nu reușea să dea poezia cuiva, o cânta și o făcea auzită.

M. M.: Cum compunea? Cum se nășteau cântecele?

A. P.: Repeta neîncetat, își scria notele. În carte [*Lucrătorul ostenit*, n.m., M.M.] apare chiar un portativ.

M. M.: Ce era mai întâi, versurile sau muzica?

A. P.: Cred că poezia. Apoi se șlefuiau împreună. Dacă o silabă nu se potrivea cu muzica, se schimba, dar cred că poezia era lucrul principal.

M. M.: E fascinant cum se putea totuși trăi normal în comunism, cu lucruri care rezistă până acum. Iată, sub ochii noștri, Daniel Silvian Petre și Emil Kindlein ni-l restituie cu mult har. Muzica lui a trecut dincoace și ajunge la generația tânără.

A. P.: Cultural, plăteam aproape cu sânge aceste eforturi. În primul rând, nu aveam cărți. Ne duceam la librărie și cumpăram pe sub mână. Când a apărut *Istoria religiilor* m-au întrebat de ce îmi trebuie, sunt specialist? Ne împrumutam cărțile xeroxate, copiate, în orice formă. Filmele, la fel. Făceam lecturi, vedeam filme în grup la Florian Pittiș, care avea mijloacele tehnice. Aveam aceleași subiecte, ne loveam de aceleași răutăți.

M. M.: Ce era important pentru Nicu Vladimir? Ce conta?

A. P.: Libertatea spiritului. A trăit pentru a fi liber. Ajuns în Statele Unite, a fost dezamăgit că nu a găsit ce visam cu toții că ar fi.

M. M.: Fiecare din noi am crescut cu o Americă imaginară.

A. P.: În primul rând, s-a lovit de faptul că, dacă s-ar fi angajat, ar fi trebuit să-și modifice ținuta. Nu trebuia să aibă pletele pe umeri, or, pentru pletele acestea el suportase atât de multe. Erau "steagul" lui! A fost foarte fericit când a venit revoluția. A trimis o scrisoare guvernului american, mulțumindu-i pentru amabilitatea de a-i fi primit cererea și explicând că e nevoit să renunțe pentru că se întoarce. A venit cu primul avion.

M. M.: Și după '90?

A. P.: Nu s-a schimbat nimic. Nu a ieșit niciodată în față, nu a fost valorificat de nimeni, deși unele cunoștințe ajunseseră în poziții decizionale. Cum bine zicea Florian, nu deranja pe nimeni, dar, în același timp, îi deranja pe

toți. Aproape că îi călca pe nervi.

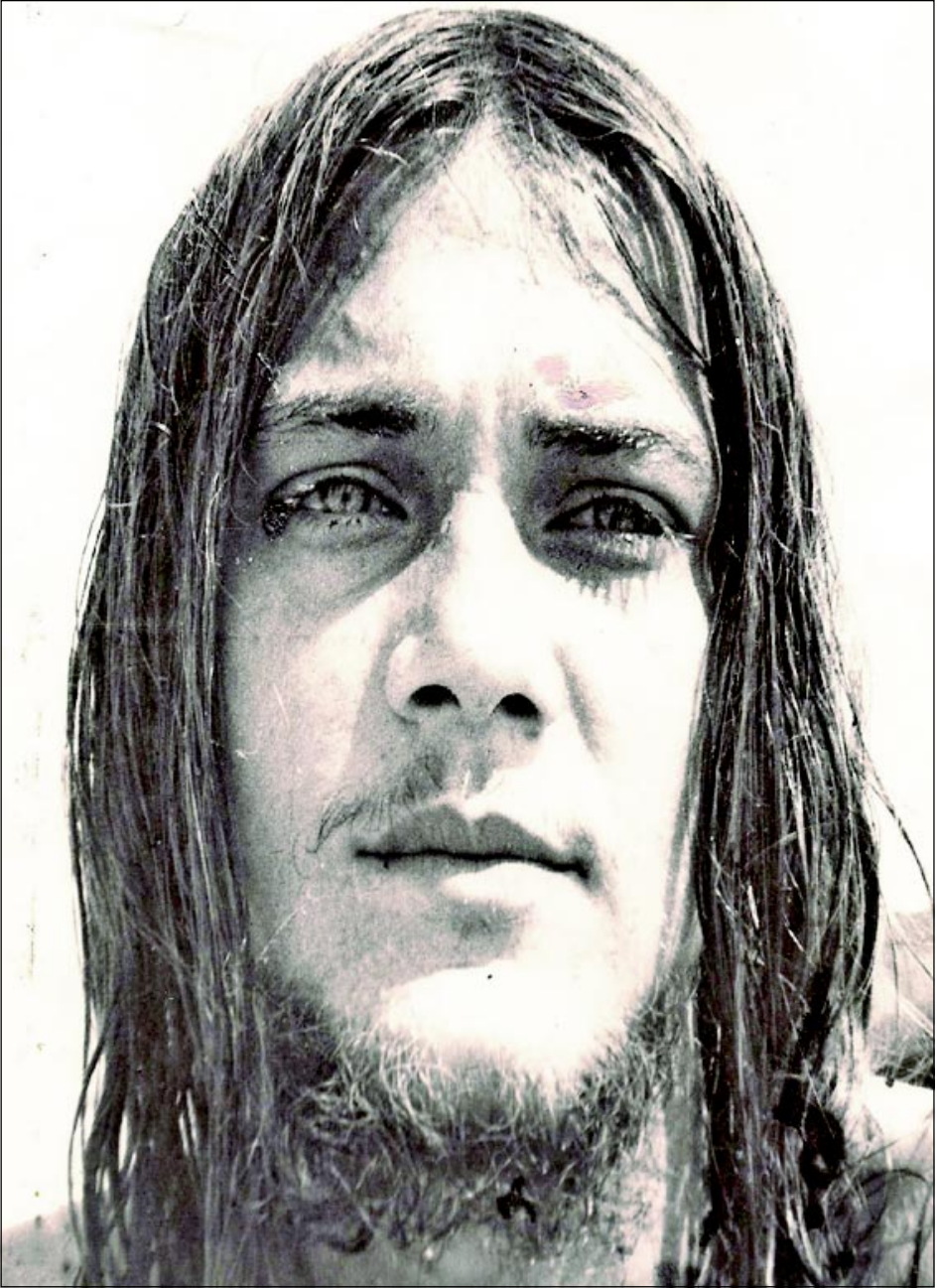
M. M.: Ce anume îi deranja la el?

A. P.: Era, până la un punct, oglinda neputinței lor. Toți folk-iștii erau în pericol. Nu își mai puteau promova folk-ul chirilic, simplul până la simplist. Vladimir crea altceva, ce ei nu înțelegeau. La *Om bun*, festivalul de folk ce se întâmplă și în zilele noastre, nu a fost invitat personal. A fost invitat Florian Pittiș, și el l-a invitat.

M. M.: Nu a încercat să-și înregistreze cântecele? După '90 era, totuși, mult mai ușor.

A. P.: Eu eram în continuare educatoare, cu salariul aferent, el era în continuare pensionar, cu aceeași pensie. Nu aveam mijloace pentru a ajunge la aparatură. Își cumpărase o chitară de la Mircea Florian, un microfon, pedale de la Covaci, dar era puțin. Din acea perioadă, am rămas doar cu o tonă de cărți. După '90, varii oameni și-au făcut radiouri particulare. Nu au mai promovat muzica "veche", ci pe cea "la zi": Madonna etc. Publicul din România nu a luat cunoștință nici după '90 de adevăratele comori din muzică, pictură etc., pentru că au fost considerate depășite. În anul în care s-a prăpădit Vladimir (octombrie 1995), Socaciu m-a invitat să fac parte din juriu la festivalul *Om bun*. Emil Kindlein cânta într-o formație, dar era exact așa cum îl știi acum. Cu figura ușor aspră a venit pe scenă, nu a făcut nicio plecăciune în fața juriului, a scos Biblia, a citit un verset, s-a așezat și a cântat. Mi-a apărut imaginea lui Vladimir și mi-am spus că juriul din breaslă cu siguranță îl va remarca. Nimeni nu l-a băgat în seamă pe el, ci pe cei care lălăiau duios la lună, la iubita care n-a mai venit etc. Eu am spus cui vreau să dau premiu. Le-am dat, i-am luat acasă, am făcut un picnic pe covor.

Am rămas în corespondență. Din când în când, aflu de apariția câte unui copil. Emil l-a cooptat pe Petre, el însuși poet. Au venit la București, m-au rugat să ne uităm la piesele lui Vladimir. Inițial, vroiau să le cânte. Am găsit o înregistrare, mi-am cumpărat imprimantă cu scanner. Nu am vrut să dau din casă scrierile lui Vladimir. Le-au copiat, le-au dat la Timișoara, iar Daniel Petre și-a făcut editura ca să scoată această carte. Am făcut corectura împreună cu sora lui de la București. Emil a ales desenele și pozele, eu am fost de acord. Este și o poză cu noi imediat după ce ne-am căsătorit. Ca o ciudățenie a sortii, Vladimir poartă o geacă împrumutată de la Florian Pittiș. Nu toată lumea avea geacă: era ceva să ai geacă și blugi!

M. M.: Deci s-a cununat în geacă!

A. P.: Da. Eu eram în ie albă și pantaloni reiați — împrumutați și ei de la o prietenă — băgați în cizme, iar el în costum de blugi. Toată lumea a fost șocată: o nuntă de hippioți. Ca să nu vă mai povestesc de alai... A fost minunat!

M. M.: Și așa a rămas...

A. P.: Până când moartea ne-a despărțit. Optsprezece ani.

M. M.: Ani ușori, ani grei?

A. P.: Nu mai pot spune că au fost grei pentru că îi asociez cu tinerețea, visele. Eram în contact cu o lume minunată, oameni frumoși, valoroși. Eram onorată să fiu în mijlocul lor.

Adriana Babeți.: Câți ani aveți când v-ați căsătorit?

A. P.: Eu douăzeci și trei, el douăzeci și cinci.

M. M.: Erați pregătită pentru plecarea lui?

A. P.: Niciodată nu ești. El era mai pregătit decât mine. În ultimul an ținea posturi. Cu un an înainte am fost la 2 Mai, august ne-a prins acolo. Vroia mâncare de post, iar eu, care nu sunt foarte religioasă, am întrebat de ce. Era Postul Sfintei Marii. A mâncat de post toată perioada, s-a spovedit. Se pregătea.

M. M.: Deci a simțit.

A. P.: Da. Infarct făcuse cu vreo zece ani înainte și a scăpat cu bine. Acum a fost stop cardiac.

M. M.: A fumat în tot acest timp?

A. P.: După infarct, rărise mult. Nu știu dacă asta a fost cauza. Nu există explicație pentru asemenea dispariții, sunt accidente. S-a întâmplat acasă, spre dimineață. M-a trezit, mi-a spus că îi e rău. Era trei jumătate-patru. Avea simptomele tipice: senzație de vomă, durere. Nu am fost însă pregătiți că ar putea fi așa ceva. Am crezut că îi e rău, am încercat să îl ajut la baie. Până să mă întorc, n-a mai fost. A fost ca un oftat, atât.

A. B.: E fantastic că se întoarce acum.

A. P.: Noi am mai încercat. Florian Pittiș a angajat pe cineva, dar nu s-a materializat nimic. Prietenii folkști au propus să scoatem

un disc, să-i cânte piesele. Și le-au împărțit, dar nu a ieșit nimic.

M. M.: Cred că ne aflăm într-un moment care anunță că se va întâmpla ceva. Există o așteptare pentru acest tip de valori, de personaje.

A. P.: E nevoie de cineva care să ne ia de mână și să ne îndrume.

A. B.: Poate că, deși e cam iluzoriu, sunt așteptate din nou arta adevărată, literatura adevărată, muzica adevărată.

M. M.: Cineva a făcut aceste lucruri în mod autentic. Și acest lucru se transmite. Cei care intră în contact cu această formulă de artă o re-cunosc imediat. Se recunosc în ceva, iar asta se transformă în recunoștință.

A. P.: E uluitor. Răsfoind împreună cu ei, erau fascinați. Mă întrebau "în ce an spuneai asta? Șaptezeci?! Cum așa?!"

M. M.: Câte pagini are jurnalul?

A. P.: E gros, acoperă ani. Sunt însemnări mai vechi și mai noi, preocupări artistice, despre instrumente și moduri muzicale, vopsitul cu culori naturale, o mulțime de lucruri, nu strict politice. Cele personale sunt mai puține. Discută el cu el.

M. M.: Probabil că nici nu era aplecat spre stilul confesiv.

A. P.: Când mergeam undeva, nu-l priveam atent să văd cum se poartă, ce urmărește. Când discutam, era altceva. Florian însă, cu simțul de observație al actorului care vrea să intre în empatie cu celălalt, ne vedea pe toți cu alți ochi: mai lucizi, mai raționali. Vladimir stătea, nu intra în dialog. Răspundea dacă era întrebat, dar era singur cu gândurile lui. La un moment dat, erau niște tineri lângă noi. Își tot cereau unul altuia un pix. După două-trei minute, Vladimir a băgat mâna în buzunar și a spus "Poftim." Deci era acolo, foarte prezent. Absorbea totul, dar nu-și impunea gusturile sau părerile.

M. M.: Unde *altundeva* mai era?

A. P.: În acele locuri privilegiate la care nu toată lumea are acces.

PORTRETUL REBELULUI ÎN TINERETE

ANDREI OIȘTEANU

Părea un înger căzut. Era înalt și slab, deșirat, cu lungi plete blonde. Avea ochi cenușii-metalici și o privire rece cu care scruta nemilos întâmplările din (i)realitatea imediată. Era un rebel supărat pe lume. Își cânta poemele cu o voce frustă, ușor răgușită:

*Cheamă-ți câinii lângă tine
Lupii vin în cercuri line
Lupii cresc în nopți senine
Nu ceda acum.*

L-am cunoscut prin 1970. De câteva ori am recitat și cântat împreună în public. Era student la Arte plastice. Odată mi-a arătat un autoportret, ulei pe pânză. Am recunoscut realismul magic tipic școlii lui Corneliu Baba. Era un "babist". Picta cum cânta. *Ut pictura poesis.*

*Învelește-ți râsu-n umbre,
Prea-s în drum doar coturi strâmbe
Fiara știe lin să umble,
Uită ce și cum.*

Fuma foarte mult, mai tot timpul, țigări Carpați fără filtru (de Sfântu Gheorghe). Era o formă de auto-intoxicare. Era cardiac și mai târziu a obținut o mizeră pensie de boală. Ca să i se prelungească pensia, trebuia să se prezinte semestrial în fața unei comisii care să stabilească dacă mai este grav bolnav și dacă mai fumează. De aceea fuma cu degetele înfășurate cu pansament ca să nu i se îngălbenească pielea de la fum.

*Lin pe cale urcă-ți urma,
Mușuroaiele-și țin gura,
Urma-n urmă scapă turma,
Primul, la ce bun?*

Prin 1973, Nicu Vladimir a părăsit Cenaclul "Flacăra" imediat după debutul acestuia. A plecat trântind ușa în urma sa. Simțise că poetul ceaușist Adrian Păunescu voia să-i manipuleze pe tineri folosindu-se de folkistii și rockerii talentați. S-a certat cu Păunescu chiar pe scenă. Vladimir a fost primul care a intuit că se pregătește o imensă mistificare:

deturnarea în beneficiul regimului comunist a mișcării underground. Lupta pentru libertate era confiscată de un regim dictatorial care ura libertatea. Spre lauda lor, puțini au fost cei care au rezistat tentației de a deveni celebri și prosperi prin Cenaclul "Flacăra": Nicu Vladimir, Mircea Florian, Dorin Liviu Zaharia, Sorin Chifiriuc și nu mulți alții. S-au retras cu toții – vorba lui Urmuz – "într-o subt-pământă".

*Iată, iată - spini de pândă ard pe crâng,
Iată, iată - șoapte arse curg,
Iată, iată - călușeii-n joc se frâng,
Iată, iată - aerul ți-e strâmt.*

În 1985, împreună cu Mircea Florian și Dan Mihălișanu, am organizat la București expoziția de *Mail-Art*. Nicu Vladimir ne-a trimis prin poștă un plic mare, cafeniu, pe care a scris cu litere mari și groase, cu

un marker negru, un text subversiv pentru epocă: "În pofida tuturor vicisitudinilor, am rămas o ființă umană". În mod paradoxal, timbrele și ștampilele de pe plic dădeau acestei declarații un aer oficial. La jumătatea anilor '80 un astfel de *statement* suna ca un afront politic. Trăiam în plină dictatură național-comunistă. Am expus obiectul vizibil, la începutul expoziției, ca un *motto*.

*Dimineața nu-i senină,
Lupii semnul și-l anină,
Peste zare din colină,
Printre ochi de fum.*

Vladimir a fugit din țară în 1989. S-a reîntors imediat după revoluție. Mi-a spus că nu își va putea ierta toată viața că a ratat zilele de grație din decembrie 1989. Evident, în mai-iunie 1990, și-a cântat poemele rebele

în Piața Universității.

*Lupii-și flutură iar goana,
Haita-ntreagă-și linge rana,
Haita lung își sună spaima,
Nu te-opri din drum.*

A murit în 1995, la 45 de ani, uitat de lume. A ars repede, ca o lumânare aprinsă la ambele capete. "Cine nu moare tânăr – spunea undeva cinicul Cioran –, se va căi mai devreme sau mai târziu. Cel care își supraviețuiește își ratează ... biografia. În definitiv, nu se pot considera împlinite decât destinele frânte."

Suntem un popor de risipitori. Ne permitem nonșalanți să ignorăm și să uităm artiști ca Vladimir. În vremuri inumane, în pofida tuturor vicisitudinilor, el a rămas o ființă umană. Mă înclin în fața memoriei lui Nicu Vladimir, oriunde s-ar afla.

Nicu Vladimir și Andrei Oișteanu

DOUĂ ÎNTÂLNIRI ÎN NORI

MIMO OBRADOV

Cu trupu-i lung și chipul christic Vladimir Nicu pășea pe scenă asemenea unui martir al cărui mesaj era el însuși, ființa lui, îmbrăcat cu o cutie de rezonanță pe care strunele vibrau, iar cuvintele i se scurgeau lin și discret, apoi tot mai aspru și mai pătrunzător. Era ca un portret renascentist în ținută hippie animat și amplificat. Osteneala lui înțeleaptă a fost considerată prea periculoasă pentru autoritățile culturale de atunci. Nu i s-a permis să înregistreze nici în studiourile Radiodifuziunii nici în cele ale Electrecordului care tocmai lansa primele discuri din seria folk. Nici cu Cenaclul Flacăra nu a fost compatibil și, după câteva cântece, colaborarea s-a încheiat

înainte de a începe. Era prea liber, prea firesc și mult prea articulat în nevreme.

El nu a fost interzis oficial, așa cum au fost la un moment dat cei de la Phoenix. Paradoxul a vrut ca una dintre puținele ocazii în care s-a adresat publicului larg să fie tocmai atunci când a cântat în deschiderea concertului unei formații proscrise. Așa am avut și eu șansa de a mă întâlni cu norul muzicii, al poeziei, al vorbei lui în sala Olimpia din Timișoara prin 1976-'77. Auzisem că era deosebit, că avea texte ciudate, cu cloroform, cu brațe smulse și lupi flămânzi, că știa să cânte cele mai frumoase colinzi cu iz arhaic în forme dylanene.

Chiar dacă lumea mai intra în sală, se

foia, își căuta fiecare un loc mai bun, se mai sușotea, în momentul apariției lui s-a lăsat o tăcere aproape nefirească. Pășea agale cu picioarele-i lungi încălțat în bocanci, îmbrăcat în blugi, cu pletele peste umeri, cu chitara în mână dreaptă și cu muzicuța în stânga. S-a așezat pe scaunul pregătit în fața microfoanelor și a început, fără a adresa nici un cuvânt de salut, să cânte. Mai târziu, mult mai târziu, am văzut că Bob Dylan face la fel. Totul este în sunet, în cuvântul cântat, în atitudine. La ce bun vorbăria protocolară?

A doua întâlnire cu Vladimir Nicu a fost una mai intimă, în 1984 sau '85, la 2 Mai, cea mai alternativă "stațiune" a litoralului românesc, un adevărat sanatoriu de vară al artiștilor răzvrățiți de neputința de a se exprima liber în orașele mari în restul anului: un sat. Noaptea, în beznă totală, crăpată doar de câte un bec chior din vreo curte animată de prezența "străinilor", te puteai împiedica de trupul unui lipovean

care adormea înainte de a ajunge acasă. Așa s-a întâmplat și atunci când în drum spre casa care ne găzduia am auzit voci și chitări acustice care ne-au atras într-o curte în care, înconjurați de câțiva prieteni, cântau Nicu Vladimir și Mircea Florian. Ne-am alăturat, căci îl știam pe Mircea de la Tim Rock Festival. A fost o experiență orbitoare, care însă ne-a iluminat.

Mi-e teamă să mă gândesc ce s-ar fi putut întâmpla dacă Nicu Vladimir, cu harul, cultura, imaginația, simțul artistic universal (a fost pictor, poet, muzician — un artist total) ar fi fost lăsat să-și articuleze arta, să ne-o dăruiască și nouă, celor necopți. Așa, am rămas cu iluminarea și cu câte-o amintire. E puțin? E mult?

Cei care l-au cunoscut ca om sau ca artist îi sunt recunoscători pentru că i-a făcut să înțeleagă că lui îi păsa și să-i încurajeze să le pese la rândul lor. Asta deja e mult. Iar în urma lui muzica răsună acum ca un ecou din lumea lui de atunci și dintotdeauna.

TEXTE POETICE DE NICU VLADIMIR

AUGUST '83

Alunecând confuz spre 33,
La Marea Neagră-n geana Europei:
Două Mai - sat / August, 83

"Mneața bună, Doctore," zic, zice:
"Poate se-ncropește-o zi ferice..."
Zic: "Nu-i nor pe cer. Nisipul frige.
Valuri blânde răcoros ne-or linge."
Zice: "Chiar de plouă știm că bridge e
La Actor, sau poate ne-om înfige
La Profesor, unde-om bea de-om stinge!"

"Nu, azi nu plouă, iată, știu:
Rândunica-i sus — zbor fulguriu,
Vezi, gândesc că aş putea să fiu
Struna unui suflet coliliu...
Doctore, aici poți tăia de viu.
-i depărtare mare-n rană și târziu...
Dumnezeu mă cunoaște-aci de fiu!

Îi spun Andei: uite-l pe Poet,
pe Regizor, cu domn' Arhitect."
Zic: "Salut! Ce faceți?" Bem Fernet —
Limpezeala după zaiafet..."
Zic: "Mișto?" Poetul: "Deh....
Vodcă... și gagici cam fără chef...
Acu-mi crapă capu,-am mărăcini în piept"

"Doamne, zice, nici o mântuire!...
Da' ședeți..., nu beți ceva cu mine?"
"Nu. Zic, uite, marea-mi dă de știre
Că ne-așteaptă cu limpezimi line,
Pe Anda și pe mine." Zice: "Bine..." aici
Îmi curge mie infinitu-n vine,
Zic, porția-mi de supraviețuire..."

Trupu-mi e nisip până departe:
Măinile-mi de sare-adună șoapte
Străluminate. Marea ne străbate.
Toate-n mine sunt, și-s unu-n toate;
Prin văzduh, vapoare trec uitate
Printre pescăruși și realitate:
Valul ăsta molcom îmi e frate.

Pictorul se-ntoarce dinspre larg.
Zice: "Ura! Ce mai faceți?....a
domne! Aici culorile se-ntorc în alb,
Uite: marea-n alb. Aerul, — alb;
Soare alb! Nisipul, aur alb!
Frunza-i verde, da' transpiră alb;
De-mi despachetez paleta, arde alb!

Râd și zic: "Nu spun că n-ai dreptate;
Poți sculpta-n lumină..." Zice: "Poate..."
"Păi da, zic, privește" Adevărat e:
Balerina-aleargă-n libertate
Fluturând solar hohote-nalte;
Sânii blonzi spun: nu există moarte!"
"Da, așa e... zice; Atunci? Ceva la noapte?"

"Nu știu, zic, pesemne-nchinăm cina
Și-apoi Andrei ne-o purta spre China,
Prin New York City, prin Kathmandu, prin
Smirna...
Vor fi Dinu, Hanelore, Dan, Cristina,
Voi cânta trandafiri galbeni cu Irina,
Cu Adi, Puiu, Florin, cu-Anda, vina
De-a trăi puțin și veșnic — cât lumina.

Povesti-vom numere, Ochi, Fapte,
Viziuni, văzduhuri, drumuri, șoapte...
"Marea-a fost fosforescentă-azi noapte",
O spune unu', am mers puțin pe ape...!

ÎNGER SĂLBATIC

Cum, după tezele post-coreene din iulie '71, populara îi astupa cu tot cu Lătăreța, Dolănescu, Benone și alți nuntași pe Beatleșii putrezi, vocile folk-ului românesc au început a susura în surdina asurzitoare a anilor declinului. De pe celălalt mal veneau în ecou anticipat Bob Dylan, Joan Baez, Leonard Cohen și Cat Stevens; aici începeau să cânte și să fie Mircea Vintilă, Mircea Florian, Nicu Alifantis, Marcela Saftiuc, Vali Sterian, Alexandru Andrieș, Mircea Bodolan, Victor Socaciu, Tudor Gheorghe, în parte Dorin Liviu Zaharia și Dan Andrei Aldea; Ștefan Hrușcă? Vasile Șeicaru?; Anda Călugăreanu! Florian Pittiș! Pe recitalurile de la sfârșit de ani 70 de la teatrul "Ion Creangă", de la "Polivalentă", de la "Zoja Kosmodemianskaia" (o dată), de la Costinești și, mai ales, din mobilul, strigătorul cenaclu Flacăra, se lipesc etichetele nostalgiei noastre ca un *cover-up* cu două fețe. Dintre armoniile, simfoniile și nimbomaniile acelor tineri (ani), Nicu Vladimir ieșea în inger sălbatic, vag asiatic și nu mai puțin masculin, neîmpleticindu-se în firele de pe scenă. Prin repetiția melopeică din care diferențele subtile (singurele reale) se nășteau, prin corul genului care ne apăra, una câte unul și, întrucâtva, pe toți, de huruiala epocii monotone, muzica lui șoptea apăsât. L-am văzut de câteva ori, l-am ascultat de mai multe; eram adolescent; el, un teenager pe veci (mai mare), cu un pas înainte și nici unu-napoi. Pletos, avântat întru pericol ca omul roș din basmul lui Creangă, mi-a părut că descălecasa din stepele răsăritene ca să ne ia către apus. Era frumos.

CĂLIN-ANDREI MIHĂILESCU

Altul: "Vania a plâns lacrimi curate,
s-a-mpăcat cu lumea pe-nserate"
Altul, "Cred c-am să mă aștern pe cifra 7"

Anda doarme. Somn ușor, iubită blândă.
Cearnă-ți îngeri visul din lăută...
Eu mai stau cu luna lângă tâmplă.
Sus, în cer, sunt stelele în nuntă.
Gavriil, motanul, toarce... Suplă,
către Vama Veche, o stea se-aruncă-n
mare. A mai trecut un an. Suntem încă vii.

LUCRĂTORUL OSTENIT

Lucrătorul urlă,
Și-a stricat o mână;
Lucrătorul țipă,
Și-a frînt o aripă;
O aripă blondă.
Nesuptă prin sondă...

Pentru o nimică,
Ce te-nnozi în frică,
Ce behăi ca oaia
Cînd simte văpaia,
Ce țopăi ca țăpul
Cînd vede proțapul?

'ți știai osteneala
Care-ți fu scofala?
Pentru doi-trei poli,
Cît să te omori

Ca un tontălău
Fără Dumnezeu!

Și, de ce-ai picat?
Zi, la o adică?
Lucrul ai stricat,
Nu te porți cu frică...
Da'acu', plătește
sau te strîng în clește!

Plătește cu sînge
de-ai secat la punge!
spinarea ți-o frînge,
Nimeni nu te-o plînge...
Poate, numai plînsul
Lîncezind apusul!

Nu te-ascunde, mamă,
Supt vreo buruiiană,
Că, la alt adică,
Cineva cîștigă
Gîndul, stors din clipă,
C-așa-i pîinea scrisă
Cu sînge-ncepută,
Tot de sînge-nchisă!

TRISTEȚI, IUBITA MEA, TRISTEȚI

Să nu te miri că-s trist, iubita mea
cu păr fosforescent
și ochii

cum e marea-n zori, sub cea din urmă stea;

dar, văd astă-omenire, sub neon
cum mursecă și cum scîncește-n somn,
cum hămăie, zvîcnind, sub cloroform;

și văd și-aud cum somnu-i greu
devine, iată, și mai greu,
de cînd sub cîte-un ceas de seu
își caută un dumnezeu
în moarte,
visînd morți, mereu! ...
Ci parcă suntem singur - singur noi,
Vladimir Nicu - osîndit sub zori,
să fim al veghei, ostenit strigoi,
vitriolat de vești, de-acum, de-apoi ! ...
peste-o planetă care-și bate joc
de ultima-i sămîntă de noroc.

oh nu-mi zîmbi pustiul, iubita mea,
Nu, nu pleca așa,
topită-ntr-o perdea,
sub cerul umbră-a umbrei, stinsă-n apă grea;

ci, iată-n carnea nopților se strîng
huidume gri,
huidume asudînd
spre-a-năbuși, cumva, netunsu-mi gînd ...

și urlă-n prejmă-mi: "Nu vezi, bă,
că lumea asta este-o izbă?!"
Și, nu e-n ea vr'un loc de glumă,
de aiureli, plesnite-n strună ! ...
Așa că, hai - te cară ! gură mare,
cu ochii tăi deschiși cu tot, unde-i ști cale!"
Ci iată-n gri privirea-mi o insultă-i;
sfidînd albastră spaimele din văi.
Din aste somnoroase văi, și triste,
în care se-adună spre a fi stinse
sub frica-n alb, lacrimile gliei;
oh, lacrimile milei & mîniei! ...

Să nu te miri că-s trist, iubita mea;
dar nici nu lua
prea mult
în seamă grea - tristețea-mi, prea neagră și
prea — prea.

Chiar dacă-arzînd sub lacrimi care tună,
te-mbrac în geamătul c-a lumii față bună
lîncezind gîndul, ochiul, nu-i decât minciună,
pentru că-n spate-i răul ce înstrună;
oh! răul nostru zilnic!
și-acela de pe urmă! ...

și chiar, surîsu-ți, blînd sub șoapte,
și, vai, chiar mîinile-mi curate,
chiar păsările-n libertate,
iubito! paravane-s. Toate!
pe după care plătim rate
neguțătorilor de moarte,
de bici & spaime îngrășate
la țița fericirii noastre, necurmăte...
Dar, lasă!
acest cuțit țipînd pe os,
nu-i decît visu-unui nebun umbros...
sub strepezeala unui verb scămos.
Nu, nu-mi zîmbi ca-ntr-un suspin sfios;
hai s-așteptăm un fluture frumos
și să uităm de-omidă și folos...

FLASHURI PENTRU ÎNCEPUTURI ȘI SFÂRȘITURI

LUCIA TOADER,

Vagabond cu mintea, liber în relație cu autoritatea opresivă a statului din anii '70-'80, Nicu Vladimir adoptă atitudinea Zurbagiului dintr-o scriere a lui Aleksandr Zinoviev. Neadaptat la sistem, mișcându-se dezinvolt printre interesele celorlalți, chitiți să răzbească prin orice mijloace, neezitant în a arăta ceea ce gândește — "Eu sunt clar în război cu ăștia și e bine s-o știe și ei și să știe și alții și atunci nu mă tund" —, el răvășește și împropătează, fluierând, muzica românească a acelor ani, împreună cu Mircea Florian, Dorin Liviu Zaharia, Valeriu Sterian, Dorin Stănculescu, și își permite libertatea de a cotrobăi "cu netuns gând" prin poezie și prin pictură.

"Rockul este singura muzică ce te ajută să te eliberezi de energii care pot deveni negative când stau acolo, zac și se-mput", spune Nicu Vladimir, iar pleata rockerului poate fi forma exterioară de manifestare a libertății totale a unui individ, într-o perioadă de tensiuni continue: "Eu am văzut oameni tunși cu briceagul pe stradă, fete cu fuste tăiate, cu ștampile direct pe picior. Eventual, te luau la poliție și încercau să te lămurească. Dacă nu reușeau, te luau acasă sau îți anulau buletinul pe motiv că nu semeni cu poza."

"Mișcarea rock imprimă un comportament deviant, nu însă patologic", iar această devianță exprimă atitudinea unei generații care își caută libertatea, care e gata să explodeze în cântec și "care fuge de putoarea de căcat de frică de om."

"Rock și roll pe tăișul briciului", titlul primei părți a volumului *Lucrătorul ostenit*, un soi de manifest al poetului Nicu Vladimir, explică concis atitudinea sa de frondă, ce poartă însă, oricând, riscul amenințării cu tăișul. "Gândul netuns", un pandant al bocancului ce lovește realitatea în care nu se recunoaște, nu dezmințe atitudinea vagabondului zurbagiu.

1. FLASH: "CU SUFLETU-N PALMĂ"

Sfântul Sebastian, scriu hagiografiile, a fost martirizat prin săgetare, iar desenele pe care Nicu Vladimir le alătură câtorva poeme, fac trimitere la această istorie. "Cu sufletul –n palmă", după săgetare, / ("dacă inima mea nu-l mai încap"), s-ar perinda prin lume, el, poetul, întocmai ca sfinții pe care îi desenează, dar pentru aceasta ar trebui să parcurgă drumul morții și să ajungă la cel al luminii și al învierii.

Traseul existenței zilnice este populat de îngeri. Trecuți prin filtrul de polarizare expresionist care îmbibă totul în culori saturate, îngerii poeziilor lui Nicu Vladimir sunt "cu sufletu-n palmă", dar într-o palmă căzută, agățată de o aripă frântă, încovoiată, surpată, "îngere sub plângere". Îngerii căzuți iau chipul fiarei care trăiește în lumea "unei buimace-gura, ruptă de spasme - luna", "pământul este o halcă înnodată în năpârce de magmă" (*Chipul fiarei*), iar el, "numai jupuitură și rană... peste țipăt de nisip de oase" (*Numai jupuitură, numai rană*).

Sfinți, îngeri și un Hristos răstignit, cu gura despicată într-un mare geamăt, merg la pas cu poetul, "lucrător ostenit".

2. FLASH: "CU TRISTEȚEA PEA NEAGRĂ ȘI PEA PEA"

Cuvântul este o enclavă, lumea din jur, alienantă. Revolta nu poate fi înțeleasă. Cu atât mai puțin golăneala gândului: "Singurătatea mi-e dogoare și frig/ și mi-e vid/ și de jur împrejur numai zid" (*Preîntâmpinarea cântului*).

Oamenii joacă teatrul zilnic în monologuri dibace: "Singur cu mine / Spate-n spate / nod de singurătate, aflat între contururi scâmoase/ ființe scâmoase, între oameni singuri mimând jovial ospețe ale comunicării/ cu cenușa secunde pe fețe/ epuizându-se-n cozerii în experiențe ale uitării de sine/ moggâldețe răzlete în nesfârșite monologuri".

Țipătul fiecăruia rămâne singur, iar "soluția" este jocul. "Țipăt sur lângă om singur/ țipăt sur lângă țipăt sur/ viața ca o rană deschisă/ lângă viața ca o rană deschisă/ lacrimă lângă lacrimă/ dor imens lângă dor imens/ om singur lângă om singur."

Nicu Vladimir nu inovează formulele poetice. Un amestec de Barbu, Stănescu, Arghezi ș.a. Seducător este însă felul în care el caută nonșalant și liber, inocent și sincer, cuvintele adevărului propriu. Lumea este o casă din bârne, instabilă, vulnerabilă, în care zurbagiul nu are ce căuta pentru că îi strică rostul. Motiv de "tristețe prea neagră și prea prea". "Să nu te miri că-s trist, iubita mea/ Nu vezi, bă, că lumea asta este-o izbă/ și nu e-n ea vreun loc de glumă, de aiureli

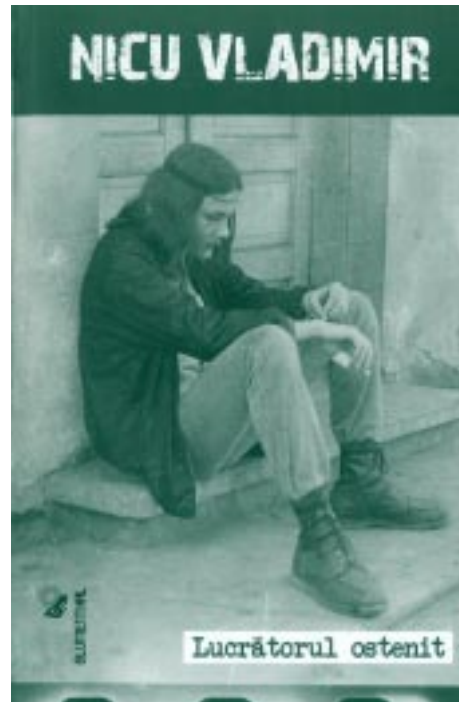
plesnite–n strună/. Așa că hai/- te cară gură mare, cu ochii tăi deschiși cu tot/, unde-i ști cu cale/ Să nu te miri că-s trist, iubita mea/ dar nici nu lua prea mult în seamă/ grea – tristețea-mi prea neagră și prea-prea."

3. FLASH: "CU LUCRĂTORUL OSTENIT"

Nicu Vladimir ajunge la folclor din dorința de a evita pateticul gros: "Și chiar când s-a putut să ai un mesaj direct, să încerci să te exprimi într-o problemă care te răcăia, descoperai că pateticul nu e totuna cu tragicul. Adică tragicul rostit patetic parcă sună mai prost decât tragicul rostit senin. În felul ăsta am ajuns la interesul pentru folclor. Adică seninătatea totală până și în voce."

Poemele din partea a doua a volumului, intitulat "Folkul, sângele nesecret al planetei Pământ", sunt poeme cântate. Linia melodică și cuvântul au aceeași importanță pentru Nicu Vladimir. Jocuri de-a cuvântul și de-a muzica îmbracă gânduri, reflecții de-a viața și de-a moartea, de-a lumea și singurătatea. "Nu te-ascunde, mamă/ Subt vreo buruiănă/ Că, la alt adică/ Cineva câștigă/ Gândul stors din clipă/ C-asa-i pâinea scrisă/ Cu sânge-ncepută/ Tot de sânge-nchisă."

Apropierea de imaginea hristică nu este întâmplătoare. Mișcarea hippie a adus interesul pentru religie, chiar dacă acesta s-a manifestat îndeosebi în zona religiilor orientale. "Că ăia care au fost fericiți, au reușit să ajungă înapoi la Hristos, de unde plecaseră nu prea lămuriți", scrie Nicu Vladimir, arată

NICU VLADIMIR

Lucrătorul ostenit

Ediție îngrijită de Dan Silvian Petre și Emil Kindlein, cu sprijinul și îndrumarea Andei-Niculina Pittiș, Editura Blumenthal, 107 p., 2010

că referințele lui nu sunt ornamentale, ci vin mai degrabă din căutări sincere, interioare.

4. FLASH: "CU NESFĂRȘIT ÎNCEPUT"

Tristețea și singurătatea, apocalipsa universului nu sunt, pentru Nicu Vladimir, fără leac, pentru că, vagabond prin lume, printre cuvinte și desene, știe că orice sfârșit poate aduce un nou început, soarele ochios poate să răzbată prin lună, seninul poate să apară în beznă: "Aștept soarele să crească peste un cer aproape nou/ pentru asta mă fac creastă/ și mă-nnod cu plânsul tău/ ...Îmi spăl ochii în furtună/ de văzduhul cam tocit/ n-am chef să spun nici în glumă/ că-nceputul s-a sfârșit." O invitație, așadar, ca împreună cu muzica și poezia lui Nicu Vladimir, să ne gândim la "nesfârșitul început." Al fiecăruia din noi, prin noi, de dincolo de noi.

A CITI, A CÂNTA

Cum să omagiezi un poet și cântăreț altfel decât citindu-i poeziile și cântându-i cântecele? Cam așa au gândit Daniel Silvian Petre și Emil Kindlein, cu pragmatismul unor oameni pentru care arta nu e doar creație pură, ci și asumarea întregului proces de mediere între produsul artistic și destinația sa finală: cititorul, ascultătorul, privitorul. Știu c-au existat mai multe încercări de a-l aduce în actualitate pe Nicu Vladimir. Vechi prieteni, admiratori care au păstrat din anii '70 – '80 amintirea unui artist neînseriabil, a unui personaj care impresiona, la prima vedere, prin blândețe, iar la a doua printr-o ireductibilă inflexibilitate a refuzului de a fi aspirat de "sistem", au făcut eforturi pentru o necesară restituire. Dar ele au rămas simple gesturi de amicitie. Petre și Kindlein au depășit acest moment, restituindu-ne un Nicu Vladimir palpabil, profund și misterios.

Pentru cine studiază perioada ultimelor două decenii comuniste, o personalitate de tipul Nicu Vladimir pare cu totul improbabilă. Cum să reziste — ba chiar, din când în când, să i se îngăduie apariții publice — un astfel de individ, care prin felul în care arăta, vorbea și se exprima artistic însemna însăși negarea lumii comuniste? Evident că au existat încercări de a-l anihila prin subtile operații de înregimentare. Ideologii bolșevismului național aveau întotdeauna la îndemână mai multe arme: de la bucățica de zahăr, la bici. În cazul lui Nicu Vladimir, n-a funcționat nici

una din ele. A ales să trăiască și să creeze după propriile reguli, asumându-și o marginalitate perpetuă, cvasi-anonimatul și sărăcia.

Firește că în anumite medii culturale Nicu Vladimir era nu doar cunoscut și respectat, ci și iubit. O stau mărturie și câteva schițe de portret pe care le publicăm în numărul de față al *Orizontului*. Dar lui nu i s-a îngăduit să treacă de pragul prezențelor în locuri atent controlate, departe de mijloacele mass-media. Din acest motiv, ne lipsesc în cvasi-totalitate dovezile talentului său unic de trubadur modern ce-și asumase discursul protestatar, riscul mediației amare și profunzimea gândului și gestului ce premerge iluminarea.

Eforturile, inspirația și riscurile financiare luate de Daniel Silvian Petre și Emil Kindlein pentru a-l readuce în actualitate pe Nicu Vladimir sunt dovezile ale unei nobleți spirituale tot mai absente din lumea sinistă care s-a prăvălit peste noi. Au editat un volum ce cuprinde mare parte din poezia și *lyrics*-urile lui Nicu Vladimir, i-au învățat cântecele și le-au cântat — așa cum i-am văzut în seara lui 11 septembrie 2010 la Festivalul Plai din Timișoara — și au proiectat un amplu turneu de promovare a creației și imaginii uneia din marile figuri de la marginea, din profunzime și de mult deasupra cenușei lumi a comunismului românesc. La datorăm nu doar mulțumiri, ci și o necondiționată admirație.

MIRCEA MIHĂIEȘ

ZILELE MUZICII LA ORAVIȚA

MANUELA MIHĂILESCU, SIMINA IVAN

În perioada 16 – 20 august 2010 Teatrul Vechi din Oravița a fost gazda unui festival de muzică clasică aflat la treia ediție. Anul acesta numărul timișorenilor care s-au deplasat acolo pentru a împărtăși cu orăvițenii bucuria muzicii a fost mult mai mare. Prilej de a sta de vorbă cu pianista **Manuela Mihăilescu**, inițiatoarea festivalului, conferențiar doctor la Universitatea de Vest din Timișoara și cu **Simina Ivan**, soprană la Opera din Viena, care onorează pentru a doua oară cu prezența sa zilele muzicale orăvițene. (S.V.)

Smaranda Vultur: Cum a apărut ideea de a organiza un festival și o școală de vară de muzică clasică la Oravița? Au derivat ele una din alta sau gândul inițial era mai modest?

Manuela Mihăilescu: Sunt născută în Oravița și am fost elevă la Școala de muzică de acolo. Teatrul Vechi a avut dintotdeauna un miraj aparte pentru mine, este un loc în care poți să te desprinzi de lumea dezlănțuită și să speri că există cu adevărat un spațiu în care ești apărut și în care poți să visezi la o lume mai bună... Amprenta trecerii lui Mihai Eminescu și George Enescu este prezentă acolo și te stimulează. Așa cum am dorit să exprim în motto-ul festivalului din acest an, de pe caietul-program, ne dorim ca acest teatru să nu fie doar un muzeu, ci un lăcaș al artei, care să emane lumină spirituală, atât de necesară în vremurile noastre... Tabloul pianistului-pictor Massimiliano Valenti, tablou intitulat *Oravița. Lumina din teatru* a fost emblema festivalului aflat în acest an la a III-a ediție îi este foarte sugestiv în acest sens. Ideea de a organiza un festival a fost de la început legată de ideea unei școli de vară de muzică clasică. Este foarte necesar să se formeze în Oravița un public care să asiste la concerte și căruia să i se dăruiască rodul muncii noastre. M-am bucurat că aproape toți participanții români de la prima ediție a cursurilor de vară au revenit la Oravița în fiecare an și că la această ediție au participat și cursanții din Italia. Cursurile de pian li s-au alăturat cursuri de canto și sperăm ca la edițiile viitoare să lărgim aria lor cu un masterclass de violoncel și de muzică de cameră.

S. V.: Cum a evoluat proiectul inițial? Ce te-a stimulat să continui, ce ai resimțit ca un obstacol?

M.M.: Prima ediție pot să spun că a fost o tatonare a potențialului orașului, ca gazdă a unui festival. Paradoxal, cel mai greu este să îi faci pe oameni să își dea seama că au nevoie de artă de bună calitate și că muzica clasică este o bucurie, și nu un lucru de speriat, pe care e bine să îl ținem cât mai la distanță de noi. În 2008, condițiile desfășurării concertelor erau într-un fel asigurate în teatru prin obținerea unui pian nou Petrof, prin ajutorul generos al domnului Ioan Holender, directorul Operei din Viena și cu sprijinul Consiliului Local al orașului Oravița și al Consiliului Județean Caraș-Severin. Pentru cursurile de măiestrie de pian, în Școala Generală Nr.3 cu secție de Muzică am reușit să recondiționăm pianele existente, cu ajutor financiar de la domnul Romulus Lucaci și cu munca domnului acordor Gavril Fodor. Prietena noastră Delia Nan a donat o pianină pe care se desfășoară în continuare cursuri în școală. Am avut sprijin și înțelegere din partea doamnei directoare Ana Negru și ne-am putut desfășura nestingheriți și în condiții foarte bune cursurile în localul nou și modern al școlii. Cursurile de măiestrie pianistică au reunit tineri pianiști din Timișoara, București, Reșița și Oravița, sub îndrumarea lui Dragoș Mihăilescu și a mea, iar din Elveția am invitat-o pe Atena Carte, angajată la conservatorul din Zürich. Ediția din 2008 a început așadar cu forțe proprii, familia noastră de pianiști Mihăilescu și familia de cântăreți Marin – soprana Elena Drăgoi Marin, originară din Oravița și soțul ei, baritonul George Marin. Cu ei am făcut un concert de deschidere în Teatru și un concert de muzică sacră în Biserica Romano-Catolică din Oravița. Concertele au fost foarte bine primite de

publicul orăvițean, ceea ce ne-a dat imboldul de a continua în anul 2009. Am păstrat aceeași structură a festivalului: concerte ale artiștilor consacrați și recitaluri în teatru susținute de participanții la curs (în 2009 au fost chiar două recitaluri ale cursanților). Obstacolul a fost poate, în 2009, cel financiar, dar în acest an pot să spun că ne-am bucurat de sponsori care au făcut să crească participarea internațională la festival!

S. V.: Spune-ne câte ceva despre artiștii participanți și despre prestațiile lor? Și desigur și despre cursanți.

M.M.: Pe lângă muzicienii deja amintiți, pe care timișorenii îi cunosc de fapt foarte bine și care, pot să spun că s-au implicat de fiecare dată cu tot sufletul, în acest an a participat și flautistul francez Alain Daboncourt. În aceeași seară Simina Ivan a dat dovada rafinamentului ei și în materie de lied, interpretându-l pe Fauré, Ravel și Poulenc. Deosebit de erudită și plină de generozitate față de public a fost prezentarea făcută de Simina la concertul de arii din opere, arii interpretate de participanții la cursul de canto: Crina Vezentan, Simona Negru, Valentina Zaha și Ovidiu Ciucuriță. Alexandra Guțu, Dragoș Mihăilescu și Dinu Mihăilescu au omagiat prin lucrări reprezentative, cu multă dăruire, pe cei doi mari compozitori romantici, născuți acum două sute de ani (1810): Frédéric Chopin și Robert Schumann. Massimiliano Valenti a fost în acest an doar în rol de profesor, a pregătit cursanții cu cele mai reprezentative lucrări din repertoriul fiecăruia, pentru recitalul din cadrul festivalului, pentru care am făcut o selecție riguroasă. În recital au interpretat: Daniel Jenei, Ioan Mihăilescu, Kovacs Beatrix, Roland Hegeduş, Giuseppe Scaccianoce și Valerio Riggi. Cei doi cursanți italieni au fost încântați de ambianța vieneză a Teatrului Vechi *Mihai Eminescu* și doresc să revină în Oravița. O seară vieneză adevărată a fost reactualizată, după atâta timp de la autenticele seri vieneze petrecute secolele trecute în Teatru, de către Franz Metz, care a cântat de această dată la pian, nu la orgă, așa cum îl cunoaște îndeobște publicul timișorean. În compania prietenilor săi stabiliți de mult timp în Germania - violistul Herbert Christoph și baritonul Wilfried Michl, - el a interpretat piese inedite de compozitori vienezi. În pauza concertului, Franz Metz a prezentat publicului expoziția realizată de el cu documente din activitatea culturală din Teatru în perioada anilor 1880-1930, care reflectă tradiția, deloc de neglijată, a Oraviței – un motiv în plus pentru dorința noastră de a perpetua un teatru viu în acest oraș!

În data de 15 august am dedicat concertul nostru, ca de fapt la fiecare ediție a festivalului, Sfintei Fecioare Maria și am ales Biserica Romano-Catolică drept loc de desfășurare și de ofrandă. Preotul Virgil Fechetă a fost de fiecare dată o gazdă inimoasă. În acest an, soprana Nicoleta Colceiar a interpretat *Ave Maria* pentru un public deosebit de receptiv, într-o adevărată comuniune de suflete.

S.V.: Apreciind calitatea participării din acest an și reacția publicului, care a fost nu doar un orăvițean, cum speri că vor evolua lucrurile în vara viitoare?

M. M.: Cea mai mare bucurie, pot să spun, a fost în acest an participarea numeroasă a publicului la toate cele șase manifestări din cadrul festivalului. Îi mulțumesc tatălui meu, doctorul Gheorghe Iana, care a împărțit

peste 100 de invitații, personal, a lipit afișe și în acest sens sper că anul viitor se va implica mai mult Primăria orașului... Mulțumim însă Primăriei pentru că ne-a pus la dispoziție, pe toată perioada 5 – 16 august, Teatrul Vechi pentru desfășurarea manifestărilor! Tipăriturile pentru festival au fost finanțate de Consiliul Local Oravița și, într-adevăr, au fost remarcate de toată lumea pentru calitatea lor. Mulțumesc încă o dată sponsorilor care ne-au ajutat în acest an și sperăm ca vom putea apela la ei și în anul viitor, pentru ediția a patra a *Zilelor muzicii la Oravița*!

S. V.: Cum ai ajuns, dragă Simina Ivan, să participi la Festivalul de muzică clasică de la Oravița? Și de ce anume Oravița?

Simina Ivan: Am fost invitată de prietenii mei Manuela Iana-Mihăilescu și Dragoș Mihăilescu anul trecut să cânt împreună cu ei la festivalul de la Oravița. În ciuda faptului că îndeobște sunt foarte "leneșă" în vacanța mea de vară (adică mă străduiesc să uit că sunt cântăreață), am acceptat cu bucurie invitația lor - sigur, de dragul lor) și de dragul Sandei Guțu cu care nu mai cântasem niciodată, dar mai ales de dragul Oraviței! Pentru că orașul acesta va rămâne pentru mine pe vecie locul vacanțelor din copilărie. Ideea de a face un festival aici, în minunata și rău (ori deloc) folosită sală a Teatrului Mihai Eminescu m-a încântat, iar Manuela, alături de familia ei (mă gândesc și la Familia Iana din Oravița) au toată admirația mea.

S. V.: Ca participantă și la alte festivaluri internaționale crezi că festivalul de la Oravița începe să-și câștige un anume specific? Dacă da, care ar fi acesta?

S. I.: E greu să vorbim deocamdată de un specific al festivalului, e prea devreme. Poate alăturarea de școală de vară cu un festival propriu-zis și "amestecarea" concertelor muzicienilor consacrați cu cele ale cursanților e mai specială. Sunt sigură că în anii următori se va contura un "ceva" numai al acestui festival (poate alăturarea altor arte, folosirea unor spații neconvenționale - ori devenite neconvenționale - să-i facă marca inconfundabilă). Nici Festivalul de la Salzburg nu are, propriu-zis, un specific (poate prețul exorbitant al biletelor și mondenitatea). Calitatea artiștilor e cea care dă valoare și specific unui festival, cred.

S.V.: Ce a fost nou în acest an față de participările tale anterioare la festival și la școala de vară care s-a desfășurat simultan cu el?

S. I.: Cu totul nouă pentru mine a fost școala de vară de canto, pe care am condus-o (i-am zis "master-class", dar nu-mi place, e prea pompos - "atelier" ar fi mai bine). A fost prima mea experiență de acest fel (și trebuie

să le mulțumesc participanților pentru încredere). Mi-am dat seama (cu puțină surprindere, recunosc) că îmi place munca aceasta, mi-am dat seama că am învățat multe lucruri cântând pe scenă alături de atâția mari cântăreți, dirijori, corepetitori și că, prin urmare, am ce spune unor tineri cântăreți. Am învățat foarte multe și de la ei, deci câștigul a fost de ambele părți (nădăduiesc!). O să revin cu mare entuziasm, am planuri foarte frumoase în cap, sper să și capete ființă. Energie am!

S.V.: Cum ai apreciat publicul orăvițean? Ai de gând să revii la anul? Cum vezi evoluând lucrurile pe viitor?

S. I.: S-ar zice că nu e public pentru muzica clasică la Oravița. Asta e și scuza nefolosirii Teatrului. "Pentru cine?". S-ar zice că există public doar pentru "rugă" și focuri de artificii. E cu totul fals! Întâi, există mulți intelectuali la Oravița și ei sunt înșetați de astfel de evenimente. Apoi, dacă anul trecut sălile erau goluțe la concerte, anul ăsta n-a mai fost așa. Oamenii vin dacă au la ce – dacă nu dai nimic, n-ai cum să primești ceva în schimb. Vor veni și "mai puțin intelectualii" și le va plăcea. Vor veni tot mai mulți timișoreni, reșițeni, vor veni și din Serbia, atunci când vor avea lucruri minunate de auzit și vor fi aflat de ele. Și așa, se pot umple hotelurile, poate apărea nevoia de mai multe, poate oamenii vor descoperi că închirierea de camere pe timpul festivalului ar fi mai profitabilă (și mai onorabilă) decât micul trafic de frontieră. Orașelul (satul, mai bine zis) Sankt Margarethen din Austria, unde vara, de vreo zece ani, are loc un festival de operă, trăiește din acest festival – închirieri de camere pentru artiști, pentru public, restaurante, grădini de vară etc. De ce n-ar putea profita Oravița de pe urma acestui festival? N-ar fi nevoie decât de câțiva oameni cu inițiativă, cu ceva bani și cu viziune pe termen lung (subliniez – pe termen lung, fără răbdare nu se poate!). Apoi, cu un pic de reclamă, lucrurile ar intra pe făgaș. Atunci când sponsorii își vor da seama cât pot câștiga din generozitatea lor, Oravița ar putea renaște. Și câtă bere de la Ciclova s-ar consuma!

Vi se pare, probabil, că bat câmpii, dar eu sunt sigură că toate astea sunt posibile. Așa văd eu evoluția acestui festival și a acestui oraș. Văd enormul potențial realizându-se. Bineînțeles că voi reveni, bineînțeles că voi căuta să atrag artiști și oameni care pot ajuta cu spiritul sau (și) cu banii lor. Pentru că nici la Salzburg, nici la Bayreuth și nici chiar la Gărâna nu-i "acasă", așa cum e la Oravița.

Dialoguri realizate de
SMARANDA VULTUR

CĂTĂRĂTORUL (II)

PAUL EUGEN BANCIU

Scrii să uiți că existi într-o dimensiune ostilă cu vini și vinovați, cu urmăritori și urmăriți. Prin scris, spațiul se rezumă la dimensiunea strict temporală a ființei, cea de care nu se poate despărți decât prin moarte. Sufletul victimei este asemănător luptătorului învins încă înainte să fi ieșit din arenă. Carnagiul gladiatorilor îi repugnă.

Cățărătorul știe că singura dimensiune interior umană e timpul, că nu poate gândi în cuburi succesive de spații, că nu poate simți decât ceea ce i se relevă prin deschiderea ușii dintr-un cub mai mic spre un cub mai mare. Cuburi în cuburi, cuști în cuști, colivii în colivii.

Depinde dacă mergi dinspre cea mică spre cea mare sau invers. Cățărătorul iese din acest joc. El urcă un singur munte. Pentru toți e nebun, pentru el este un fel de erou. Toți eroii pot fi socotiți un fel de nebuni, când viața lor e oprită pe ecranul televizorului. Orizontul cățărătorului este unul străin celui rămas la poale. Deschiderea de peste vârfurile brazilor, apoi a jepilor, iar mai târziu a ierburilor și tufelor de rododendron n-o poate înțelege decât el, confuz, sub forma unei bucurii a nemărginirii spațiului, contopită cu nemărginirea puterilor ființei sale. Or, ființa sa este timpul, când condensat într-o clipă, când dilatat într-o fericire sacră a contemplării spațiilor albastre de dincolo de orizont. Doar în jos nu vrea să privească, spre poalele muntelui de unde a pornit. Măsura lui este altitudinea la care se află și nu drumul parcurs. Apoi rămâne ca altcineva, fără riscuri, să istorisească despre ceea ce a făcut el. Este un orizont eterat al munților peste care-și poartă orizontul privirii. E o singurătate contaminată cu vârfurile peste care privește și le simte părtașe fapei lui.

Doar la coborâre nu se poate gândi, la faptul că bucuria aceea de câteva minute, de un ceas, cât a stat într-un mediu străin ființei sale va rămâne doar o amintire imaculată despre care nu va putea povesti altora nimic. A uitat caznele, riscurile, clipele de nesiguranță, a uitat hornurile înclinate și umede, surplombele, pietrele care s-au desprins și s-au dus în gol, a uitat firul singuratic de iarbă care s-a rupt înainte să-i fi ajutat reechilibrarea. Apoi, purificat, și tot pe atâta de vulnerabil, cu sufletul umplut de sacralitate, se întoarce în mijlocul oamenilor să le vorbească despre măreție.

Pur și simplu, despre măreția de a fi reușit să-și depășească umila lui condiție de trecător dintr-o cutie în alta, dintr-un spațiu cubic îngust într-un alt spațiu cubic și mai îngust, dintr-o colivie în alta. E contaminat de spațiile rare și reci, severe, ale vârfurilor albe, înzăpezite și uită de esența ființei sale, care e timpul infinit.

Nimic nu e spațiu în ființa sa decât călătoria. Restul e o amintire repovestită la nesfârșit. Pe drum, sus, pe cele mai înalte culmi nu l-a întâlnit nici pe Dumnezeu, nu i-a întâlnit nici pe sfinți, nici pe apostoli. Primul s-a retras în cer, iar ceilalți au murit. N-avea cum să dea de ei. De pe urma lor a rămas însă un aer îndumnezeit despre care

nu poate să spună mai mult decât că e mareț, nemaipomenit, colosal,... cuvinte vagi, plate, moarte, ca toate cuvintele.

Nu te poți ține mai mult decât câteva clipe în stâncă, trebuie să te cațeri, să urci, iar în clipele acelea nu te gândești că vei ajunge neapărat în vârf, la un capăt. Aici stă și absurditatea și firescul. Bucuria capătului de drum vine de la sine.

"Odiseea", spunea un critic literar, este epopeea căsătoriei, nu a călătoriei, este momentul de trecere de la trib la familie, la cuplu. Călătoria, cu aventurile ei, nu e azi o variantă a odiseei lui Ulise, ci a unui singuratic, pe care nu-l așteaptă nici o Penelopă țesătoare, cu un fiu gata crescut. La capătul aventurii sale stă doar bucuria de a se fi regăsit pe sine, singur ca firul de iarbă, ca piatra, ca muntele. În cele mai grele clipe ale sufletului își spune că atâta timp cât vor exista munții, va mai trăi și el.

Învingătorul de la Troia știa doar de Ithaca. Avatarurile călătoriei sale sunt avatarurile ispitelor dintr-o căsătorie. Anticii descopereau că adevărata călătorie este una mentală. Ascensiunea e și ea o călătorie a sufletului. Schimbarea imaginilor din dreptul unei ferestre de tren, aventurile trăite de atâta amar de oameni în călătoriile vieții lor sunt, la urma urmelor, călătorii mentale, care-au apucat să rămână în memoria tiparului sau cea orală.

Cățărătorul știe că, atunci când te târăști pe verticală, timpul are o altă dimensiune. Cu siguranță una subiectivă. Timpul obiectiv al oaselor, celulelor, enzimelor, al soarelui de pe cer, al ceasului rămân doar undeva în subsidiar, căci uneori, între o fisură de stâncă și alta, faci o oră, în vreme ce altădată, ajuns pe un perete lin înclinat, urci în câteva minute. Nu ești nici melc, nici miriapod, ci doar un om învățat să respecte niște legi ferme ale pietrei și să nu se teamă de abis.

Adeseori pământul se mișcă pentru cel de la poalele muntelui. Cad în trecut, cad în haosul tuturor haosurilor adunate în vreme. O spaimă nedeslușită stă sub coaja fiecărui cuvânt, a fiecărei vorbe spuse celuiilalt, în privirea dilatată a animalelor, care simt sosirea vremii tărilor, de parcă n-ar mai fi la casa lor, ci într-un spațiu străin, cu alți stăpâni mirosind a sânge.

Animalele și cățărătorii simt. Ei sunt ieșiți din vâltoarea lumii. Și unde să te aciuiezi mai departe decât în singurătate? Acolo dau peste tine întrebările, molohul toropitor al faptelor întâmplare, venite ca niște întrebări să te tulbure, să-ți macine liniștea și pacea.

Pentru toate nu va mai exista decât timpul subiectiv, și încă nu unul care ar trebui să fie, ci altul, din trecut. Viitorul este trecutul. Rapace, după moartea celor buni, pentru că ei mor primii, se vor măcina între ei cei răi, iar pământul se va mișca de-a lungul lui ca un foale să întrețină focul care le va topi pe toate pe rând. Apele vor fi de foc, cerul va fi de foc și uscatul născător se va risipi, până când va ajunge o insulă înconjurată de lavă.

Continuare în pagina 31

PRIZONIER ÎN DEBARA SAU DESPRE INTRATEXTUALITATE SUPRAFICȚIONALĂ PIA BRÎNZEU

Deși titlul de mai sus sună a roman science-fiction, el se referă de fapt la operele lui Raymond Federman, cunoscutul romancier american de origine franceză, care a clonat un singur eveniment din copilăria sa în mai multe romane, eseuri și poeme. Povestea din majoritatea operelor sale se referă la momentul când naștii au venit să-i aresteze familia pentru a o duce într-un lagăr de concentrare, unde, de altfel, părinții și cele două surori ale sale au și murit. Într-un moment de clarviziune, înțelegând ce urma să se întâmple, mama lui Federman l-a împins într-o debara, iar copilul a reușit astfel să scape. Momentul acesta brutal al destinului l-a urmărit apoi toată viața, împreună cu o cumplită nedumerire: de ce au murit niște oameni nevinovați, de ce l-a salvat mama pe el și nu pe una dintre surorile sale și ce înseamnă, în cele din urmă viața, moartea și destinul. Asemenea întrebări răsar mereu în textele lui Federman, iar răspunsurile formează ceea ce autorul a numit "Ciclul Federman" sau "rămășițele & designul Holocaustului", o alăturare coerentă a frânturilor unei memorii chinuite. În plus, reciclarea aceleiași traume în mai mult de treizeci de opere literare a ilustrat cum se poate impune o formulă literară mai puțin obișnuită, cea a unui autor dispus să se copieze pe sine în mod obsesiv pentru a-și depăși propriile limite ficționale prin resursele paradoxal nesfârșite ale intratextualității.

Federman amplifică drama memorării și prin duplicare lingvistică. Scriind în același timp și în franceză și în engleză, asemenea maestrului său, Samuel Beckett, el de fapt "a călărit două limbi, două continente și două culturi", unindu-le prin "distorficare", printr-o narare distorsionantă, dezecilibrată, alunecoasă, pendulând mereu între coduri lingvistice diferite. S-a jucat, capricios și excentric, ca un "acrobat nebun", cu cele două limbi de parcă ar fi fost una singură, cu naratorii și personalitățile lor, care l-au impersonat cu toții doar pe el. Zbenguilele auto-plagierii sunt numite *supraficțiune* și, asemenea suprealismului, trec dincolo de realitate, anulând istoria, adevărul, biograficul. Viața se trăiește abia după ce a fost scrisă, susține Federman, iar dacă nu o articulezi verbal, dacă nu vorbești sau scrii despre ea în toate felurile posibile, nu se poate naște cu adevărat. Supraficțiunea plasează originalul într-un spațiu mereu nou, într-un câmp energetic atât de încărcat, încât suprapune observatorul și subiectul observat, amestecă incidentele reale cu cele imaginate, anulează granițele dintre interior și exterior, adevăr și ficțiune. Scrierile sale trăiesc dramatic coliziunea dintre trecut și prezent și de aceea se tulbură, se mișcă, se frâng. Iată ce spune Federman despre unul din textele sale: "Se încălzește. Se răcește. Se întoarce în cerc. Apare și dispare pur și simplu. Vibrează. Pulsează. Face zgomote ciudate. Pare să facă ceva și nu face nimic. Uneori se mișcă de parcă..." Puterea cinetică a textului îi anulează linearitatea convențională și rigiditatea granițelor, îl dizolvă în oceanul interacțiunilor plurale, dovedind că, așa cum se întâmplă și în experimentele recente din dramă și cinematografie sau în laboratoarele fizicii cuantice, nici în literatură punctul de vedere nu e unic, nici în literatură mișcările interioare ale câmpului intratektual, ca și cele ale atomilor, nu pot fi vreodată anticipate cu adevărat.

Pe măsură ce a înaintat în vârstă, Federman s-a învățat tot mai mult în practica repetiției, terminându-și viața ca prizonier declarat al debaralei intratektuale. Doar aici, se pare, a putut să cadă la pace cu sine însuși și să se elibereze de demonii turbulenți ai Holocaustului, de obsesiile morții, ale suferințelor și ale tuturor nedreptăților săvârșite asupra sa de o omenire nepotolită, hulpavă și violentă.

KARAOKE

ADRIAN BODNARU

Ne întâlnim greu, la sfârșitul verii, când începea să se scuture frunzișul de aluminiu. Ne ascundeam pe blocurile după care ziua, căzută din neatenție, rămânea până la curățenia de Crăciun. Cu pași de pietriș ocoleam antenele, oprindu-ne, uneori, lângă trunchiurile moarte ale celor smulse de furtuna din vremea cireșelor. Prin unele încă mai trecea viața unui post apropiat, național, iar sârmele lor erau încă verzi și dese ca ale unei după-amieze cu familia, de duminică. Priveai mereu alt cer între brațele mele, iar când începeai să devii fericită, se vedea atât de bine până jos, la parter, încât doi bătrâni căutau ceva prin casă valsând pe imnul unei țări vecine cu inima lor făcută una de versuri neînțelese. Dar auzisem că timpurile se vor schimba și mă vedeam singur, în paltonul înghețat al unei ierni mai aspre ca niciodată, pe blocul pustiu: numai urme de smoală amintind zvelte păduri de demult.

CAMARAZI! TREBUIE SĂ SFĂRSIM ÎNTR-UN FEL ACEASTĂ ISTORIE!

DANIEL VIGHI

Sunt dator cu câteva explicații. E vremea să spun de ce caut asemenea celor de la TV National Geographic care scormonesc printre pietre roșii după osemintele dinozaurilor și, după cutare vertebră, refac la mărime cuvenită dihania. Câteodată aceiași paleo-căutători de T-rex refac viața urâțâniilor și ne înfioară cu luptele și răgetele însoțitoare. La fel scormonesc și eu prin fișele din prăfuitele mele cutii de pantofi. Problema stă în felul următor: colecția de ziare timișorene are vechimi de prin secolul al XVIII-lea, încă de dinaintea primelor acorduri ale premierelor operelor copilului minune Amadeus Mozart pe scena imperială din Viena. "Țăitungul", cum spun localnicii, "Temeswarer Nachrichten" are "o etate din anul 1771": adică taman 239 de revelioane ne despart de cea dintâi apariție publicistică mirosind proaspăt a cerneală tipografică pe tejgheaua înșorită a moș negustorului Hans. Problema e că acum Bastionul, adică vechea cetate a orașului, se reface și câteva camioane de ziare sunt "aranjate deavalma" undeva prin cartierul mărginaș Blășcovi. Vai nouă, dacă umezeala și vîpia verii le distruge! Până se rezolvă problema Bastionului nu-mi rămâne alta decât să scormonesc în cutiile mele și să mă las în seama reconstrucțiilor cu dibuiri asemenea ăloră de-i caută pe T-rex.

Încep cu fișa 1742 din Temeswarer Zeitung din 1854:2 cu însemnările următoare: "[reprezentatii de operă și teatru. Este f. frig în teatru.]" urmează câteva nume pe care le vom descifra cândva: "Etterich dr., Stelzer d., Buchner d., Sonnleitung dra. și Strompher d".

Mai zicem că prima sală de spectacole își găsește loc în 1761 în sala Primăriei comunității ilirice, adică sârbești. Din nevoi financiare, ilirii închiriază sala Consiliului luând model Primăria germană care înaintea lor cu câțiva ani face același lucru pentru balurile vremii. (cf. Nicolae Ivan, *Istoria a două secole de teatru liric la Timișoara*, Editura Marineasa, 2006, ediție îngrijită de Smaranda Vultur și Viorel Marineasa, cuvânt înainte Simina Ivan și Ioan Holender). Între săli închiriate, turnee, spectacole și aplauze își fac loc și întâmplări care seamănă cu isprăvile aventuroase de prin romanele lui Paul Henri Corentin Féval. Dacă nu, și mai și! Imaginați-vă daravera orchestrei lui Strauss cel Mic, revoluționarul și iubitorul de exotisme, care seamănă mult cu cele pe care le putem vedea la televizor pe Travel Channel. În turneul prin Transilvania, în vremea revoluției din pașopt, orchestra ajunge în cele din urmă prin Brașov. Despre întâmplările acestea scrie cu înțelegere jurnalistul și traducătorul William Beatty-Kingston de la "Daily Telegraph" chiar la vremea respectivă. Să luăm aminte că autorul știa italiana, odată ce traduce din operele lui Verdi și Puccini. Același compune imitații poetice după câteva poeme de Vasile Alecsandri, una dintre ele (*The end of autumn*, vezi http://en.wikisource.org/wiki/The_end_of_autumn) dă seamă despre viziunea polară pe care o aveau englezii despre locurile în care s-a aventurat orchestra lui Strauss-junior.

Iată cum decurg faptele în descrierea lui William Beatty-Kingston în volumașul din anul 1887 *Music and Manners* (citat în Franz Metz, *O călătorie spre Orient : Johann Strauss și concertele sale în Banat, Transilvania și țara Românească*, ADZ, 2003): «Între timp. membrii orchestrei Strauss ajunseseră într-o stare de-a dreptul îngrijorătoare: erau zdrențăroși, murdari, nerași și prăfuiți, așa că la prima vedere ofereau impresia unor incorigibili "pungași și vagabonzi". Nici un hangiu din Brașov nu voia să le dea casă și masă sau să le permită să cânte în localul lui. pentru că păreau a fi tâlhari deghizați în muzicieni. De aici, cu toate că era iarnă grea, au fost încărcăți împreună cu instrumentele lor, într-un car de fân descoperit și au fost transportați prin Carpați până la granița cu Valahia » (p. 65). Desigur nu lipsesc strigătele de ajutor pe malul unor râuri învolburate la vreme de iarnă, așa cum povestește, într-o expresivă scrisoare, Schani (Strauss-fiul) către un amic în ianuarie 1848, scrisoare aflată în arhiva tipărită de Franz Mailer la Verlag Hans Schneider Tutzing 1983, cu titlul complet (și edificator!) *Johann Strauss (Sohn) Leben und Werk in Briefen und Dokumenten* (cf. Franz Metz, *op.cit.*, p. 64). Acest Franz Mailer moare la 90 ani în iarna anului 2010 și rămâne în memoria posterității ca "arhitect al colecției de 26 de CD-uri pe nume *Josef Strauss Complete Recorded Edition*", după cum ne încredințează domnul Peter Kemp, Honorary Life President al Organizației Non-Guvernamentale The Johann Strauss Society of Great Britain (cf. www.naxos.com).

În tot cazul drumul spre capitala principatului valah pare că e pe măsura acelora care șepuiesc prin îngustele trecători ai Anzilor Cordilieri: "am ajuns în munți înalți și am așteptat cu frică drumurile înguste și periculoase, despre care aflaserăm încă de la Sibiu și Brașov. Nu am văzut nicăieri atât de mulți munți ca aici. Drumul aici este făcut pe o parte din stâncă, pe cealaltă din pădure. Sub pădure se deschide teribila prăpastie. Întregul drum este de fapt doar o trecere printre stânci și, din cauză că nu există parapet, este foarte periculos." (Franz Metz, p. 63). Asemenea mai marilor unor expediții în lumi îndepărtate, compozitorul lui *Revolutions-Marsch*, *Op. 54* își liniștește membrii orchestrei cu un discurs mobilizator: «Camarazi! Trebuie să sfârșim într-un fel această istorie. Fiecare om este la fel de bun cu celălalt, dacă nu mai bun. Să fie aceasta parola noastră: "Toți pentru unul și unul pentru toți!" În următorul oraș vom da un concert de despărțire, vom împărți câștigul și apoi, pe primul drum bun care ni se oferă, vom încerca să ne întoarcem la Viena.» (Metz, 66).

Mai e de adăugat și faptul, nu lipsit de însemnătate, al bandelor de hoți care băntuiau prin acele ținuturi muntoase și care pretindeau arme pe măsură. Prin urmare au hotărât "să fie sacrificate două viori și, în schimbul lor, să-și procure arme; au primit pe acestea câteva pistoale ruginite, în orice caz fără muniție.

Continuare în pagina 31

CEAUȘESTII ȘI RECURSUL LA METODA VIOREL MARINEASA

A trebuit să survină moartea sa pentru ca să dobândească șarm. Unii i-ar înălța monument. Niște moștenitori vorbesc cu îndrăzneală de brand, de exclusivitate. Uită însă că, bun-rău, el aparține poveștii acestei țări. Juzi descumpăniți pun în mâinile acelorași urmași bunuri culturale care n-au aparținut lui tataie Andruța și nici n-au fost dobândite în urma unui demers onest. "Era mai bine atunci, am pierdut un mare român", se lamentează tipi de diverse calibre. În schimb Sergiu Nicolaescu, cel care a stricat prin producțiile sale episoade consistente din istoria României, cEAUȘIZându-le agresiv, ca și capodopere ale literaturii noastre, recitindu-le în maniera dogmatismului la zi, se dovedește pragmatic și zice că-i convine democrația șloampă de astăzi. "De o mare viclenie și de o la fel de vastă incultură", după zisa lui Vladimir Tismăneanu, CEAUȘESCU nu e ușor de prins într-o formulă. O rețetă ar fi cea a lui Andrei Ujică, în *Autobiografia lui Nicolae CEAUȘESCU*, un film de montaj fără niciun comentariu.

Grigore Cartianu (în volumul *Sfârșitul CEAUȘESTILOR. Să mori împușcat ca un animal sălbatic*, Editura Adevărul Holding, București, 2010) se limitează, după cum mărturisește, la "povestea dramatică, ridicolă și grotescă" de final a cuplului dictatorial cu pretenții de eternitate, când apărea în chip evident că Marele Bărbat era "un moșneag senil, sanguinar și monoman" (tot Tismăneanu). Bazându-se (cu puține scăpări) pe o investigație jurnalistică exemplară, Cartianu "a găsit numeroase amănunte pe care istoricul și juristul le ignoră", observă judicios, în prefață, Alex Mihai Stoenescu (un analist care, altfel, nu-mi place nici de frică și care prea își dă mâna cu teoriile domnilor Stănculescu și Andon atunci când e vorba de revoluția pornită la Timișoara, văzută ca operă a serviciilor secrete străine, venindu-i greu să accepte că un sistem impenetrabil a fost dat peste cap de niște "gloate" ale locului).

Din punctul meu de vedere, volumul începe la pagina 125 (acesta are, cu anexele, 527), cu puțin înaintea fugii cu elicopterul de pe acoperișul clădirii Comitetului Central. Desigur, și ce e înainte se dovedește important, însă datele sunt îndeobște cunoscute din alte numeroase lucrări. Cam din

momentul la care m-am referit, povestirea intră în cadența sa specifică și te ține în priză până la sfârșit. O istorie caracteristică pentru comunismul autohton, care i-ar fi priit lui Belu Zilber, căci poartă amprenta amestecului de crunt stalinism cu o caragialiadă cinic-burlescă.

Spectacolul-mascaradă din după-amiaza zilei de 17 decembrie 1989. CEAUȘESCU cântă aria "trădării". Elena îi ține hangul. Aceasta, trădarea, se insinuează din Est și din Vest, urmărind să instaureze "socialismul uman capitalist", dar își găsește corespondent în interior, din moment ce la Timișoara nu s-a tras cu gloanțe de război, adică pactizându-se cu "pleava societății". Suntem în sediul Comitetului Central al PCR. Cei 31 de curteni, membri ai Comitetului Politic Executiv, ascultă docili și consternați. CEAUȘESCU joacă tare. Le aruncă în față demisia. Se consumă intens "12 minute tragicomice", zice Cartianu. Dăscălescu și Curticeanu jură credință veșnică, nimic nu-i poate separa de Conducător; Pacoste ține de ușă, ca nu cumva să plece și să-i lase baltă. Tovarășele Lina Ciobanu și Ana Mureșan bocesc neajutate. Liderul maxim îi perpelește o vreme. Până la urmă, se lasă convins, îi iartă, vor merge împreună mai departe.

Dar tăvălugul *trădărilor* nu poate fi stopat. Iată, acestea survin în propria familie. Mai întâi, în iunie 1989, fratele mai mare, Marin CEAUȘESCU, șef al agenției economice de pe lângă Ambasada României din Austria, îl sfătuiește să abandoneze puterea în favoarea lui Ion Iliescu, "omul rușilor". (Trebuie spus că circula, cu câțiva ani înainte, pe unde se aduna lumea cărcotașă, zvonul că Iliescu va fi următorul. În inocența mea, mă întrebam atunci care va fi terțiul procedural, din moment ce omul fusese înlăturat din Comitetul Central, fiind tras pe linia moartă ca director la Editura Tehnică.) Pe ultimii metri, și "fratele Ilie s-a dat cu sovieticii", dacă ar fi să dăm crezare mărturiei sale din 25 ianuarie 1994, cu prilejul audierii la Comisia "Decembrie 1989": acesta i-ar fi dat o povață similară atunci când CEAUȘESCU, în drum spre neant, l-a sunat după ce părăsise cu elicopterul sediul Comitetului Central, în timpul scurtului popas de la Snagov.

Continuare în pagina 31

JURNAL DIN ANII CRIZEI

ROBERT ȘERBAN

Luni, 30 august 2010

De dimineată până pe la 18, în comisia de validare, citim dosarele și din cărțile celor care vor să devină membri ai USR. La sfârșitul zilei facem, ad-hoc, un fel de top al celor mai... puternice imagini descoperite prin volume. Mie îmi pare că distihul "Iubita mea este păroasă/ ca un vierme de mătasă" (așa, cu ă, nu cu e!) este cea mai spectaculoasă. Bogdan Crețu crede că aforismul "Viața te surprinde în cele mai diverse ipostaze" e nr. 1.

Marti, 31 august 2010

La 9,30 sună telefonul. Mă uit pe ecranul lui: numărul lui Radin Peianov. Ieri, Adriana mă anunțase că e internat la Județean. Răspund repede. Cu o voce stinsă, doamna Peianov îmi dă vestea năpraznică: Ioța a murit. Șoptesc câteva cuvinte și îmi înghit altele. Îmi vine în minte ultima noastră întâlnire, când, în poarta editurii, mi-a spus, la despărțire: "Bătrâne, e vremea să mă ocup și de cărțile mele". Le va scrie în cer.

După-amiază, ca să-mi liniștesc gândurile, merg la Francisc Chiuriu, în atelier. Îmi arată ce a lucrat în ultimul an. Prolific. Polemic. Câteva dintre pânze sunt d'apres-uri, iar personajele sunt politicieni, de la Angela Merkel și Sarkozy, până la T. Băsescu. Contextele ironice în care sunt distribuiți "băieții" au efecte vizuale puternice, iar măiestria de portretist a lui Francisc e impresionantă. Mai are o surpriză: câteva autoportrete făcute de Ana, fiica sa, elevă la liceul de arte. Picturile sunt atât de expresive, încât dau glas entuziasmului. O felicit, îi pun întrebări, îi prevăd un viitor strălucit. Ana vrea să urmeze secția de modă, nu de pictură. Dar nu în țară, ci într-un oraș cu tradiție în lumea modei. O altă surpriză, la plecarea mea spre gară: un dar de la Francisc. Un superb nud, lucrat în roșu. Plec ținându-l la piept. Totuși, e învelit într-o hârtie...

Joi, 2 septembrie 2010

S-a remaniat guvernul. Au căzut șase miniștri. Nu credeam că, în afara lui Berceanu, o să zboare și Videanu. Totuși, Băsescu e încă foarte puternic dacă i-a dizlocat pe cei doi boși ai PDL-ului. Nu e ca-n tabloul lui Francisc.

Sâmbătă, 11 septembrie 2010

De ieri sunt într-o colonie literară în Serbia, până vinerea viitoare, alături de scriitori sârbi, danezi, francezi, bosniaci, irlandezi și de Nicolae Coande. Trecem, cu piciorul, un pod peste Dunăre ca să vizităm cetatea veche a Novi Sad-ului, Petrovaradin, de unde se văd atât orașul (Novi), cât și fluviul. O bună parte dintre încăperile cetății au fost date de către autorități artiștilor plastici, care le-au transformat în ateliere. Unele sunt deschise și le vizităm. Oare în Timișoara n-or fi niște clădiri vechi pentru mulțimea de artiști ce n-are ateliere? Oare ce s-o face în Bastionul care stă să fie dat în folosință la sfârșitul lunii? Poeta Ileana Ursu, care are casa în Petrovaradin, îmi spune că toate cele trei poduri, inclusiv cel pe care am venit, au fost bombardate de americani, în 1999. Și doborâte. Până să fie refăcute, familia ei și toți cei care trăiesc în orașul vechi au rămas fără apă. Au trebuit să treacă Dunărea cu bărcile, cu bacurile, cu vapoarele. Cum au putut. Zilnic, vreo doi ani. Fumători înrăiți și săraci lipiți, și-au făcut țigări din foile unei biblie bulgărești. Poftim?! "Da, am fumat Biblia până la Noul Testament", îmi spune Ileana. Râd. Apoi îmi fac o cruce cu limba.

Duminică 12 septembrie

Pavel Gătăiașu ne conduce, pe mine și pe Nicu Coande, în atelierul lui Doru Bosiok din Novi Sad. Doru ne așteaptă cu un bar garnisit cu sticle și cu mii de ore de muzică. Mă opresc la o țuică de caise, primită de gazda noastră de la un intelectual ("profesie" ce mă ajută în decizie) rus ("amănunt" decisiv în luarea ei) stabilit în Serbia. Apoi, ne pune tot felul de melodii și de trupe. În top – "Ognjen i prijatelji", ce cântă un etno-jazz cu fel de fel de influențe, printre care și românești. Doru ne lămurește: taică-su e român, pictorul Constantin Popovici, elev al lui Ciucurencu, cu care a fost coleg de facultate, în București. Ognjen, absolvent de Conservator în Germania. Se aude! Ne place? O să primim un CD. Până atunci, ne arată lucrări. Dintr-o mapă dosită sub altele, scoate un ciclu de desene erotice: rafinate, inteligente, pline de haz. Ca autorul lor. Nicolae își alege unul – mai puțin erotic – pentru coperta viitoarei sale cărți de poezie. Plecăm mirosind a caise și fredonând muzici balcanice.

Luni, 13 septembrie

Prima zi de grădiniță a Crinei. Aflu de la maică-sa, prin telefon, că a plâns când a lăsat-o acolo, dar că s-ar fi liniștit apoi. După-masă vorbesc cu însăși... grădinaresa, proaspăt întoarsă de la "muncă". Îmi turuie la mobil că a plâns puțin, că i-a plăcut mult, că a mâncat, s-a spălat pe mâini, a dormit, a învățat un cântec și că vrea să meargă "și malți, și mielculi, și joi, și vineli, și sâmbătă, și duminică, și luni, și tot timpul la glădiniță". Și uite așa s-a evaporat pietroiul ce-l aveam pe inimă.

EDITURA BRUMAR – INVITATII

■ Muzeul de Artă din Râmnicu Vâlcea a găzduit, în 24 septembrie, lansarea vîlului de poezie "Femeia lui Yerutonga", de Petre Tănăsoaica. Despre volum – apărut în condiții grafice bibliofile la editura "Brumar" – au vorbit Nicolae Manolescu, președintele USR, și Robert Șerban, director editorial "Brumar".

■ Vineri, 8 octombrie, de la ora 12, la sediul revistei "Orizont" va avea loc lansarea romanului "Trupul molatic al nopții", de Zoltán Böszörményi, apărut la editura "Brumar". Traducerea din limba maghiară a cărții este semnată de Ildikó Gábos-Foartă.

ISTORIE LOCALĂ IDENTITATE REGIONALĂ RADU PAVEL GHEO

Viziunea centralistă asupra istoriei României, care domină discursul public de aproape un secol (adică de la Marea Unire din 1918), a împiedicat studierea obiectivă a istoriilor României, adică a variatelor și complexelor parcursuri temporale ce au conturat specificul fiecărei regiuni românești în parte și al întregii țări ca ansamblu. Ea nu doar deformează, ci și sărăcește zestrea culturală și de civilizație a țării. Mai mult, o astfel de viziune etnocentristă și uniformizantă falsifică istoria națională, iar când fundamentele istorice sînt false, nici construcția identitară ce se ridică pe ele nu poate fi foarte stabilă.

Istoriile regionale ar putea corecta și completa concepția amintită mai sus. Ele ar ajuta la înțelegerea prezentului României prin prisma trecuturilor diferite ale regiunilor ce o formează. În plus, astfel de istorii oferă șansa reconstruirii identității naționale în acord cu epoca și regiunea în care trăim: o Europă modernă, a cetățenilor și nu a grupurilor etno-naționale.

Un astfel de demers ne propune volumul *Identitate și cultură – studii privind istoria Banatului*, coordonat de prof. dr. Victor Neumann și apărut în anul 2009 la Editura Academiei Române. Cartea, apărută în condiții grafice de excepție, este o antologie de studii ce se referă la momente istorice diferite și la destinul mai multor grupuri etnice din regiune. Cîteva din texte (cum sînt cele ale lui Lajos Notáras sau Mihaela Vizental) ies pînă la granițele Banatului istoric, concentrîndu-se asupra unor momente și personaje din Arad. Dar, tocmai grație diversității lor, studiile prezente în volum reușesc să ofere o imagine realistă a Banatului multiethnic, multiconfesional și plurilingv, cu complexa și frămîntată lui istorie.

Pentru mine, cititor interesat, dar nu tocmai specializat în domeniu, una dintre calitățile textelor este, dincolo de informația istorică, abilitatea de a surprinde și dezvălui aspecte necunoscute sau ignorate ale istoriei regiunii. În aceste texte transpare farmecul științei descoperirii trecutului, ce aruncă o lumină nouă asupra unor realități cunoscute. De exemplu, textul lui Martyn Rady, profesor de istorie contemporană a Europei de Est și Sud-Est la University College din Londra, *Controverse istorico-istoriografice privind toponimul "Banat"*, ne dezvăluie felul cum o regiune lipsită de instituția banului, cum este Banatul Timișan, a ajuns să poarte numele de Banat. Rațiunile utilizării toponimului amintit pentru

regiunea cunoscută azi sub acest nume erau unele de ordin politic, căci termenul apare la începutul secolului al XVIII-lea, în perioada negocierilor dintre turci și austrieci asupra demarcării granițelor dintre imperii. S-ar putea spune astfel că Banatul, ca realitate istorico-geografică, s-a născut abia prin 1716-1717.

Un alt text la fel de interesant este cel al coordonatorului volumului, Victor Neumann, despre *Ecoul pogromului de la Iași în presa din Banat*. În ciuda armoniei interconfesionale și interetnice pe care locuitorii Banatului și-o revendică drept element identitar definitoriu, după pogromul de la Iași din 28-30 iunie 1941 în cîteva publicații timișorene de limbă română apar texte de un antisemitism furibund, ce respectă linia ideologică rasistă și naționalistă a epocii, texte semnate de intelectuali respectați ai burgului. E drept că – dacă am pomenit de acele dezvăluiri ce fac farmecul istoriei – tot Victor Neumann descrie într-un alt text, *Evreii din Banat și Transilvania în anii celui de-al Doilea Război Mondial*, eforturile făcute de localnici pentru a împiedica deportarea evreilor bănățeni și transilvăneni în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Istoricul citează o scrisoare adresată lui Ion Antonescu de cîteva intelectuali timișoreni, care, în aceeași epocă de recrudescență a naționalismului, îndrăznesc să scrie: "...ne cutremurăm la ideea că cetățenii unui stat ar putea fără nici o vină să fie despuiați de tot avutul lor și alungați din țara în care s-au născut și în care zac de secole osemintele părinților, bunicilor și străbunicilor lor" (*op. cit.*, p. 220). De altfel, în favoarea evreilor din aceste două regiuni intervin, printre alții, liderul țărănist Iuliu Maniu și mitropolitul Bisericii Ortodoxe din Transilvania, Nicolae Bălan.

Nici celelalte texte incluse în volum nu sînt mai puțin interesante și, cum spuneam, ele conturează, pas cu pas, identitatea unei regiuni care și-a păstrat anumite caracteristici comune și după reconfigurarea granițelor naționale. Ionel Popescu scrie despre interferențele creștino-iudaice, Patrick Lavrits despre șvabii din Banat, Miodrag Milin despre sîrbii bănățeni, Adrian Marcu despre gruparea literară *Aktionsgruppe Banat* și așa mai departe. Imaginea de ansamblu este aceea a unei lumi coerente, relativ unitare, supuse vicisitudinilor istoriei, dar în care identitatea locală și calitatea de *cetățeni* a locuitorilor zonei (cum se spune în scrisoarea citată mai sus) primează în cele mai multe rînduri în fața politicilor naționaliste și izolaționiste.

ILIE ADRIANA CÂRCU

Ușa Casei de Cultură din Timișoara se deschide cu o smucitură și, sub ochii mei uluiți, se perindă o procesiune insolită: în frunte, un tânăr pletos cu un aer hotărât, ducând un toc de gitară în mâna dreaptă și un stativ de microfon în stânga, după el doi găligani, unul cu obraji înfloriți de acnee adolescentină, un altul subțire ca un șnur, și la urmă de tot un puști cărând un contrabas de două ori cât el. Este primul meu contact cu *Pro Musica*; în ordinea intrării: Ilie Stepan, Erlend Krauser, Doru Iosif, zis și Castravete, și Dixi Krauser. În timp ce ei se instalează cu febrilitate și cu o oarecare stângăcie – la indicațiile lui Ilie care este în mod evident șeful lor, mă întreb dacă ideea să-i invităm să cânte la clubul de jazz o fi fost chiar cea mai bună. Scriem anul 1973 și *Pro Musica*, spulberându-mi cu gingășie îndoiala, dă un recital de o frumusețe unică. Muzica lor este folk, dar înăuntrul ei există o componentă care, acum, privind înapoi, gândești că te-ar fi putut face să le întrezărești traiectoria muzicală urmată ulterior de membrii grupului. Nu-mi mai amintesc decât o singură piesă din recitalul lor de atunci - o piesă pe care o port și azi în suflet: *Glossa* lui Mihai Eminescu.

Tot așa cum nu-mi amintesc ce puteam face doar câteva luni mai târziu, în nopțile acelea de vară tânără, când, în loc să învăț pentru bacalaureat, ascultam, împreună cu Ilie și cu Castravete, cântece vechi brodite la gitară de Doru Apreotessei, vorbind vrute și nevrute până la ziuă. Nopti în care Ilie își întrerupea vreo teorie cosmico-existențială ca să-l îndemne pe Apre, cu un nou "Bătrâne, mai cântă-ne ceva!", iar bătrânul zicea niște cântări pe care nu le-am auzit niciodată înainte și nici după aceea. Cam tot pe atunci, sunetele de o delicatețe metalică ce ieșeau dintr-o cutie de lemn, destul de kitschoasă de altfel, pe care o primisem din Germania, devin motivul piesei "Un cânt de Anul Nou!". Prin anii 90 aflu că un alt cântec, o compoziție a lui Ilie, numită simplu *Timișoara*, a devenit imnul revoluției și mă gândesc că acest lucru i se potrivește.

În vremea care trece, îl revăd când și când, mereu cu bucurie proaspătă, izvorâtă parcă din nopțile acelea fără somn – *The Nights of Love and Laughter*. Cu ironia inteligentă și cu efervescenta ce-l caracterizează, Ilie îmi face de fiecare dată, pe scurt, cronica vieții muzicale timișorene și îmi povestește despre planurile lui. În vara lui 2007, când, la Festivalul de folk de la Gărbăna, îi iau un scurt interviu, îmi vorbește despre The Stepan Project – și despre *Trilogia Sensul Vieții*, din al cărei ultim segment, *Lumina*, va cânta câteva piese împreună cu Horea Crișovan și cu Dixie Krauser în cadrul festivalului. La vremea aceea scriu: "Muzica lor este o sinteză (fusion) armonioasă ce îmbină reușit elemente folclorice cu cele de blues și de jazz. Acordurile de o virtuozitate suavă și detașată din ghitară lui Horea mă lansează în visare; degetele lui Dixie înduplecă corzile bassului să vibreze cîntec; la *Glossa* mă țin bătoasă pentru că știu că Ilie vrea să vadă dacă plîng". Ne revedem în 2009 la Galeria Helios unde, sub ochii aprobatori ai maestrului Remus Georgescu, Ilie dă un recital împreună cu Horea, și unde, după primele acorduri, ne spune, cu acea caracteristică mișcare din cap, să facem bine să ne liniștim pentru că ar vrea să înceapă. That's my guy!

Anul acesta nu l-am revăzut pe Ilie, dar o repede privire aruncată pe web îmi dezvăluie vorbe și fapte prin care-l recunosc. Într-un interviu vorbește despre cele două cântece interpretate împreună cu Lică Dolga din balconul Operei, la data de 20 decembrie 1989. "Eram, cred, primul muzician care s-a dus să cânte acolo la acea - spune-i cum vrei -, hai să-i zicem revoluție. Am făcut rost de o chitară și am cântat "*Deșteaptă-te, române!*" și "*Hora Unirii*". A fost cel mai emoționant show pe care l-am avut vreodată. Sentimentul pe care îl ai atunci când cânti unul sau două versuri, după care cântecul este preluat de sute, de mii de voci, care nu știu ce se va întâmpla și care sunt conduse doar de speranță, nu poate fi explicat în cuvinte". Tot de acolo aflu că pregătește un album cu titlul "Sunete dintr-o expoziție", care ilustrează "coloana sonoră a unei expoziții de pictură" inspirată de 13 tablouri ale prietenului său, pictorul Viorel Toma. În timp ce scanez cu privirea interviul de pe web, către sfârșit, îmi atrage atenția o frază. Ilie zice: "Nu îmi plac fariseii, oamenii fără coloană și yes-men-ii. Nu îmi plac oamenii care acceptă orice pe lumea asta pentru un titlu de glorie sau doar ca să o ducă mai bine". Pe măsură ce o citesc, realizez că vorbele lui ținesc chiar miezul gândului care m-a făcut să-i dedic aceste rânduri. Lui și celor lui asemeni.

SARABANDA SPAIMELOR ȘI DELICIILE GRĂDINII RODICA BINDER

Din cînd în cînd, Germania pare a-și merita porecla de *Angst-Republik*, republica fricii. Întemeiate sau nu, spaimele sunt adesea întreținute și de mass media, grație mecanismului pus în funcțiune de uzuala, banala axiomă: *good news is no news*. Că germanii se tem de inflație mai mult decît alte națiuni, se datorează și neștersei amintiri lăsate în memoria colectivă de cîteva episoade dramatice ale istoriei europene în secolul trecut, de propria lor istorie, ca și de o endemică aversiune față de cotiturile imprevizibile ale destinului, față de risc în general. Nu-i de mirare că de la declanșarea crizei financiare, refrenul inflației a fost intonat cu o insistență obsedantă în discursurile mass media, în talk show-uri, în debaterile publice. Și chiar dacă analiștii și experții încearcă să dezamorseze spaimile, anunțînd că economia germană se reîntreamează în mod surprinzător, pesimiștii nu se dau bătuti, reamintindu-le naivilor că "după criză este întotdeauna înainte de criză"...

În căutarea unor tranchilizante apte să alunge angoasele, au fost redescoperite efectele benefice ale unor preocupări și îndeletniciri străvechi, cotate pînă deunăzi drept *minore*. În recea, capricioasa și întîrziata primăvară, apoi în torida vară, care a transformat în paie firul ierbii din suculentele pașiști, redescoperirea naturii, cea din imediata vecinătate a caselor sau locuințelor citadine, s-a nimerit a fi panaceul cel mai la îndemînă și, numai la prima vedere, și cel mai ieftin. Așa se face că în cuprinsul foarte serioasei și pînă nu demult conservatoare reviste lunare de cultură politică "*Cicero*", pe lîngă titluri precum: *Europa în gheara speculanților, După noi, potopul – agențiile de rating în vizorul justiției, Profetul prăbușirii sau cum a reușit managerul fondurilor Hedge, John Paulson să cîștige în plină criză 3,7 miliarde de dolari și cum deși metodele sale murdare, deși date la iveală, nu-l împiedică să parieze mai departe, dar împotriva dolarului*, aflăm și care sunt deliciile grădinii și ale grădinăritului.

Că ele sunt profitabile financiar și după ce cancelarul Merkel a proclamat imperativul austerității, o dovedesc sumele lipsite de precedent cheltuite azi de locuitorii Germaniei pe plante și flori, celebrarea la unison, prin reviste cu foi veline, a virtuților "vieții la țară", transfigurarea subită a micilor grădini date de municipalități în arendă persoanelor particulare, a așa numitelor

Schrebergarten, etichetate pînă mai ieri de intelectuali drept *biotop al conformismului obtuz și mărginit*, în adevărate insule de trudă și fericire, spații privilegiate de evaziune din zbuciumul oceanului citadin. Este vorba, în paginile aceleiași reviste, și despre marile parcuri din preajma unor reședințe particulare dar, despre lux, nu este bine să se pomenească atunci cînd toți sunt chemați să strîngă cureaua. Totuși, 50% din germani au o grădină, mare sau mică, iar cei care nu au, își umplu balcoanele cu glaste de flori. Mai aflăm că tot mai mulți își vor petrece vacanțele acasă, prin parcuri și grădini, că au fost organizate, pe durata verii, festivaluri horticole, party-uri cîmpenești, într-un cuvînt, "bucoliade".

Reviste precum "*Landlust*" ating tiraje de aproape un milion de exemplare, rafturile librăriilor sunt umplute de cărți de specialitate, ca și de luxoase albume de fotografii ale celor mai frumoase grădini din lume. Răsfoindu-le, nu suntem prea departe nici de reveriile unui Jean-Jacques Rousseau, plimbăreț singuratec prin păduri întunecate în nonșalantul și libertinul veac al Luminilor, înaintea Revoluției Franceze, nici de o recomandare făcută de Voltaire la sfîrșitul romanului său "*Candide*" (o satiră la adresa filozofiei lui Leibniz, a optimismului cu orice preț conform adagiului "totul e spre bine în cea mai bună din lumile posibile". Cine nu-și mai amintește "story"-ul sau nu a citit cartea e bine să știe că eroul romanului, *Candide*, după ce a trecut prin cele mai cumplite încercări, ca de altfel și restul personajelor, după ce a scăpat cu viață din războaie și catastrofe, părăsește utopicul Eldorado. Revine acasă și, cu banii cîștigați, își cumpără un petic de pămînt, se căsătorește cu Cunigunda, vechea lui iubire, urțită de trecerea anilor și de suferințele îndurate și, ripostînd bonom optimismului doctrinar al maestrului Panglosse, enunță dogma cultivării propriei grădini. Invitație sau ordin, formula are deopotrivă un sens propriu și figurat. Fiindcă, nu în ultimă instanță, grădinăritul *tale quale*, cu sapa, grebla și lopata în mînă, este și o școală a răbdării, a umilinței, a tenacității, a supunerii la legile inconturnabile ale naturii, un exercițiu de disciplină, oferind în compensație șansa de a da uitării fluctuațiile bursiere și spaima de inflație, de a întrevede miracolul creației și al vieții și în cele mai modeste dintre înfățișările ei lumești. Cu condiția...să ai o grădină.

POVESTEA ZILELOR NOASTRE LA FRANKFURT

Ediția germană a volumului Adrianei Cărcu, *Povestea zilelor noastre* (Die Geschichte unserer Tage, Begegnungen mit Künstlern aus Rumänien) va fi lansată la Târgul de Carte de la Frankfurt, în cadrul pavilionului românesc, pe data de 10 octombrie la ora 11:00. La lansare vor participa autoarea, Eugen Gondî, Victor Cărcu, Georgine Cares, Valeriu Sepi, Inge Meyer, Răzvan Georgescu, Walter Roth și Johann Lippert. Evenimentul este organizat de Institutul Cultural Român Berlin, împreună cu ArtCiclova Association și cu editura WaRo Verlag din Heidelberg.

Artiștii plastici timișoreni Oana Bolog Bleich, Andreea Foanene și Filip Petcu, întruniți în grupul MATCA, expun în foaierea Primăriei din Heidelberg. Expoziția organizată de "Societatea Al. I. Cuza" din Heidelberg împreună cu municipalitatea orașului Heidelberg și cu "Fundatia Culturală First, Timisoara" este deschisă până pe data de 25 Septembrie.

POEME DE ROBERT ȘERBAN

LUMEA PREMIANȚILOR

aproape o vacanță de vară
am căutat prin podul casei
diplomele bunicii
îmi spusese
că și ea a fost premiantă la școală
iar asta chiar nu-mi venea să cred

în fiecare zi
răscoleam printre obiecte
care își pierduseră mirosul
de parcă erau căzute
din altă lume
o lume cu un soare
ce se strecura prin locurile ascunse
și apoi se transforma
în felii de cașcaval
galbene și mari

de câte ori treceam prin ele
subțire ca un fluture fără aripi
în urma mea se ridica polenul
iar lumea
se întorcea din moarte
și se oprea la jumătatea drumului

mă mișcam încet
eram de câteva ori mai ușor decât
lucurile pe care puneam mâna
și care mă țineau acolo
ca niște ancore
de lemn
de lut
de sticlă
de ceară

VREASCURI

inima mea e o ciocănitoare flămândă

îi înțeleg pe cei care vor s-o ușuie
pe cei care-i aruncă
din pungi sau de prin buzunare

când ajung în dreptul meu
copiii își deschid brațele
și se prefac imediat că zboară
de parcă-s nebuni
uuuuuuuuuuuuuuu
cei mai mici
îl invocă pe un anumit Udi
care apoi îi posedă minute în șir
ca un necurat

zilele mele
nu trec una după alta
ci una prin alta
ca vreascurile cu care o pasăre
încearcă să-și facă un cuib

CA PRINTR-O MINUNE

bătrânii vin seara la teatru
și intră gratis
cupoanele lor de pensie
țin locul biletelor

în câteva minute
încep să picotească
iar trupurile mărunte
li se scurg încet pe scaune
de parcă ar fi niște păpuși
din care
la final
actorii își scot mâinile ușor
să nu sperie copiii din primele rânduri
ce vin la matineu
să vadă cum
uneori
povestea se potrivește
ca o mânășă

și Binelui
și Răului

MINUNATELE REPLICI DE DUPĂ

viața-mi pare o vechitură de film rusesc
cu cadre largi
monotone
prin care mai trece câte-un personaj
ce vorbește-n dodii
se mișcă nefiresc
și trăsnește a moarte

ce altceva aș vrea?
nu mai sunt nici eu tânăr
din când în când mă-nțeapă la inimă
pantofii mi-au rămas la fel de boțiți ca anii
trecuți

fiindcă nu ies niciunde
nicăieri
de mult trebuia să vină un cutremur
care să aducă sfârșitul
dar nu asta mă interesează
nu asta tot aștept
ci replicile
minunatele replici de după

ÎN CĂUTAREA BĂNILOR

pornim în căutarea banilor
cu frunțile încrețite
de parcă de la o tâmplă la alta
câte-un ghem de rafie
stă să se deșire

mergem hotărâți
trupurile-s curbate-nainte
și nu întoarcem privirile nici măcar când
femeile
de pe partea cealaltă
seamănă cu perechile noastre

primele picături de sudoare
ne răsar la marginea orașului
ca niște eczeme ce călătoresc
de la sprâncene în jos
spre buricul pământului

să mergem mai încet
spune câte unul
iar mânecile cămășilor ne strâng de pe fețe
o parte din ce-au muncit până acum trupurile

suntem în căutarea banilor
drumurile s-au împuținat
dar al nostru duce numai în sus

vorbele ne sunt puține
ca niște comenzi din spatele frontului
căci un război are de purtat fiecare

nu ne iubim
însă celui care rămâne în urmă
i se strecoară sub tălpi
umbrele alungite ale celorlalți
și-l trag după ele-nainte

în căutarea banilor
ne amintim de copilărie
când ne-mpingeam pe sub roțile dricurilor
ca să culegem monezile mici
cu care rudele
plăteau răposaiilor
fiecare pornire

O DORINȚĂ

vreau să scriu
ca și cum m-aș naște
plin de sânge de bucăți de piele și resturi
de carne
cu un tipăt gros

prelung
de barbar lepădat de ai lui
într-o pădure de statui romane
ce-l privesc îngrețoșate și cu dispreț

vreau să scriu
cu un tăvălug de cuvinte
versuri care să iasă din pagini
și să se agațe de pereți de ferestre de uși
ca firele unui păianjen care a prins o insectă

uriasă
ce tocmai se pregătește să-l devoreze
și
înnebunit de frică
țese într-una într-una într-una
până când se topește
în ațele ce se întind – o cămașă a morții
prea mare
și
prea subțire

MEDIATORUL GENEROS

Urmare din pagina 8

Nici, nici...el, Peianov, era capabil să moaie inimile și să convingă rațiunile reci, să ne deschidă ușile colaborării culturale. Eram niste necunoscuți, acreditați de el în călătoria tinereții noastre, care se încheia, acolo, atunci. Zadar, Split, Rijeka, Sarajevo, Mostar, imagini care nu se mai șterg. Apoi, treptat, din cei 10, prind să dispară câte unul, poate, se mută, nu mor, se pierd undeva, dincolo, unde? Trec granițe, clandestin, ajung în Italia?

La Ljubliana, măcar, la Villa Opicina, la Trieste, ajutați de Claudio Magris? Olimpia Radu, prima, 1973, apoi Marcel Constantin Runcanu, Alexandru Pintescu, acum Ioan Radin-Peianov...

Rodica, soția cea bună, și fiul, Boris, studentul la arhitectură, poate știu ei unde a dispărut. Oricum, pot fi mândri că Ioan Radin-Peianov a lăsat în urma lui volume și manuscrise prețioase, unele cu, poate, cercul ceștii lui de Kava, pe margine, un sigiliu liric, că a mediat între cele două literaturi, sârbă și română. Traduce din avangarda sârbilor, pe Daniil Harms, apoi prozele lui Milan Crnjanski, ale lui Danilo Kis, cu pricepere și pasiune, unii îl fură, ce deziluzie, concepe antologii, alege mereu nume reprezentative, pe Srba Ignjatovici, sau pe un poet postmodern, ca Jovan Zivlak. Pe acest om talentat, prin el, l-am cunoscut anul trecut la Festivalul internațional de poezie din Novisad. Novisad, Karłowicz, discuții despre modernitatea literaturii sârbe, scriitori de frontieră, "Mitteleuropa periferiilor" a lui Cornel Ungureanu, replici pe o terasă, recitaluri, dialogurile cu Ileana Ursu sau Pavel Gătăianțu, echivalențele versurilor mele din "Zlatna greda", toate prin Ioța s-au pornit, s-au încheiat. Traduceri, contacte, planuri editoriale, dăruire, proiecte viabile pentru "A Treia Europă". Toți îi suntem, cumva, datori lui Peianov.

Știu că, de-acum, la Timișoara nu va mai ieși zâmbind, din Biblioteca sârbească, un prieten vechi să mă întâmpine, "hai la o kafa!"...Sau poate cine știe...

TRUPUL MOLATIC AL NOPTII

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

Böszörményi Zoltán este un scriitor frapant, surprinzător, ciudat – ca propria-i viață. Odrasla a unor părinți săraci (tatăl, gazetar, iar mama, lucrătoare la uzina de vagoane din Arad), la nouă ani este trimis la școala de balet din Cluj. Cu puțin, însă, înaintea absolvirii, la insistențele părinților, e nevoit să părăsească școala. Elev în clasa a cincea, publică cele dintâi versuri (iar mai apoi și proză) în revista *Napsugár*. La vârsta de 18 ani, Böszörményi fuge de acasă, iar la 30 și mai bine de ani, în urma apariției celui de-al doilea volum de versuri, fuge și din țară. Motivele evadării vor fi fost de ordin strict politic. Cu toate că visa la Australia, ajunge numai în Austria, în lagărul de la Traiskirchen, de unde emigrează-n Calgary. De acolo, pleacă la Toronto, absolvă filosofia la Universitatea York, își deschide firma proprie. După Revoluție, în vara anului 1990, revine la Arad, orașul său natal, unde pornește o afacere cu surse și corpuri de iluminat. Cumpără fabrici la București și Timișoara, pe care le pierde, însă, în condiții nefirești și abuzive. De atunci încoace, se ocupă numai cu arta literară. Publică mai multe cărți de versuri la editurile *Jelenkor* și *Kalligram* din Ungaria, ca și două romane (*Vanda eternă* este unul, al doilea fiind cel de față, apărut la editura *Ulpius-ház* din Budapesta), devenite, ambele, bestseller. Publicului nostru îi este cunoscut prin placheta de versuri *O sumă de sonete* (Ed. Brumar, 2006), tălmăcite de Ildikó Gábos & Șerban Foarță.

Trupul molatic al nopții este un roman neconvențional. Firul epic subjugă cititorul, acțiunea tensionată și ramificată pe multiple planuri spațio-temporale, reușește să-l captiveze, ținându-l treaz, de-a lungul întregii lecturi. Forța analizei filosofice a existenței și sondarea dostoevskiană a abisurilor sufletului omenesc creează dramatism, iar catharsisul final evocă statutul tragediilor grecești, nu fără apel (obligatoriu) la un *deus ex machina*. Autorul ne oferă un story șocant din lumea milionarilor, despre pasiuni necontrolabile, dragoste, scandal, crimă, gelozie, într-un cuvânt întreg alaiul slăbiciunilor, vechi și noi, umane.

Vanda îl aștepta în mașina ei, în parcare. Zeno nu întârziase decât opt minute. Cerându-și scuze, o ajută să coboare din mașină.

Începuse să burnițeze, cu toate că, înainte, nu se zări nici măcar un petec de nor pe cer.

În locul unde era amplasat orașul, vremea nici că se putea să fie mai capricioasă. Uneori se întâmpla ca în mijloc de mai, în decurs de jumătate de oră, să aibă parte de furtună, grindină, soare și chiar zăpadă. Zeno de mult nu mai era atent la aceste schimbări, și acum îi spuse Vandei doar că nu se aștepta la ploaia asta care pornise din senin.

Înăuntru, în restaurant, era cald și plăcut. S-au așezat într-un colț mai retras unde erau ferți de priviri indiscrete.

În timp ce așteptau aperitivele, Zeno studie fata cu atenție. Avea un nas drăguț, aproape cărn, frunte înaltă, iar părul îl purta tuns scurt, băiețește. Buzele subțiri îi luceau umede.

Ciocniră cu șampanie. Zeno simți că și ea îl studiază. "Ce-ar putea să găsească la unul de cincizeci de ani?", se întrebă în gând, recep-tând privirile curioase ale fetei fără a fi incomodat.

– Dacă luăm ceva sau pe cineva sub microscop, putem fi siguri că ne scapă ansamblul – declară deodată Zeno, neluându-și ochii de pe ea. Era fermecat, subjugat de acest chip. Avea ceva de obrăznicie adolescentină, infatuare și provocare, curaj și poftă de luptă. Să fie ea piatra mea de încercare? – se întrebă Zeno.

– Deci, cu cât mai mult te fixezi cu privirea, cu atât mai mult dispare lumea înconjurătoare? – zâmbi fata, arătând că pricepuse axioma, dar vrea să fie sigură.

– Într-adevăr, dacă mă interesează doar detaliul și îmi concentrez atenția numai asupra lui, ca în cazul unui tablou, să zicem, concentrându-mă doar asupra clovnului dansator, îl exclud din opera luată ca întreg. Nu mă mai interesează tabloul în sine, sala, clădirea, lumea din jur cu tot ce ține de ea, universul sau galaxiile. Cât de mult mă distanțez de toate astea dacă sunt în permanență atent doar la o mică parte a lumii?

– Da, dar eu sunt atentă la detalii tocmai pentru a descoperi în ele întregul. Ca să-mi dau seama cum se reflectă detaliul în ansamblu – spuse fata.

– Nu, nu la asta m-am gândit, ci la faptul că în timp ce studiez detaliul, mă depărtez de întreg.

– Asta aduce a idee fixă sau amoc? Cel care se concentrează asupra unui singur lucru, exclude lumea întreagă și orice altceva?

– Nu chiar. Explicația este mult mai simplă...

Între timp s-au adus aperitivele. Zeno comandase o salată asortată, iar Vanda, raci. Bărbatul se simți ușor, eliberat de toate. Și fata părea calmă și mulțumită. Aeriană, senină și distrată.

Zeno privi sticla de vin. Din adâncurile subconștientului evocă versurile:

De ce cu teamă și în taină-mi

Întinzi mâna?

Oare de prea departe vii?

Gustul vinului nu ni-l cunoști?

Apoi, așteptând efectul, se uită la Vanda.

Fata nu înțelese la ce se referă. Se uită la el mirată.

– Heidegger, filosoful german, a avut o studentă la facultate, Hannah Arendt, de care s-a îndrăgostit. Ea a scris maestrului aceste versuri.

– Este o poezie tristă – remarcă Vanda, devenind serioasă. Nu mă pricep la literatură. Iar la versuri nici atât. Și la facultate am evitat cursurile unde se cerea analiza unor poezii. Dar din aceste versuri răzbate un dor, o dorință ne-mplinită. Ce te-a făcut să le evoci tocmai acum?

– Vinul! – răsé Zeno. – Vinul creează atmosferă, te inspiră. În tinerețe am citit mult, de-a valma, de toate. Adoram poeziile, filosofia. N-aș putea să-ți spun acum unde am citit aceste versuri, însă mi-au rămas în minte fără să vreau. În subconștient mă gândeam probabil la cât ești tu de tânără față de mine.

– Ei, nici tu nu crezi ce spui! În zilele noastre asta nu mai contează. După cum n-a contat nici în trecut. Bunica mea la optspe ani s-a căsătorit cu unul de patrușcinci. S-au înțeles de minune. Chestia cu diferența de vârstă e o prejudecată, nu crezi?

– Poate că ai dreptate. Dragostea, armonia, înțelegerea nu depind de vârstă. Însă poți să cazi în capcana contrariilor. Dar cum poți să anticipezi asta? – remarcă Zeno visător, strângând ușor mâna Vandei. Iar ea îi înapoie tandru strânssoarea.

Chelnerul îi servi cu deosebită atenție. Se învârti în jurul lor doar atât cât era necesar pentru a servi cina sau a umple paharele.

Zeno de mult nu mai răsé atât ca în acea seară. Vanda îl amuzase povestindu-i tot felul de întâmplări nostime. Încet-încet au ajuns să bea atât de mult încât bărbatul începuse să-și facă griji cum vor ajunge acasă. Nu atât pentru el, cât pentru Vanda.

Zeno intră cu mașina în garaj abia după miezul nopții, pentru că Vanda, după cină, îl mai invită la ea, la un pahar de vorbă. Acum se miră că el, care toată viața fusese precaut și cumpătat, nici nu încercase să zică nu. Îi plăcea fata, savură aventura și nu-i păsa de lume. "Numai atunci sunt cineva, se gândi, când simt că nu sunt nimic."

De mult nu mai făcuse dragoste atât de eliberat, cu atâta uitare de sine. Fata fusese pur și simplu minunată, la fel ca noaptea și noua experiență. La asta se gândea în drum spre casă. Și la faptul că nu avea niciun fel de remușcări. Î se părea că această aventură amoroasă a venit firesc, inevitabil. De fapt, o dorise pe Vanda din prima clipă. Dar nu așa cum dorești ceva ce nu poți avea, ci la modul conștient, cu toată forța instinctului său. Voia să o cucerească, să o desprindă de lumea din jur. Nimic nu-l mai putea opri căci ea era calea însăși.

12

Din somn îl trezi Silvia, nevastă-sa. Unde-a fost, de ce a ajuns atât de târziu? – îl luă la întrebări. Zeno nu-i răspunse imediat; amețit de vinul băut cu o seară înainte, căută febril un alibi însă, pe moment, nu găsi nimic acceptabil. – Am fost la club – îngăimă în cele din urmă. Clubul era întotdeauna o scuză bună, frecventându-l aproape zilnic. Cine și-ar mai aminti exact cât timp petrecuse acolo ieri, când a venit sau când a plecat? – încercă să se convingă singur.

– A avut Walter o consfătuire cu membrii campaniei electorale și am stat cu ei. Știi și tu cum sunt politicienii, nu mai termină cu vorbăria. Găsesc mereu nod în papură, că un argument sau altul e insuficient explicat, și continuă așa, la infinit.

Silvia mormăi ceva în sensul că, totuși, era două noaptea, dar asta Zeno nu mai auzi. "Este groaznic de târziu" – constată, aruncând o privire pe ceasul de pe perete, și sări repede din pat.

O porni spre baie, dezbrăcându-și din mers pijamaua, apoi se privi în oglindă. I se păru că oglinda îl vede pe el, iar nu el se vede întrînsa. Sau poate că o teamă lăuntrică, un sentiment de rușine îl împiedica să conștientizeze și să vadă ceea ce ar trebui să vadă. Să fi fost o iluzie? Gestul automat de-a te uita în oglindă, puterea obișnuinței, când facem lucrurile inconștient? – Azi am un program foarte încărcat – intră Silvia în baie. Vreau să te rog să-mi iei rochia albastră de la curățătorie. Factura e pe masa din bucătărie. Te rog, nu uita – ieși pe ușă, trimițându-i un sărut prin aer.

Zeno se întinse cu voluptate în apa fierbinte din vană. Închise ochii, relaxându-se. Gândurile i se învârtteau în jurul Vandei; îi vedea trupul, îi simțea buzele subțiri și fierbinți lipite de ale sale și se lăsă în voia acestor senzații, subjugat de o lume de dincolo de fantezie.

Derulă în minte, iar și iar, filmul ultimelor evenimente și, cuprins de plăcere, își dori ca el să nu se sfârșească niciodată.

Îmbătat de victorie, nici nu sesiză cât de singur a rămas.

Singur și disperat.

Singur și dezarmat.

Singur și vulnerabil.

Bucuria îi rănise trupul.

"Cine sunt eu cu adevărat?" – se întrebă. Se studie ca pe un străin, își inspectă trupul, își analiză conștiința.

Ar fi vrut să cunoască mai bine acest străin, să-l descopere, să stea de vorbă cu el, să-l contrazică.

Dar cum poate cineva să fie și spectator, și protagonist, în același timp, fără a-și pierde vigilența și rămânând cinstit?

Trupul, conștiința, în ce ape se scaldă?

Și unde este malul, limanul realității la care va putea ancora în siguranță?

În jurul său totul era diafan, translucid, sensibil. Și în acest Tot, el se căuta pe sine.

13

Tocmai își aranja manșetele cămășii când Vanda intră în birou. Fața-i era radioasă, privirea caldă. Se repezi la el și-l îmbrățișă, căutându-i buzele. Iar Zeno n-a putut să-i reziste. Doar mai târziu făcu observația că totuși se află într-un birou, regretând însă imediat. – Să corespondăm – îl rugă Vanda. – Cum? – se miră bărbatul. – M-am gândit să ne folosim de serviciul de curierat dintre birouri. Nimeni nu îndrăznește să deschidă plicurile de la și pentru tine. Ei, ce părere ai? – întrebă fata, cu sclipiri jucăușe în ochi. – Ce palpitant, nu-i așa?! – exclamă, adăugând repede: – Nu pot să trăiesc fără tine. Să te sun, nu îndrăznesc, putem fi ascultați. De altfel, noi suntem patru în birou, foarte rar rămân singură, iar atunci poate tu nu ești liber. Spune ceva, așa-i că e o idee bună?

Zeno se uită la ea uimit; de unde atâta perspicacitate și inițiativă? Se gândi puțin, apoi dădu din cap afirmativ. – Bine, să încercăm începând de mâine. Dar te rog foarte mult, la

început să nu scrii nimic compromițător. Trimite în exclusivitate documente oficiale. Să vedem cum funcționează.

Vanda îl îmbrățișă din nou dar nu ca o femeie matură ci cu o oarecare grabă și stângăcie adolescentină.

Fata plecă veselă, fără să salute. De parcă urma să revină peste câteva clipe.

Zeno își făcu de lucru cu hârtiile de pe masă. "Ce idee, auzi, să corespondăm" – mormăi. Îl băntuiau imagini din noaptea trecută. Umbrele de pe perete. Trupul gol al Vandei. Îmbrățișarea ei. Sărutările-i fierbinți. Calmul divin de după.

Oare ce crede fata asta despre el? O cină și hop, în pat. "Cine pe cine a sedus?" – se întreba Zeno și un zămbet palid îi apăru pe buze.

"E un joc periculos!" – își continuă șirul gândurilor. "Până acum, niciodată n-am fost nevoit să mă ascund. Iar acum urmează să am secrete, să mă prefac, să mint. Nu, asta nu se poate întâmpla. Oricum, Vanda e exasperant de tânără." "Dar de ce?" – îl întrebă o voce lăuntrică. "Ai și tu nevoie de relaxare, de puțină joacă. Profită de ocazie. Ce ești atât de disperat? Doar nu faci rău nimănui. Bucură-te de viață. La urma urmei, tu ai început, tu ai sedus-o? Poate că ea avea nevoie de cineva pe care să-l admire."

"Vezi să nu, tocmai pe mine!" – vorbi o altă voce. "Tocmai eu oi fi Făt-Frumos pe cal alb la care visează orice puștoaică."

"Ei, nu ești chiar atât de bătrân. Cincizeci de ani, ce-i aia? Nici burtă n-ai. De trei ori pe săptămână mergi la sală. Ai bani, poziție socială, prieteni sus-puși. Nu crezi că asta atrage fetele?" – își continuă monologul interior.

"Da, dar Vanda nu e una dintr-alea!"

"Cum una dintr-alea? Atunci cum e?"

"Altfel, inspiră o tristețe inexplicabilă chiar și când pare fericită."

"Se joacă cu tine?"

"Nu, nu cred, se poartă firesc. Simt că e sinceră, spune ceea ce gândește."

"Și ce gândește?"

"Încă nu mi-e clar. Dar voi afla. Dar gata pentru azi, e prea mult. Să vedem, ce am de făcut?" "Dai bir cu fugiții? Ai conștiința încărcată?"

"Da, dau bir cu fugiții. Da, am conștiința încărcată. Mă supără faptul că nu i-am putut rezista."

"Deci, ai dat de belea!"

"Da, întocmai. Dar încerc să termin cu această aventură cât se poate de repede."

"Adică dai bir cu fugiții. Știam eu că ești un laș!"

"Eu, laș?"

Se auziră bătăi în ușă.

Traducere din limba maghiară de
ILDIKÓ GÁBOS-FOARȚĂ

fragment din romanul *Trupul molatic al nopții*, în curs de apariție la Ed. Brumar, Timișoara

CANCAN DE MAIDAN DANA CHETRINESCU

Popularitatea lui Napoleon este mai mult decât arhi-cunoscută. Cu toate acestea, istoria plăcuței comemorative în dialect provensal, care amintește oricărui trecător curios că acel loc, în 1815, a fost înnoibilat de prezența fizică și funcțiile fiziologice ale marelui corsican, ne uimește. Pesemne că, și acum două secole, indiscreția, curiozitatea morbidă și sămânța de scandal funcționau la aceiași parametri ca și astăzi. Plăcuțelor comemorative despre micțiunea lui Bonaparte le pot corespunde, fără exagerare, tabloidele mileniului al treilea. Celor franceze sau provensale, care se succedă, astfel, firesc, muzeificării jumătății inferioare a corpului lui Napoleon în scopuri patriotic-turistice, li se alătură, fără prea mare efort, cele de prin părțile noastre.

După raționalizarea informației jurnalistice, oferită cu pipeta grație unor foi ca *Scânțea*, *Drapelul Roșu* și *Cutezătorii*, libertatea presei a atins o culme democratică în anul 2010, când – aflăm din reclamele televizate care sunt uneori întrerupte de câte un film artistic – *Click!* devine cea mai citită gazetă din România, cu peste un milion de cititori fideli, o dată și jumătate mai mult decât cel mai iubit ziar de fotbal, *Gazeta sporturilor*, de două ori mai mult decât *Adevărul* sau *Jurnalul național*, de șase ori mai mult decât *Gândul* sau *România liberă*, de șapte ori mai mult decât revista *Capital* și – așa cum era de așteptat – de vreo 30 (treizeci) de ori mai mult decât *Dilema veche*. Cui se datorează acest succes răsunător, dacă plecăm de la ideea că, românilor, numai fotbalul le place mai mult decât politica și numai senzaționalul le place mai mult decât fotbalul (dacă acestea două din urmă se îmbină fericit – *tant mieux*)?

Răspunsul nu presupune un mare efort de imaginație. Reteta, în ciuda diversității ingredientelor, este ușor de preparat: un blat principal compus din întrebări existențiale (ex: "Câștigătoarea de la emisiunea Burlacul este lesbiană?") și exclamații emfatică, eventual empatică (ex. "Andreea Marin plânge în direct, de dorul mamei sale!"); o cremă pufoasă, alcătuită din cele mai fierbinți nou-tăți (ex. "Mihaela Rădulescu: La 41 de ani, arată grozav.") și cele mai neașteptate revelații (ex. "Andreea Marin: Sunt fundamental diferită de Mihaela Rădulescu."), totul aseasonat cu burtieră *News alert* (ex. "Nepoatele lui Galeri: Nu avem nimic artificial, în afară de păr") și parfumat cu un inefabil iz de ambiguitate (ex. "Elan e îndrăgostit din nou! Are o iubită de șase luni") sau cu o persistentă mireasmă tragică (ex. "Cabral, bătut și învințit la Nisa."). Și toate acestea doar la categoria "Românești", pentru că și rubrica "Pe glob" își aduce contribuția substanțială (ex. "S-au plimbat goi cu roller-coasterul!"), fără ca "Actualități" să se lase mai prejos (ex. "Goana după murături în Ungaria"). Ca să nu mai spunem că aceste titluri aparțin unui singur număr al cotidianului național!

Când vine vorba despre conținutul știrilor din tabloide, mulți jurnaliști își pun problema moralității și dreptului unor instituții – cum este aceea a unui cotidian național de asemenea tiraj – de a difuza imagini care conduc la denigrarea unei persoane, știri care formează gustul publicului, titluri care nu au o acoperire reală, înregistrări care sunt interzise minorilor etc. Alții cred că, dacă acest gen de jurnalism se practică și în Vestul civilizat, este musai să aibă succes și la noi, mai ales dacă, uneori – probabil complet

accidental – reușesc să joace cu succes rolul de justițiar. Astfel, citim – unde altundeva decât pe un blog? – că, dacă din tabloide am aflat că Andrei Gheorghe se droghează, înseamnă că tabloidele sunt bune, oamenii care le citesc sau despre care se scrie ajungând, pe această cale, să-și bage mințile în cap.

De ce înșfăcăm mai febril ziarul dacă avem promisiunea că vom citi ceva despre urina lui Napoleon decât dacă ni se oferă (doar) un fragment din discursul de abdicare ținut de același împărat? Unii psihologi cred că această preferință se datorează nevoii mai mari de emoție decât de informație, iar alții, că procesul de satisfacere a nevoilor emoționale a fost definitiv viciat în modernitatea târzie, febrilitatea sentimentelor luând locul profunzimii?

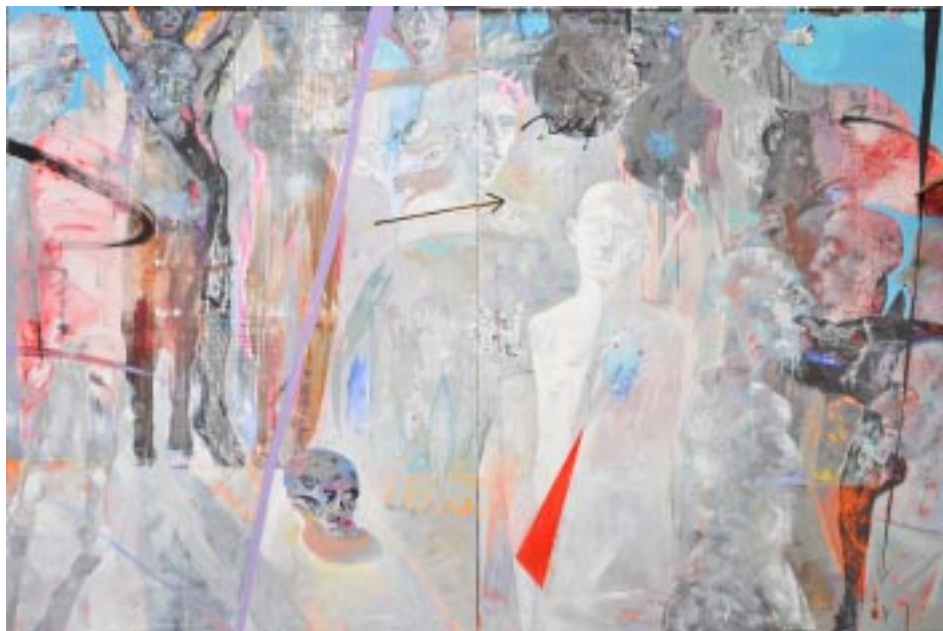
O explicație mai puțin psihologică este, însă, aceea că – deh, ale tinereții valuri! – imaturitatea presei românești este cea care se face vinovată de lipsa ei (a publicului doar în consecință) de discernământ când vine vorba de știri. Pentru că numai ce și-a sărbătorit majoratul, fetișcana care este media din țara noastră vinde tabloid pe post de *quality* și în scris, și la audio-vizual. Adică, tratează o știre serioasă cu invitați de scandal, vrea să servească la fileu, dar nu mai apucă să-și verifice sursele, sau se zbate, ca orice tânără speranță, să-și plătească creditele, așa că-și ia – la îndemnul proaspătului fost ministru de finanțe – două job-uri: informația și publicitatea. "Mai ieftin" pare a fi întotdeauna un argument bun și o poveste de succes.

Nu trebuie să ne uităm mai departe decât la televiziunea de garsonieră, în care – vorba *Academiei Cațavencu* – incap, în mod paradoxal, două sau chiar trei camere (de luat vederi), cu invitați anonimi, cu varietate redusă de știri și programe, cu o calitate modestă a montajului, pe scurt, cu o tușă amatoristă și de improvizație. Sentimentul de îngăduință care ne încearcă la vederea acestor eforturi izolate de a lupta cu sprijinul politic și parazitismul marilor și consacratelor televiziuni, ne copleșește de-a dreptul în fața omulețului bun la toate din garsonieră, palid, subțiratic și încercănat, care mai ajunge și – colac peste pupăză – victima justiției pe care o știm abuzivă și coruptă. Apoi, senzațional! Jurnalistul fără pretenții și oferta lui de știri *low cost* se transformă într-o clonă a mai-marelui fotbalului românesc, care posedă mai multe Rolls-Royce-uri, vrea să fie președinte și dă mulți bani oricărui român de bună credință.

Nevoia lui Napoleon și plăcuța provensală, teleportate în era mediatică a scrisului pe toate gardurile, ar fi făcut oameni din mulți. Doar formatul ar fi fost ușor diferit, în funcție de specific. În cazul audio-vizualului senzațional, mersul împăratului ar fi fost prezentat sub formă de foileton, cu final deschis. În cazul celui mai vândut cotidian național, știrea ar fi putut fi reluată zilnic, cu variațiuni pe aceeași temă: titrată ca întrebare retorică sau ca strigătură populară, apoi transferată de la rubrica "*Hot news*", via (în mod previzibil) "Vedete" sau (în mod mai puțin previzibil) "Sport", spre consacarea finală, în "Top 10".

¹ *Click!*, 7 septembrie 2010.

² Vezi, de pildă, Alina Kartman, "Scandalul la români – și circ, și pâine", în *Semnele timpului*, 7 septembrie 2010.

CÂSCATUL LUI NAPOLEON CIPRIAN VĂLCĂȘ

Dominique de Villepin, *Napoleon. Cele o sută de zile sau spiritul de sacrificiu*, Editura Dacia Internațional, Cluj-Napoca, 2003, p. 70 :

"Drumul lui Napoleon e jalonat de stele de piatră, panouri și diverse monumente ce amintesc cele mai mici fapte și gesturi ale marelui om. La Volone, o placă de piatră a fost ridicată de un fanatic purtând următoarea inscripție în dialect provensal : <Eichi lou 5 mars 1815 Napoléon I-er p&p passa et pissa> (trecu pe aici și pișă)".

Viața lui Napoleon a stimulat imaginația diferiților excentrici, dornici să găsească în diversele episoade ale acesteia materia în care să-și proiecteze felurite obsesii. S-au scris 178 de volume pentru a demonstra că Napoleon era nepotul lui Ludovic al XIV-lea, 123 de volume despre cunoștințele lui de magie neagră, 75 de volume despre abilitățile lui de dresor de tigri, 98 de volume despre pasiunea lui socotită maladivă pentru caise, 58 de volume despre castelele de nisip pe care le-a construit pînă la vîrsta de 9 ani, 145 de volume despre iubirea lui juvenilă pentru o portăreasă mustăcioasă, 247 de volume despre presupusele lui amoruri socratice, 537 de volume despre cîinii pe care i-a mîngîiat măcar o dată, 73 de volume despre cizmele pe care le-a purtat pe insula Elba, 475 de volume despre otrava care i-ar fi adus sfîrșitul, 144 de volume despre mîna lui dreaptă, 123 de volume despre mîna lui stîngă, 77 de volume despre forma nasului său, 1122 de volume despre dimensiunile membrului său viril, 489 de volume despre disprețul lui față de femei, 896 de volume despre cunoștințele lui de latină, 45 de volume despre presupusele lui ordine de castrare a unor preoți spanioli, 114 volume despre desenele lui erotice, 53 de volume despre mirosul trupului său, 32 de volume despre profesorul lui de geografie, 129 de volume despre culoarea ochilor săi, 4564 de volume despre femeile pe care le-a privit, 10 234 de volume despre femeile pe care le-a posedat, 17 volume despre interesul lui pentru otrăvurile antice, 19 volume despre talismanele pe care le păstra la piept, 5 volume despre glumele pe care le spunea soldaților mustăcioși, 3 volume despre glumele pe care le spunea prinților germani, 23 de volume despre talentele lui de prezicător, 1111 volume despre burta lui, 65 de volume despre dansurile lui favorite, 71 de volume despre birfele pe care le răspîdea, 144 de volume despre muștarul lui preferat, 187 de interpretări psihanalitice ale relației cu mama sa, 13 volume despre înjurăturile pe care le folosea cel mai des, iar inventarul nostru succint lasă neînregistrate încă 123 714 volume ce i-au fost consacrate.

Însă printre cele mai ciudate cărți ce s-au scris despre el poate fi socotită, fără nici o îndoială, lucrarea de 542 de pagini a abatelui Brasqui publicată în anul 1842 cu titlul *Fiziologia aberantă a lui Napoleon Bonaparte, fost Împărat al francezilor*. Pornind de la informații imposibil de verificate, abatul abate, animat de o ură teribilă față de Napoleon, înșiră o serie de baliverne cărora încearcă să le dea o aură de științificitate grație modului aparent impecabil de organizare a cărții și nenumăratelor și eruditelor note de subsol. Pentru că abatele Brasqui e meticulos și atent la toate posibilele detalii, ne vom opri doar asupra celor mai ieșite din comun dintre afirmațiile sale, lăsîndu-le cititorilor curioși plăcerea să descopere această raritate bibliografică la Biblioteca Sainte Geneviève din Paris.

Abatele Brasqui ne asigură că Napoleon mîncă întotdeauna cu ochii închiși, mestecînd de șapte ori fiecare bucată de carne și de șase ori fiecare bucată de pîine. Ura ouăle, laptele și fasolea, însă adora peștele, brînză și fructele. Scoicile le dădea întotdeauna la cîini, iar pe soldați îi îndemna să mînce mulți cartofi. Dormea doar încălțat cu cizme, îndesîndu-și în urechi două batiste primite de la mama lui pe cînd împlinise 14 ani. Visa numai cai arabi, tablouri de Giorgione și tunuri umplute cu diamante. Strănuta o dată pe săptămîna, în jurul prînzului. Saliva lui era acidă și avea mereu o culoare verzuie. Tușea doar cînd era cuprins de certitudinea unei victorii decisive și accesul de tuse dura circa o jumătate de oră. Detesta mirosul de trandafiri și de crini, în schimb era dependent de mirosul de bălegar, care îi calma crizele de furie. Nu transpira niciodată și îi ironiza pe aceia care se plîngeau de necazurile pricinuite de o sudoare prea abundentă. Rîdea în hohote, pîlmindu-i din pricina veseliei pe cei care se aflau prin preajmă (abatele Brasqui pretinde că l-ar fi lovit peste față de mai multe ori și pe Talleyrand). Urina din șase în șase ore, urcîndu-se în prealabil pe cal. Cînd își golea intestinul, ceea ce se întîmpla o dată la trei zile, cerea să fie ținut de mîna de un soldat mustăcios, care era obligat să-i spună diferite glume cazone. Se masturbă doar înaintea întîlnirilor cu ambasadorul englez. Nu dedica prea mult timp coitului, socotind că sunt suficiente treizeci de secunde pentru a însămînta un pîntec fertil (abatele Brasqui, citînd spusele unui medic portughez, pretinde ca Napoleon ar fi avut 1073 de relații sexuale de-a lungul vieții sale, nici una cu o durată mai mare de trei minute). Era atras de fesele femeilor corpolente, pe care le desena adesea în caietele lui. Înjura doar în latină, repetînd, apăsător, fiecare silabă. Își curăța nasul cu un stilet primit din partea unui cardinal german. Accepta să fie bărbierit doar de un eunuc negru care era silit să-i recite din Vergiliu. Dresă vulpi și papagali, oferindu-le drept răsplată decorații austriece. Își masa tîmplele cu gheață înaintea fiecărei întîlniri cu un literat. Cîșca de șapte ori pe zi. Trăgea pîrturi numai în timpul concertelor de pian. Sughița la comandă, pentru a-și manifesta plictiseala. Își ținea picioarele în cerneală roșie de două ori pe săptămîna, convins că astfel va fi ferit de blesteme.

Abatele Brasqui a mai trăit doar cîteva luni după publicarea cărții lui despre Napoleon. A fost ucis la Toulon de un bonapartist fanatic, care i-a crăpat capul cu un ciocan, acoperindu-i apoi trupul cu lături.

AMERICA MERCANTILĂ. VEDERE PAR AVION. ADINA BAYA

Sus, în aer (*Up in the Air*) e un film de 110 minute. Din păcate. Dacă s-ar fi oprit pe la minutul 90, cred că ar fi putut intra destul de ușor în topul filmelor reușite ale momentului. Nu mă înțelegeți greșit: nu mă deranjează filmele lungi. Ci doar cele lungite. Adică lăbărtate fără rost pentru a bate monedă pe un subiect ce a devenit evident încă de pe la jumătatea vizionării. Și mai ales, filme care pornesc de la ideea că "privitorii noștri sunt mai puțin inteligenți decât ai lor" și că e nevoie de un bonus de explicații pentru a rămâne cu un mesaj la final. Eronată optică. Dar mai întâi, câte ceva despre tema filmului.

Într-unul dintre celebrele sale documentare subversive, Michael Moore pune la cale un mic concert de Crăciun la sediul central al companiei Phillip Morris. Doar că nu era chiar orice fel de mic concert. Responsabil cu colindele nu era un previzibil grup de copii drăgălași, purtând tichiuțe roșii cu pompon. În jurul bradului împodobit, bășcăliosul Moore adunase un cor format din supraviețuitori ai unor operații de cancer la gât și la plămâni. Cu toții își pierduseră vocea naturală, dar își cântau zeloși bucată de melodie printr-un aparat atașat la gât. Evident, triluri metalice rezonau prelung și macabru în holul luxos al unei companii care câștigă cifre cu multe zerouri din producția și vânzarea lătelor țigarete.

La câțiva ani de la farsa lui Moore, regizorul Jason Reitman lansa un întreg film situat cam în același spirit. *Mulțumim că fumați!* (*Thank you for smoking*) este, la nivel aparent, povestea unui specialist în a face lobby pentru producătorii de țigări, și în realitate, o pledoarie împotriva acestora. Un film ce demască cinismul și lipsa completă de scrupule a oamenilor din spatele

unei industrii ce își ucide în mod programatic consumatorii, dar cu toate astea continuă să își mențină o imagine relativ respectabilă prin nesfârșite și ingenioase campanii de PR. Nick Naylor, personajul principal de aici, se prezintă sarcastic în primele minute ale filmului: "Îmi câștig existența lucrând pentru o organizație ce ucide 1200 de oameni pe zi. O mie două sute. Deci cam cât ar încăpea în două avioane enorme, pline până la refuz, cu bărbați, femei și copii."

În cel mai nou film al său, Reitman își păstrează un ton critic la adresa Americii corporatiste. Dar nu în stilul evident al lui Michael Moore, chiar dacă țintește spre un mesaj similar. *Sus, în aer* (*Up in the air*) este povestea unui tip ce lucrează pentru o companie specializată în concedieri. Ryan Bingham este printre cei pe care compania îi "închiriază" unor manageri prea fătălii pentru a-și da afară proprii angajați, după cum explică el însuși. Cu alte cuvinte, e vorba de o afacere ce se hrănește din

decăderea / moartea altor afaceri. Și pentru a-și face treaba, Ryan își petrece cam 320 de zile pe an zburând peste tot prin America – de la însoritul Las Vegas la depresivul Detroit (care e o destinație favorită și pentru Moore, dacă vă amintiți) –, pentru a ușura diverse companii de câte o tranșă de angajați. Pe un ton ce amintește de atmosfera din *Mulțumim că fumați!*, șeful lui Ryan anunță profetic într-o ședință: "Vânzările cu amănuntul au scăzut cu 20%. Industria auto e cu un picior în groapă. Imobiliarele nici nu mai mișcă. Trăim unul dintre cele mai proaste momente din istoria Americii. Acesta este momentul nostru!" Se putea un discurs care să incrimineze mai clar acea lăcomie și goană imorală după profit despre care vorbește fătîș Michael Moore în *Fahrenheit 9/11* sau în *Sicko*? Mina sfidătoare cu care crahul economic, ce distruge viețile atâtor oameni, este privit drept o oportunitate e cam la același nivel cu argumentele pro fumat pe care Nick Naylor le dădea unei fete de școală primară care spunea că știe de la mama că fumatul e nesănătos – "Este mămică ta medic specialist? Sau poate cercetător științific? Nu? Atunci poate ar trebui să vezi singură despre ce este vorba înainte de a decide că țigările sunt rele."

Însă spre deosebire de înfierarea militantă pe care o practică Moore, la Reitman critica rămâne la un nivel ce se lasă ghicit. Chestie foarte bună, dacă ar fi fost luată drept regulă de la început până la sfârșit în realizarea filmului. Nu vreau să vă stric, cu prea multe detalii, plăcerea descoperirii, deci voi spune doar că insistența finalului de a trasa foarte clar o morală e cam supărătoare. Încăpățânarea regizorului de a pune apăsător punctul pe i și a repeta evidentul prin intermediul unor mini-interviuri sau "testimoniale" aduse de oamenii concediați de Bingham strică impresia făcută până atunci. Dacă totul s-ar fi oprit cu Ryan (George Clooney) plecând descumpănit din fața casei lui Alex (Vera Farmiga), ar fi existat destul loc pentru ca privitorul să realizeze conexiunile și interpretările personale. Până la urmă, *Sus, în aer* (*Up in the Air*) e ca o lecție la școala de pilotaj: decolarea se face ușor, relativ lin, și te propulsează rapid într-un zbor antrenant. Ce nu ne dăm seama decât la final e că pilotul e încă începător – aterizarea se face abrupt, cu zdruncinături și hurducăieli ce parcă te aduc la un pas de dezastru.

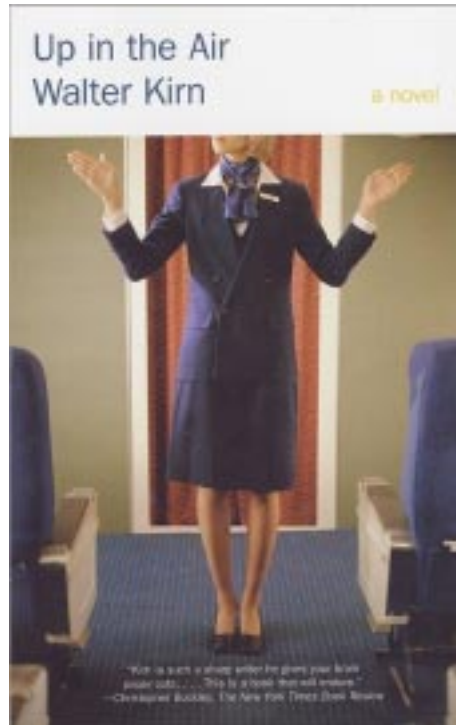
NOMAZII AERULUI CRISTINA CHEVEREȘAN

Fără carismaticul George Clooney, destul de puțini ar fi avut, probabil, ocazia să-l întâlnească pe cinicul de serviciu, Ryan Bingham, aflat la jumătatea celui de al treilea deceniu de viață, arătos, afabil, singur dar deschis propunerilor. Călător de meserie, specialist în concedieri, străbate America în zbor și împarte vești proaste cu zâmbetul pe buze. Sub pretextul consilierii în vederea schimbării (inopinate!) de carieră, asigură de fapt marile companii împotriva proceselor. Locuiește prin aeronave, aeroporturi, apartamente identice, impersonale, din mereu aceleași rețele hoteliere. Detașat de tot și toate, are un unic scop: adunarea unui milion de mile în programul de fidelizare a pasagerilor și intrarea, prin record, într-un club pe cât de select, pe atât de restrâns. Apoi demisia.

Acesta e protagonistul unui roman relativ neglijat la momentul publicării (2001), dar revenit în forță odată cu ecranizarea nominalizată la Oscar. În linii mari, e ceea ce apropie cartea de îndelung aplaudatul film, care interpretează creativ 'partitura' pusă pe hârtie de Walter Kirn. La început de ultratehnologizat și hiper-depersonalizat mileniu trei, *Sus, în aer* putea trece drept o docuficțiune cu veleități premonitorii. Zece ani mai târziu, tragi-comedia corporatistă pare, mai degrabă, pur descriptivă. "Oamenii se pot adapta la infinit. În orice mediu i-ai plasa, și-l vor transforma în casă. Această lume de plastic, comercială și intens luminată, le-a devenit deja cămin. E un tribut adus adaptabilității ființei umane. Mi-am imaginat un personaj care se simte mai acasă departe de casă!".

Airworld. Lumea aerului. Universul unei categorii de oameni aparent invizibili dar omniprezenți, cercul strâns până la sufocare al afacerilor la înălțime. Seria de camere și mașini închiriate, prânzuri și cine însingurate, întâlniri - de afaceri și, ocazional, amoroase - între două decolări. Fundalul acțiunilor standardizate ale mini-robotului, angajat ideal; sursă de satisfacții efemere și frustrări arareori exprimate, dar acumulate în timp. Goana egoistă, maniacală, după avantaje și recompense materiale își află expresia supremă în imaterialele mile pe care Bingham le colectează cu sfințenie. Relațiile, oamenii din jur par a conta mult mai puțin decât realitatea virtuală a internetului, comunicării prin satelit, cărților de credit etc.

Prezentat ca întruchipare a individului independent, stăpân pe timpul și soarta lui, Ryan nu e decât sclavul propriilor dependențe, mașinuța teleghidată a unor interese care-l

depășesc. Nu e de mirare că dezvoltă o serie de obsesii, simțindu-se urmărit de forțe aflate dincolo de capacitatea-i, limitată, de cunoaștere. Pion, victimă a conspirațiilor corporatiste: e sentimentul paranoid al acestui fugar perpetuu. A-i urmări evoluția echivalează cu a te lăsa purtat de ritmul sincopat al unei vieți fără mari evenimente sau implicări emoționale. Dacă varianta Hollywoodiană mizează pe umanizarea personajului prin accentuarea unei (eșuate) povești de dragoste, trăirile din carte se tocesc, difuze, într-un peisaj mereu în schimbare.

Ceea ce domină romanul e vocea protagonistului: ușor blazată, versată, predispusă la comentarii seci asupra momentului imobilizat și disecat în prezentul continuu al narațiunii. Jargonul utilizat cu maximă abilitate și minimă emoție contribuie la rezonanța inconfundabilă a conversațiilor și monologurilor lui Bingham. Casetele de învățare rapidă a *Verbal Edge* (limbaj rafinat al succesului în afaceri) se îmbină într-o inedită coloană sonoră a cotidianului cu torsul monoton al motoarelor, zumzetul spațiilor publice, replicile fugitive ale interlocutorilor. Zgomot alb. Sarcasmul autorului, umorul tranșant, mai degrabă amăru, nu pot fi ratate. Cadența nebună și articularea perfectă nu salvează existența-model de la dezintegrare. Depresurizat treptat, spațiul realizărilor artificiale găzduiește mase de indivizi aflați în involuntară, dar inevitabilă, prăbușire. Ryan Bingham e metafora vie a durerosului proces.

Cartea lui Walter Kirn are o maturitate a introspecției și o subtilitate a observației care lipsesc filmului. Pelicula omite puncte esențiale ale romanului, încăpățânându-se să predea o lecție utilă, explicită, unui public larg, tot mai puțin sensibil la implicații și sugestie. Inventând personaje pentru a ilustra și aduce la zi varii stereotipuri, trece cu vederea o întreagă populație de actori secundari ce dau greutate și farmec scrierii. Critica aspră, discursul eliptic, fără compromisuri, adevărrurile ultime proclamate la cafea, minimalismul expresiei și intrigii fac din *Up in the Air* un 'produs' mai puțin comercial și mai convingător decât versiunea ecranizată. Scopul creării lui Ryan Bingham nu e de a-l face neapărat simpatic până la final. Totuși, prin jocul inspirat al nuanțelor, devine, cel puțin, de înțeles.

¹ Walter Kirn: Down to Earth about "Up in the Air". Interviu cu Marshall Fine, 7.12.2009, <http://hollywoodandfine.com/interviews/?p=579>

TUR DE ORIZONT

Interesant și, ca de obicei, arătos, numărul 5 al revistei **Europa**, ce apare la Novi Sad, sub diriguirea poetului Pavel Gățăianțu și în viziunea grafică a artistului vizual Doru Bosiok ● Dubravka Valic Nedeljkovici, Gheorghe Schwartz, Lucian Ionică, Tatiana Mohan-Guzijan, Christian Eccher, Carmina Lațcu, Ioana-Iulia Olaru scriu articole despre modurile în care mass-media "trăiește" (ori a trăit) în viața Europei ● C. Eccher chiar dă sfaturi cum trebuie să lupte politicianul de stânga din Italia împotriva "berlusconismului", ieșirea în piețe, unde trebuie să poarte discuții cu tinerii, și găsirea unor soluții împotriva șomajului fiind două dintre ele. Nu zâmbiți, că mai sunt și altele, dar ne doare mînuța să le mai transcriem ● În schimb, de citat în întregime ar fi textul unui alt italian, Claudio Magris, recent laureat al Festivalului Internațional *Prozafest 2010*, de la Novi Sad, text intitulat "Limbajul recunoștinței" ● Alegem doar câteva rânduri: "De ce scrie cineva? Din multe motive: din credința că ar introduce o oarecare ordine, din teama că ar lupta împotriva uitării, ca protest. În acest ultim caz se scrie fără bucurie, însă cu emoția că trebuie să se facă aceasta, aproape din cauza imperativului moral categoric" ● Revista mai conține pagini dedicate filologiei, științelor socio-umane, artelor vizuale, poeziei, prozei, muzicii și un DVD cu art performance-urile realizate de P. Gățăianțu între 1997-2007 ● Bănuim că publicația se poate comanda la adresa europa.novisad@gmail.com. Încercați, merită.

CENTRE DE INFLUENȚĂ

Criticul literar Carmen Mușat, în **România literară** (nr.35), răspunzând la tema lunii "literatura română – centre de influență": "Cine își închipuie că în era internetului și a presei online ar putea exista sfere de influență absolută se află într-o gravă eroare. Puterea culturală, ca și puterea politică, e iluzorie și – cum a demonstrat-o în repetate rânduri istoria literară – relativă. Tocmai de aceea multiplicarea *centrelor de influență* e o condiție *sine qua non* a normalității (și normalizării) vieții culturale"

DRAME & DRAME

Revista **Timpul** (nr.7-8) găzduiește un interviu luat de Constantin Severin sculptorului Ovidiu Maitec ● Pentru originalul artist, decembrie 1989 a însemnat nu doar căderea comunismului: "... în timpul revoluției, în ajunul lui 24 decembrie, mă aflam în studioul meu exact în timpul încrucișării unor focuri provenite de la Televiziune și de la o altă sursă. Atelierul a ars complet, cu tot ce era adunat acolo. A fost un moment dur, au ars din păcate în noapte aceea foarte multe lucrări, arhiva mea, corespondența cu un om foarte important, un englez care l-a cunoscut pe Brâncuși, tot ce aveam adunat acolo de 30 de ani. A

fost evident un moment dur, însă am avut instinctul și înțelepciunea să mă raporteze la lucruri mult mai dureroase, mai grave, fapt care îmi echilibra puțin sufletește starea de atunci. Vedeam cum arde Biblioteca Națională, în fața mea erau morți... deci îmi echilibram sentimentul văzând drame mai importante decât ale mele".

"ABSENȚII N-AU NICIODATĂ DREPTATE"

Dacă sunteți curioși care sunt proiectele scriitorilor Gheorghe Grigurcu, Felix Nicolau, Octavian Soviany, Cassian Maria Spiridon, Chris Tănăsescu, Mîruna Vlada, citiți **Viața Românească** (nr. 7-8) ● O să mai găsiți și o evocare a lui Paul Celan de către Norman Manea, comentarii critice, poezie, proză, interviuri, cât și un "ghimpos" schimb epistolar între Dumitru Țepeneag și Alexandru Mușina, din prima jumătate a anilor 90 ● Redăm începutul unei scrisori datate Gordes, 15 aprilie 1993, expediată de autorul "Nisiparniței" poetului brașovean: "Absenții n-au niciodată dreptate. Nicăieri. Cu atât mai puțin în Franța unde s-a invitat zicala asta sub o formă pozitivă: *les absents ont toujours tort*. Ceea ce e și mai grav. Aproape amenințător. Ar trebui tradus: absenții se înșeală întotdeauna. Se înșeală în ce privință? – În toate! și mai ales în ce privește imaginea lor în mintea celor prezenți. Și mulți. (Prezenții sunt întotdeauna mai mulți...) Căci, din păcate, absenții nu sunt uitați. Asta se întâmplă doar cu morții obișnuiți: sunt pomeniți din an în paște. Nu, absentul nu e uitat pentru că având un statut ontic incert, e perceput ca primejdios pentru cei prezenți. Principalul pericol fiind acela că absentul, într-o bună zi, își face apariția. Când ți-e lumea mai dragă te trezești cu el în față. Și pretinde să devină prezent, adică să-și schimbe brusc și complet statutul. Bucuria cu care ne prefacem că-l întâmpinăm ascunde de fapt dorința de-a verifica realitatea apariției. Îl îmbrățișăm ca să-l simțim în carne și-n oase. Da, există, e chiar el, nu e un strigoi..."

ANIMATIE SAU PUPATURI?

În **Tomisul** din august puteți "privi" patru portrete de *bedefili* ● De iubitori de benzi desenate, adică ● Dacă Teodor Baconsky, Paul Cernat și Adrian Cioroianu au fost mari devoratori de B.D., istoricul Dinu C. Giurescu chiar a semnat scenariile unor astfel de benzi – "Tudor Vladimirescu", "Mari patrioți, mari revoluționari", "Eroi de epopee" –, pentru revista "Luminița" ● Dacă n-aveți chef de animație, citiți "Intellectualii raialei", de Adrian Majuru, și o să aflați ce fețe... luminate îl pupau în fund pe Nicolae Ceaușescu. Mulți academicieni, mulți universitari, toți tovarăși.

ROȘIORII DE VEDE

GUNS'N'ROSES

PETRU UMANSCHI

Deși grupul a concertat la noi pe 21 septembrie, am fost tentat să abordez evenimentul în avans, materialul nedorindu-se nicidecum o cronică, ci o privire de ansamblu asupra fenomenului (termenul e poate un pic exagerat, dar veți trece asta cu vederea). Să recunoaștem însă că a existat o perioadă a anilor '80 în care formația ni se băga sub piele, ba chiar și în memoria afectivă. Ei, dar atunci speram și noi la mai mult și, uite, n-a fost să fie... Atenție, deci, dragilor, și citiți-mă cu răbdarea care vă caracterizează.

Vă amintiți cum la finele anilor '80 americanii din Guns'N'Roses au revigorat muzica *heavy metal*? (Deși, sinceri să fim, ea se simțea destul de bine.) Aici includem dincolo de *sound* și pata de culoare adusă de băieți chiar începând cu inspirata titulatură. Dacă lucrurile s-ar fi oprit însă doar aici, cu siguranță nu ne-am fi ocupat de aceste figuri pitorești dominate de Axl Rose, alias Saul Hudson, născut în Anglia, la Staffordshire. O "moacă" "*strange*" era și este Slash Hudson, care nu uită să se laude că orașul său natal este Seattle, în care s-a născut – e drept, mai devreme – Jimi Hendrix. Mai puțină importanță își dădea Steve Adler din Cleveland, Ohio, dar și Mat Sorem, născut pe plajele californiene, a căror faimă au dus-o departe *surfing sound*-ul celor din The Beach Boys la începutul anilor '60. Cât despre Darren Reed și Gilby Clarke, aceștia întruneau calitățile unor băieți de treabă, păstrând măsura și cumpătarea în consumul spirtoaselor, dar nu și în escapadele cu fete.

Să mai amintim și că în 1985, la Los Angeles, Rose și Stradlin pun bazele trupei de care vorbim, "împărțind" următoarele funcții: Rose - vocalist, Adler - baterie, Slash și Stradlin - chitariști. E drept, pe parcurs au mai apărut modificări în speranța îmbunătățirii potențialului artistic al grupului, care începe a se afirma. E vremea în care Geffen Records imprima *Like A Suicide* (1986), urmată de albumul din 1987, *Appetite for Destruction*, vândut în peste 17 milioane de exemplare. Criticii, într-un evident consens de opinii, subliniază mai cu seamă meritele stilului vocal *scream* al lui Rose, cât și inspiratele artificii chitaristice ale lui Slash. Din păcate, după infuzia de prospețime urmează o perioadă de infatuare și aroganță care nu dă bine cu ce trebuie să însemne un grup la început de carieră. Deși în general majoritatea concertelor se terminau cu scandaluri din cauza unor ieșiri necenzurate ale lui Slash, nu putem să nu afirmăm că succesul strict muzical nu lipsea, e drept, umbrit de acestea. În 1991, *Use Your Illusion* aveau să fie albumele care reușesc să pună pe linia de plutire o formație ce riscă o derivă. Nu e mai puțin adevărat că petele negre vor continua să apară. Ne referim și la *The Spaghetti Incident*, album apărut în 1993, pe care e inclusă o piesă aparținând ucigașului Charles Manson. Chiar după plecarea lui Adler, considerat vinovatul principal al actului, antipatia continuă să lovească. Grupul se restrânge, se reorientează, dar... treptat, treptat, faima grupului se topește. Și cum mulți dintre cititori nu cunosc aproape nimic despre Charles Manson, să amintim că acest sadic și pervers killer a ucis-o în 1969 pe actrița de film Sharon Tate, fosta soție a celebrului regizor polonez de film Roman Polanski (*Cuțitul în apă*). Aceasta era, în momentul uciderii sale, gravidă în ultima lună. Cu ea au mai murit și alte câteva persoane aflate la reședința regizorului. Ucigașul era consumator de droguri și după carnagiu, cu degetele muiate în sângele victimelor, a scris pe frigider "*Pigs*". De menționat că și în momentul de față Manson se află arestat, așteptând de decenii să fie ars pe scaunul electric.

Iată, așadar, povestea unui grup, a măririi și decăderii sale în timp. Personal, dacă vă interesează opinia mea despre prestația grupului care va cânta la zece zile după ce eu aștern aceste rânduri pe hârtie, aflați că nu mă aștept la un eveniment extraordinar.

CEAUȘEȘTII...

Urmare din pagina 23

Trădările se fac "pentru un pumn de dolari (...) și câteodată pentru o țuică". Fapte de aceeași speță, unele remarcate ca atare de conducătorul suprem, altele care trebuie să i-au scăpat în vârtoarea evenimentelor: generalul Stănculescu își pune, în clipe de cumpănă, piciorul în ghips; Adrian Păunescu, poetul de curte, refuză să vină la Televiziune pentru a-l susține; Vasile Milea, ministrul Apărării, alege sinuciderea în loc să-i execute ordinele; Mihai Hîrjău, secretarul personal al lui Ceaușescu, pretextează că se duce la toaletă și o tulsește din clădirea CC-ului; prim-ministrul Dăscălescu chiar se ascunde într-un WC și iese de acolo numai după plecarea elicopterului; rând pe rând, securiștii însărcinați cu paza cuplului se volatilizează și ei etc.

Ultimele patru zile din viața Ceaușeștilor sunt reconstituite pas cu pas, moment cu moment. Face impresie căderea acestora, în câteva ceasuri, în câteva zile, din ipostaza unui duo atotputernic la o condiție jalnică, umilă. Pilotul Maluțan îi păreșește în satul Sălcuta, lângă un salcâm. "În urmă cu o oră încă mai era cel mai important om în stat. Acum caută disperat o mașină de ocazie... (...) Doi bătrânei la margine de drum." Acum, el e "președintele nimănui". Cineva observă că "lui îi tremură barba, ea e înnebunită". Ajunși în incinta Combinatului de Oțeluri Speciale din Târgoviște, sunt fugăriți cu pietre; în seara dinainte erau slăviți în versuri calpe de recitatorii de serviciu. Periplul disperării îi aduce în curtea Centrului de Plante. Ceaușescu îi cere îngrijitoarei Vasilica Mateescu să-i ascundă. Aceasta își va aminti: "...eram acolo în pătul, cu patru copii... (...) Cum să-i bag în pătul?" În drum spre Rătoaia cu mașina-radar, milițianul de la volan le dă, lui, căciula, iar ei fularul din dotare, pentru a-i feri de ochii mulțimii frenetice. Secretarul general și consoarta sunt pitiți în păpuși. El are probleme cu prostata: "Se află într-o pustietate, e iarnă și trebuie să se pișe printre bălării". La intrarea în sediul Miliției Județene Dâmbovița, spre indignarea lor, li se face amândurora percheziție corporală. Ultima destinație – cazarma unității militare din Târgoviște. Li se dă mâncare cazonă: pârhoale cu fasole, pâine neagră, ceai îndulcit. Tovarășa protestează: vor să-l omoare pe Tovarășu?!

Colonelul Kemenici, comandantul unității, le dă iluzia, pentru scurtă vreme, că totul e în regulă. Se prezintă în fața lui Ceaușescu, bate călcăiele și salută: "Să trăiți, tovarășe comandant suprem!" Însă după această primă vizită, colonelul refuză să se mai vadă cu șeful șefilor. Ceaușeștii sunt păziți zi și noapte într-o cameră-dormitor. Trebuie să-și facă nevoile într-un bidon din plastic. Li s-au repartizat două paturi. Preferă să doarmă împreună. Prilej de tandrețe: "S-au ghemuit unul lângă celălalt, mângâindu-se și vorbindu-și în șoptă". Unul dintre cei puși de pază va relata ulterior că el n-a dormit deloc, pe când pe ea o mai prindea somnul: "Era ca un cadavru. Dormea cu gura deschisă, cu mâinile pe burtă. Avea o piele uscată și galbenă... Aveam impresia că-i moartă". Ajunul Crăciunului, ajunul zilei fatale. Tensiunea crește în cazarmă. Din stradă se aud scandări împotriva Ceaușeștilor. El se urcă pe pat și vrea să înlăture pătura ce acoperă fereastra. Are de gând să vorbească mulțimii, să dea în vileag trădarea de țară. Căpitanul Ion Boboc nu-i permite, cei doi se îmbrâncesc, Ceaușescu cade și-și sparge nasul: "Trădătorul ăsta a dat în comandantul suprem, vrea să mă omoare..."

Moartea, cu adevărat, avea să vină a doua zi, după "procesul" bine-cunoscut. Dar aceasta le-a mai dat târcoale celor doi și în zilele precedente. Întâi, în dimineața de 22 decembrie, când elicopterul Dauphin s-a aflat în bătaia batalionului de artilerie de pe aeroportul Boteni. Apoi, peste nici o oră, ideea unei execuții sui generis a încolțit în mintea inginerului Marius Popescu, șef de fermă la Potlogi: "Aveam de gând să ne aruncăm cu mașina de pe pasarelă, avându-l pe Ceaușescu la bord". Aflând de faptul că perechea conducătorilor deposezați de putere a fost capturată la Târgoviște, generalul Stănculescu îl îndemna pe colonelul Kemenici "să recurgă la metodă". Formula îi fusese livrată de cartezianul domn Gelu Voican Voiculescu. Însuși Kemenici, personaj versatil și tenebros, le-ar fi ordonat subordonaților să-i lichideze pe Ceaușești, ca apoi să-i împuște și pe aceștia pentru a șterge urmele.

Volumul lui Grigore Cartianu e o lectură obligatorie pentru uituci și pentru ignoranți, dar și una captivantă pentru cunoscători.

CAMARAZI!

Urmare din pagina 23

Strauss le-a împărțit și, firește, și-a oprit trei pentru el și le-a pus la centură, întărind prin aceasta și mai mult impresia că el ar fi căpitanul hoților. Trombonistul său, un anume Sidel, un om extrem de puternic, a refuzat pistoalele oferite lui, explicând că el se bazează pe faptul că poate oricând să doboare 10 bandiți din regiune cu trombonul său." Urmarea acestor prefaceri ale ținutei muzicanților este pe măsura așteptărilor: "Aspectul coortei straussiene care se compunea din 34 de muzicieni cu alură fioroasă, era atât de înfricoșător, încât țărani din satele de la drum fugeau sau se ascundeau când se deplasa banda, pentru că îi socoteau tâlhari de cel mai mare calibru. Între Câmpina și Ploiești au întâlnit membrii unei bande de hoți autentici, câte au luat-o la goană foarte repede și în panică, convinși fiind că un grup rival mult mai puternic coborâse din munți ca să pună capăt acțiunilor lor în acea zonă". (Metz, 67).

În cele din urmă fiorosul alai ajunge la București, unde "din punct de vedere financiar - au dus-o extrem de bine". Cum se întâmplă însă mai întotdeauna apar complicațiile amoroase. Scenele în care Schani apare ca protagonist central al unei idile eșuate par luate din opul *Don Juanii de București* de Radu Ionescu cu junele Colan și madama Manomar. Așa și aici, "înclinațiile dirijorului spre povești amoroase au adus turneului un sfârșit brusc și într-o anumită privință și tragic. O doamnă valahă de vază s-a simțit irezistibil atrasă de chipeșul tânăr vienez. Și-a dat întâlnire cu el în casa spălătoresei unde i-a urmat însă și soțul, un boier energic și iute la mânie. Această persoană, cu totul nedorită acolo, era însoțită de o jumătate de duzină de servitori în ale căror mâini nemiloase a fost încredințat nefericitul muzician, în timp ce soțul însuși și-a bătut soția, cu o cravașă pentru câini, mai-mai s-o omoare" (Metz, 67).

Ilustrațiile din acest număr reproduc lucrări ale artistului plastic CRISTIAN SIDA

ORIZONT
Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăieș
Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu
Secretar general de redacție: Adriana Babeți

Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Șerban Foarță, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vâlcă, Daniel Vighi.

Concepție grafică: Alexandru Jakabházi

Paginare și prezentare grafică: Sorin Stroe.

www.revistaorizont.ro e-mail: fundatia@3europe.org

REDACȚIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3, telefoane: 0256 29 48 93, 0256 29 48 95

Marcă înregistrată: M/00166

Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA
MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPŢIAZĂ

ISSN 0030 560 X

ABONAMENTELE SE FAC LA POȘTA ROMÂNĂ, POZIȚIA 19364 DIN CATALOG

CĂȚĂRĂTORUL (II)

Urmare din pagina 22

O arcă a lui Noe cât o insulă în mijlocul lavei.

Cățărătorul simte cum mișcă pereții muntelui ca pielea unui monstru imens. Simte că Dumnezeu și-a luat fața de la oameni. Pietrele sunt chioare, mângave și mișcă. El e singur ca piatra, pomul, firul ierbii. Pe el se câștigă, pe el se învinge. Un spațiu se deplasează haotic, iar el încearcă să-l parcurgă. Haosul îi atinge umărul, îl simte pe pielea degetelor, pe pieptul freat de stâncă... Haosul viforîței timpului. Când el caută ceva logic, un punct de sprijin, trei, să poată înainta încă un pas. Cățărătorul simte cum mișcă pereții muntelui. E îngrozit, dar cei de la poale privesc prin binoclu și râd de toate mișcările pe care le face să se mai poată ține de stâncă. Râd de inutilitatea jocului său cu moartea, ca de un bufon oarecare, râd și nu ghicesc nimic și nu simt altceva decât marea bucurie și ultima, a pământului tare de sub picioare.

Curând cățărătorul va cădea și odată cu el va pieri și ultima viziune a vremurilor ce vin, iar odată cu asta se va rupe și ultima proorocire a lui care le spusese că pereții sufletului se vor mișca precum puii în burta cățelei pentru toți cei care n-au îndrăznit niciodată să cunoască măreția singurătății ființei de deasupra orizontului imediat.

Există o singurătate a firului de iarbă, o singurătate a florii, a bulgărelui de pământ, a pietrei, a stâncii. O singurătate a ploilor și viforîțelor ce par să unească cerul cu pământul, o singurătate a anotimpurilor pe care doar cățărătorul le leagă între ele prin singurătatea sufletului lui, într-un joc al morții și vieții la care nu participă decât un singur personaj, cu martori care nu înțeleg ce se petrece și cum de sufletele lor împietrite de imaginea propriei persoane, a propriului imediat, nu-și dau seama de singurătatea lor.

JURNAL

GEORGE ORWELL

Volumul de față cuprinde cele unsprezece jurnale păstrate ale lui George Orwell, oferind o imagine personală a vieții sale, de la aventura pe care a trăit-o în 1931 în lumea culegătorilor de hamei și până în ultimele sale zile, din spital. Ele conțin însemnări cât se poate de obișnuite despre viața scriitorului, observații despre natură și evenimentele politice ale vremii sale și impresionează prin diversitatea temelor abordate, seriozitatea demersului și curaj, lipsa dogmatismului și amplitudinea preocupării de integrare a realității în viitoarea operă. Din aceste sute de însemnări se naște, coplesitoare, imaginea unuia dintre cei mai profunzi comentatori ai celui de-al Doilea Război Mondial, critic necruțător al falsităților și incoerențelor sociale și politice ale vremii sale și diagnostician fără cusur al caracterului uman. **Jurnalele** oferă practic o perspectivă din interior asupra vieții lui George Orwell, unul dintre cei mai inteligenți scriitori și vizionari ai secolului XX.

George Orwell (pe numele său real Eric Arthur Blair) s-a născut în 1903, în India, unde tatăl său lucra ca funcționar în administrația britanică. În anii 1917-1921 a studiat la Eton, publicând în diverse reviste ale colegiului. După absolvire s-a angajat în cadrul Poliției Imperiale Indiene din Birmania, experiență pe care a relatat-o mai târziu în romanul *Zile birmaneze* (1934; Polirom, 2003). În 1933 i-a apărut prima carte, *Down and Out in Paris and London*. De-a lungul anilor '30, Orwell a continuat să publice constant, oferind luminii tiparului romane precum *A Clergyman's Daughter* (1935) sau *O gură de aer* (1939; în pregătire la Editura Polirom), însă adevărata recunoaștere i-au adus-o fabula politică *Ferma Animalelor* (1945; Polirom 2002) și distopia *O mie nouă sute optzeci și patru* (1949; Polirom, 2002), traduse în întreaga lume și adaptate pentru marele ecran. Orwell s-a stins din viață în 1950, la Londra.

25.8.31: În seara zilei de 25 am plecat din Chelsea cu 14 șilingi în mână și m-am dus la Lew Levy, casa cu camere de închiriat de pe Westminster Bridge Road. E cam cum era și cu trei ani în urmă, doar că acum un pat nu mai costă nouă pence, ci un șiling. Asta se datorează intervenției L.C.C., care a dat o lege (ca de obicei, în interesul igienei) că paturile din camerele cu chirie trebuie să se afle la mai mare distanță. Există o serie întreagă de legi de genul ăsta care se referă la pensiuni*, dar nu există și nu va exista niciodată o lege care să spună că paturile trebuie să fie rezonabil de confortabile. Singurul rezultat al acestei legi e că acum paturile se află la trei picioare unul de altul, în loc de două, și costă cu trei pence mai mult.

26.8.31: A doua zi m-am dus în Trafalgar Square și m-am instalat lângă zidul de nord, care este unul dintre locurile recunoscute de întâlnire ale sărmanilor fără adăpost din Londra. În perioada asta a anului, piața are o populație pasageră de 100 sau 200 de persoane (dintre care cam zece la sută femei), iar unele dintre ele o consideră chiar casa lor. Fac rost de mâncare cersind în jur, după un program deja consacrat (la 4 dimineața în Covent Garden pentru fructe stricate, la diverse lăcașuri religioase în timpul dimineții, în jurul restaurantelor și pubelor de gunoi noaptea etc.) și reușesc să-i "tapeze" pe trecătorii cu datele necesare cu suficient cât să aibă de ceai. Ceaiul se servește în piață la orice oră, unul făcând rost de "gamelă", altul de zahăr și așa mai departe. Laptele e lapte condensat, la 2 pence și jumătate cutia. Faci două găuri în tablă cu cuțitul, îți lipești gura de una dintre ele și suflă, iar pe cealaltă iese un firicel gri și lipicios. Pe urmă găurile sînt astupate cu hîrtie mes- tecată, iar cutia e păstrată zile întregi, umplîndu- se de praf și mizerie. Apa fierbinte e obținută, de milă, de silă, de la cafenele, sau e fiartă noaptea la focul paznicilor, însă asta trebuie făcut pe șest, pentru că poliștii nu o îngăduie. Unii dintre cei pe care i-am întâlnit în piață sînt aici fără întrerupere de șase săptămîni și nu păreau să fie mai rău ca înainte, doar că sînt ieșit din comun de jengoși. Așa cum se întîmplă adesea printre cei sărmani, o mare parte dintre ei sînt irlandezi. Din cînd în cînd, acești oameni se duc acasă în vizită, și se pare

* De pildă, Dick's Café din Billingsgate. Dick's era unul dintre puținele locuri în care puteai obține un ceai cu un penny, și erau și sobe, astfel încît oricine avea un penny se putea încălzi ore întregi, dimineața devreme. Doar că săptămîna trecută, L.C.C. a închis-o pe motiv că nu e igienică (nota lui Orwell). L.C.C. era Consiliul Local al Primăriei Londoneze (n. ed. orig.).

că nu se gîndesc niciodată să-și plătească drumul, ci întotdeauna se furișează pe mici vase de transport, cu consimțămîntul tacit al echipajelor.

Vrusesem să dorm în biserica St. Martin, dar din ce spunea lumea am înțeles că atunci cînd intri ești luat la tot felul de întrebări amănunțite de către o femeie cunoscută drept Madonna, așa că m-am hotărît să-mi petrec noaptea în piață. N-a fost atît de rău pe cît mă așteptasem, însă între îngheț și poliție mi-a fost imposibil să închid un ochi – și nimeni, în afară de cîțiva vagabonzi bătrîni și tăbăciți, nici măcar nu se mai încumeta s-o facă. Nu sînt locuri decît pentru vreo cincizeci de persoane, iar restul trebuie să stea pe p m nt, ceea ce, firește, e interzis prin lege. La fiecare c teva minute, se auzea strigătul "Ferea, băieți, că vine sticletele!" și apărea un polițist care începea să-i scuture pe cei adormiți și  i pune pe cei de pe jos să se scoale.  n clipa în care dispărea, ne tr nteam la loc și jocul ăsta continua a a de la opt seara p n  pe la trei sau patru dimineața. După miezul nopții era atît de frig că trebuia să fac plimbări lungi pentru a mă încălzi. Străzile au ceva destul de neplăcut la ora aia; toate tăcute și pustii, și totuși luminate ca ziua cu felinarele alea țipătoare, care dau tuturor lucrurilor din jur un aer lugubru, de parcă Londra ar fi un cadavru de oraș. Cam pe la trei dimineața, eu și un individ am cob rît pe peticul de iarbă din spatele terenului unde avea loc parada gărzilor, și acolo am văzut perechi de prostituate și bărbați  mbr țiș ți în bruma și roua frigului mușcător.  n piață sînt mereu prostituate; sînt cele fără noroc, care nu reușesc să c știgue destul c t să-și plătească un culcuș peste noapte.  n noaptea asta, una dintre femei zăcea pe jos pl ng nd cu suspine, fiindcă un bărbat plecase fără să-i plătească onorariul, de șase pence. Spre dimineața, nu mai primesc nici măcar șase pence, ci doar o ceașcă de ceai sau o țigară. Pe la ora patru, cineva a făcut rost de niște afișe publicitare de ziar și ne-am așezat c te șase sau opt pe o bancă, acoperindu-ne cu colile uriașe de ziar, care ne-au ț nut destul de cald, p n  când s-a deschis cafeneaua Stewart's din St Martin's Lane. La Stewart's poți să stai de la cinci la nouă cu doar o ceașcă de ceai (sau, uneori, trei sau patru oameni chiar împart o ceașcă între ei) și ești lăsat să dormi cu capul pe masă p n  la șapte; după asta, proprietarul te trezește.  nt lnești lume foarte amestecată aici – vagabonzi, hamali din Covent Garden, oameni de afaceri treziți cu noaptea-n cap, prostituate – și există în permanență certuri și bătăi. De data asta, o femeie în vârstă, foarte ur t , nevasta unui hamal, t b r se violent pe capul unor prostituate, fiindcă își permiteau un mic dejun mai bun dec t ea. La fiecare fel de m ncare ce le era adus, arăta cu degetul și

striga acuzator: "Ia uite, se duce încă un futut! Nu prea avem fl c i ndri la masa de dimineată, a a-i, fetelor? Și matale cum crezi c-au plătit pentru gogoșile-alea? Aia de coloș  s-a cordit c-un negrotei pentru un șfanț!" etc. etc., însă prostituatelor nu părea să le pese prea tare.

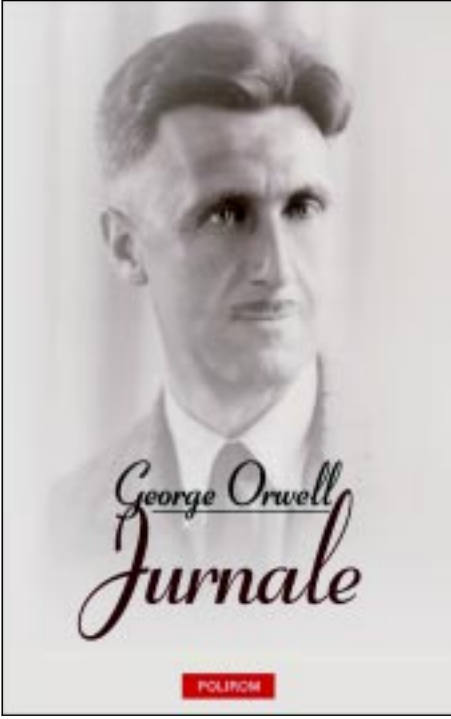
27.8.31: Pe la ora opt dimineața ne-am bărbierit cu toții în f nt nile din Trafalgar Square, iar eu mi-am petrecut cea mai mare parte a zilei citind *Eug nie Grandet*, care era singura carte pe care mi-o adusesem cu mine. Vederea unei cărți franțuzești a dat naștere comentariilor obișnuite – " , franțuzească? Cred că-ți încălzește un picuț s ngele, ai?". Evident, majoritatea englezilor n-au nici cel mai mic habar că există și cărți franțuzești care n-au nimic pornografic. Cei fără c p fii par să citească exclusiv cărți de genul "Buffallo Bill". Fiecare vagabond c r  cu el una dintre acestea, și au un soi de bibliotecă ambulantă, fac schimb între ei de cărți c nd prind vreun locșor cald.

 n noaptea aia, pentru că a doua zi dimineața porneam spre Kent, am hot r t să dorm  nt r-un pat și m-am dus la o pensiune de pe Southwark Bridge Road. Un pat costă șapte penny, unul dintre cele mai ieftine din Londra, și așa și arată. Paturile au o lungime de cinci picioare, n-au perne ( ți pui sub cap haina rulată) și sînt infestate de purici, pe l ng  oareșice ploșnițe. Bucătăria e o pivniță mică și  mputit , unde administratorul stă l ng  o masă cu tarte cu gem, pline de muște, și altele asemenea de v nzare, la doar c țiva pași de ușa spre toaletă. Șobolanii sînt atît de răi,  nc t au c teva pisici care sînt ținute doar pentru a se ocupa de ei. Clienții sînt docheri, cred, și nu par să fie oameni răi. Printre ei era și un tânăr, palid și cu un aer de tuberculos, dar evident muncitor, care era înnebunit după poezie. Repeta cu un patos autentic:

"Nici c nd nu se-auzise a a un glas duios,
 n luna lui aprilie, altfel cânta cucul,
Rup nd tăcerea mării celei mari
De dincolo de-Ebride și de zări."

Iar ceilalți nu-l luau prea tare peste picior.

28.8.31: A doua zi după-masa, patru dintre noi am pornit către c mpurile de hamei. Cel mai interesant dintre bărbații aflați cu mine era un t n r pe nume Ginger, care continuă să-mi fie tovarăș și acum, c nd scriu aceste r nduri. E un tânăr puternic și atletic de douăzeci și șase de ani, aproape analfabet și destul de sărac cu duhul, dar suficient de curajos pentru a face orice.  n afara perioadelor c nd a fost închis, probabil că în ultimii cinci ani a încălcat legea în fiecare zi. C nd era adolescent, a făcut trei ani la Borstal, a ieșit, s-a însurat la optsprezece ani după ce a str ns ceva cheag în urma unui jaf reușit, și, la scurt timp după aceea, s-a înrolat în artilerie. I-a murit soția, după care el a avut un accident la ochiul st ng și a fost declarat  napt pentru armată. I s-a oferit să aleagă între o pensie sau o sumă consistentă și, firește, a ales suma consistentă, pe care a făcut-o praf în cam o s pt m n . După asta s-a apucat iar de jafuri și a fost în închisoare de șase ori, însă niciodată pentru prea mult timp, pentru că n-a fost prins dec t cu găinării; una sau două t lh rii i-au adus peste 500 de lire. A fost întotdeauna c t se poate de sincer cu mine, ca tovarăș al său, dar în general e în stare să fure orice lucru care nu e bine ancorat. Dar, cu toate astea, mă cam îndoiesc că e un hoț de succes, căci e prea prostănac ca să fie în stare să prevadă riscurile. E foarte mare păcat, pentru că, dacă ar alege, ar putea să-și c știgue traiul cinstit. Are un mare talent la vânzarea stradală și mulți apelează la el să le v nd  diverse în schimbul unui comision, dar c nd are o zi bună imediat o șterge cu încasările. Are un nas incredibil la chilipiruri și poate, de pildă, să convingă un măcelar să-i dea o jumătate de kilogram de carne comestibilă pentru două pence – și totuși, în același timp, e un dobitoc sadea c nd vine vorba de bani și nu-și pune niciodată deoparte nici jumătate de penny.  i place la

GEORGE ORWELL
Jurnale

Traducere și note de Vali Florescu după o ediție îngrijită de Peter Davison

nebuie să cânte c tece de genul "Little Grey Home in the West" și vorbește despre soția lui moartă și mama lui în termenii unui sentimentalism de cea mai grețos  factură. După mine, e un caz destul de tipic de g inar.

Dintre ceilalți doi, unul era un băiat de douăzeci de ani pe nume Young Ginger, care părea un flăcău destul de simpatic, dar era orfan și nu avusese parte de nici un pic de educație, și tot anul trecut trăise în Trafalgar Square. Celălalt era un evreu din Liverpool de optsprezece ani, o scursur  de ultima speță. Nu știi dacă am mai văzut pe cineva care să mă dezguste at t de tare ca băiatul ăsta. Era lacom ca un porc c nd venea vorba de m ncare, scormonea întruna prin gunoaie și avea o față care-ți amintea de nu știi ce animal ce se hrănește cu mortăciuni. Felul în care vorbea despre femei și expresia de pe chipul lui c nd o făcea erau at t de obscene și de revoltătoare că aproape mă făceau să vomit. Nu-l puteam niciodată convinge, nici unul dintre noi, să-și spele mai mult dec t nasul și un mic cerculeț în jurul lui, și ne-a zis relaxat că are mai multe feluri de păduchi pe el. Și el era orfan și "trăgea fum pe nas" aproape din pruncie.

Acum aveam cam 6 șilingi și, înainte de porni la drum, am cumpărat cu un șiling și șase pence o a a-zisă pătură și ne-am milogit pentru niște cutii de tablă, pe post de "gamele". Singurul metal de încredere pentru o gamelă e o cutie de tutun de două livre, care nu e prea ușor de găsit. Aveam, de asemenea, și o provizie de p ine, margarină și ceai și mai multe cuțite și furculițe etc., toate furate de-a lungul timpului de la Woolworth's. Am luat tramvaiul de doi penny p n  la Bromley și acolo "am strigat adunarea", pe o movilă de gunoi, aștept nd alte două persoane care urmau să ni se alăture, dar care p n  la urmă n-au mai apărut. Era întuneric c nd am renunțat să-i mai așteptăm, a a că nu mai aveam nici o șansă să ne găsim un loc bun de campat și a trebuit să ne petrecem noaptea în iarbă înaltă și udă de la marginea unui parc. Vremea era c inoas . N-aveam dec t două pături subțiri pentru toți patru și nu ne permiteam să facem foc, pentru că peste tot în jurul nostru erau case; în plus, stăteam și în pantă, a a că, din c nd în c nd, c te unul mai aluneca în șanț. Era destul de umilitor să-i văd pe ceilalți, cu toții mai tineri ca mine, dormind destul de profund în aceste condiții, în vreme ce eu n-am închis un ochi toată noaptea. Pentru a nu fi prinși, a trebuit s-o pornim la drum înainte de ivirea zorilor și au trecut c teva ore bune p n  am reușit să facem rost de apă fierbinte și să m nc m ceva.

Fragment din
"Jurnalul unui culegător de hamei"